

IO. SIMEON LINDINGER
D. ET PROF. THEOL.
DE
EBRAEORVM
VETERVM ARTE
MEDICA,
DE
DAEMONE, ET DAE-
MONIACIS.

SERVESTAE ET LEVCOREAE.

APVD SAM. GODOFR. ZIMMERMANNVM.

MDCCLXXIV.

Deutsche
Staatsbibliothek
München

DE
EBRAEORVM VETERVM
ARTE MEDICA.

P. I.

§ I.

De primorum hominum vita.

Prima hominum aetas, salubri et moderato victu contenta, mensas pingues, et plena vinorum pocula prorsus ignoravit, vixit severe, sobrie, parce, multumque abfuit a nostra viuendi ratione. Huic, in omni victu et cultu corporis, continentiae, si a singulari gratia diuina discesseris,

A

affin-

affinge optimam telluris conditionem, ad-
iunge corpora firma, annecte labores paruos
et dulces sub dio, et desines mirari incor-
ruptam longaeuorum sanitatem, desines, cum
Sanchuniathone ficto, vitam longissime pro-
tractam ex chemiae fontibus deriuare. Cum
vero, procedente tempore, cibi condimen-
tum non amplius esset fames, nec potionis,
sitis, cum molliter se curare, pigritia et luxu
Alcinoi, diffuere moris esset, tum macies
et noua febrium cohors irrepsit, necessitas-
que leti semoti prius tarda corripuit gra-
dum. Nec dubium est; quin, cum intem-
perantiae lues nefanda frangeret corporum
vires, improuisaque vis gentes raperet, in-
uenta sit, qua morbis obuiam iretur, medi-
cina. Hac autem, quae multis doctis pri-
mo loco stare, ceterisque artibus aetate an-
teire videtur, bona pars hominum carere
poterat, nisi eius vsum ingluuies effecisset
necessarium.

§ II.

Natales medicae artis latent.

Incunabula artis salutaris obscura esse,
video et sentio, quippe antiquissimus omnium
scri,

scriptor, Moses, qui primos multarum rerum auctores detegit, de medicamentorum tacet inventore. Alii, Ebraeos ab Aegyptiis scientiae huius rudimenta accepisse, contendunt, alii contra, eius initia ab Ebraeis ad Niliacos manasse, hariolantur. Hoc probari nequit, illud, ex Spencero ductum, iam debellatum est. Nos ideo, quando coeperit huius rei doctrina, exquirere non laborabimus. Illud admonere satis est, omnia, quae ars consummauerit, initia duxisse a natura; aut tolle medicinam, quae ex obseruatione salubrium, atque his contrariorum, reperta, et, ut quibusdam placet, tota constat experimentis, nam et vulnus deligauit aliquis ante, quam haec ars esset, et febrem quiete et abstinentia, non quia rationem videbat, sed quia id valetudo ipsa coëgerat, mitigauit a). Non sollerti tunc cogitatione medicamina, per experientiam probata, certo tempore adhibita sunt, verum, quocunque per similes casus dissimilesque obseruatio duceret, morbis id mederi existimabatur.

A 2

In-

a) Quinctiliani institution. lib. 2. c. 17.

4 DE EBRAEORVM VETERVM

Intensiori quisque studio in hoc incumbit, quo carior sua cuique sanitas, et nisi dolores adimerentur, vita ipsa fieret poena. Ars haec primo ortu rudis admodum fuit, siquidem nihil est in rerum vniuersitate, quod possit in sui primordio compleri, sed ferme in omnibus ante est spei rudimentum. Ipse vsus meditando primum artes extudit, quas dein posteritas ita perfecit, vt et nobis semper sit relictum, in quo ingenii vires liceat experiri. Veniet tempus, quo ista, quae nunc latent, in lucem extrahat dies, et longioris æui diligentia. Commune hoc omnium disciplinarum, quae maxime nascentes sunt incultae, quarum subtilitas in processu crescit. Fuit tempus, quo medicina paucarum esset scientia herbarum, quibus sisteretur fluens sanguis, et vulnera coirent. Sed ne opus quidem tum erat remediis diligentibus, cum nondum nequitia in tantum surrexerat; poterant vitiis simplicibus obstare remedia simplicia, firmis adhuc solidisque corporibus, et cibo facili, nec per voluptatem corrupto. Nunc in cute curanda plus aequo operatur iuuentus, cui, ad fruges consumendas natae, pulcrum, in medios dormire

mire dies, nunc necesse est, tanto opero-
fiora esse munimenta, quanto valentiora
sunt, quibus petimur b).

§ III.

At primi homines habentur medici.

Homines primi, quibus valetudo contigit
abunde, habentur quidem medici optimi et
nobilissimi, sed non sunt, licet aliquam me-
dendi cognitionem empiricam, aetati, qua
vixere, non repugnantem cepisse, quantum
concedit veritas, largiar. Adamus, Methu-
sala, Noa, Semus, Chamus, Iacobus et Iose-
phus ab ipsis, quod mirum, quibusdam Gale-
ni filiis suos in choros intrudi solent, in
quos tamen minime sunt referendi, etenim
tum quilibet sui ipsius, suorumque poterat
esse Machaon. Adami adhuc integri sapien-
tia consistebat in admirabili cognitione Dei,
sui ipsius et eorum, quae ad beate viuendum
pertinebant. Haec vero medicum eo sensu,
quo sumimus, nunquam procreabunt, quippe
omnis scientiae culturam multos annos et
honestas ingeniorum certationes requirere

A 3

pu.

b) Senecae epist. 95.

putem. Nec excogitabis argumenta ad probandum firma, parentem primum extenti aevi beneficio medicas res reperisse, suosque ad eas instruxisse. Phisicam eius eruditionem ex eo quidam elicere student, quod animantibus nomina, naturae eorum convenientia, dederit, quorum vestigia in lingua primaeua, eiusque filiabus, superesse, multi cum Bocharto firmissime asseuerant c). Ego vero amice nego, appellationes istas examissim indoli beluarum respondere, addo, omnem de primaeua lingua disputationem esse incertissimam. Multa alia speciosius, si modo cohaererent, dicuntur. Temporum nostrorum ratio cum prima primi hominis conditione, et aliqualis operum naturae notitia mendose cum phisica nostra confertur. Porro, quae de re medica, duabus Sethi columnis fictis inscripta, passim legimus, Graeca fide narrantur. Ipse Iosephus stelam Aegyptiam cum columna Sethi lapidea miscet, quae ad eius aeuum vsque, vt Marpesia cautes, in terra Siriade stetisse dicitur, ipsumque Sethum et Soth, vel Mercurium Aegypti, in
vnum

c) Bocharti hierozoic. lib. I. c. 9.

vnum confundit d). Haec firme sustinenda sunt, cognitionem primorum saeculorum naturalem ad vitae genus, ad tempora et loca, esse contrahendam. Noae, Abrahami, Isaaci et Iacobi exempla docent, diligentissimos agricolas et pecuarios fortes fuisse, paruo beatos; in qua vitae ratione usu didicerunt, quae dolores sedare, funditusque tollere poterant. Si viros, qui tum in sapientia eminuerunt, diiudicare velis, volue annalium sacrorum monimenta, et sperne alios testes, qui de hac gente, sibi semper soli relictis, rumores frigidos collegerunt. Verum est, fuisse in ea viros summos, diuina luce collustratos, et in peculiarem Dei consuetudinem insinuatos, fuisse vates inflatu diuino praenuntiantes, quae caliginosa nocte premebantur; illa tamen non ita intelligenda sunt, ac si omnes scientias acquisierint praeceptionibus, et ex disciplina nostra fuerint docti. Haec diuina lux, multorumque, per quos vivebant, annorum usus ad intelligentiam emendandam omnino multum con-

A 4

tulit.

d) Ioseph. antiquitat. Iud. lib. I. c. 2. § 3. Iablonski
Pantheon Aegypt. lib. 5. c. 5. 178. 179.

culit; quodnam vero litterarum culmen attigerint, ex eorum vitae genere determinandum est. Erant autem ad Iosephum usque pastores, qui familiam suam, iuosque greges prouide auctos, tuebantur e). In talibus studiis ars medendi non cernitur, et si qua eius ratio fuerit, caue metiaris modulo nostro.

§ IV.

Eiusdem argumenti continuatio.

Obiicis nobis Noam, chemiae peritum, qui, cum videret, tot animalia per semestre in arca pabulo diuersissimo ali non posse, locumque ad illud deficere componendum, liquorem chemiae ad vitam animantium seruandam adhibuisse fertur. Haec coniectura, quae ingenium magis, quam vim declarat, testem habet nullum. Semi publicos rerum medicarum commentarios sacrae pandectae non memorant, quos tamen in Electoris Moguntini bibliotheca superare statuit Scipio Sgambatus f). Risum, quaeso, teneatis amici.

Cha-

e) Brucker histor. philos. T. I. p. 53. 63. f) in Archiv. V. T. lib. I.

Chamum fuisse physicum, in primis magiae auctorem, a quo et chemiae nomen deducendum, magna voce clamas. Nunc haec omnia, vtpote ex impuris fontibus hausta, simpliciter nego, quippe illa notatio linguae Arabicae, vnde chemia, seu ars occulta, ortum traxit, refragatur, nec non omne, quod ex vi nominis elicere studes, argumentum, est machaera ficulna. Ante saeculum a Christo nato quartum nulla fit mentio chemiae, mutationem metallorum ignobilium in nobiliora promittentis. Philo Abrahamum depingit, vt Pythagorae discipulum, Iudaei contra in libro Iezira, vt cabbalae peritissimum, et Iosephus, vt docentem accolas Nili arithmeticam, et astrologiam, tacentibus paginis sacris g). In originibus, quas Moses, Deo actus, pandit, de medicis et medicaminibus ne verbum quidem occurrit, licet infirmitatum corporis mentio moueatur. Ipse Deus Abimelechum, eius vxorem et ancillas sanat, quem tam difficili morbo laborasse, vt eius salutem desperarint medentes,

A 5

g) Ioseph. 1. c. lib. 1. c. 8. § 2.

tes, tradit Iosephus h). Isaacus prae senio caecutit. Iacobus altero claudicat crure, eumque, vbi pedibus in lectum contractis exspirauerat, condiunt pollinctores Aegyptii. Rachelem aegre enitentem obstetrix sine metu esse iubet, illa vero, animam agens, in eo nixu moritur i).

§ V.

De Iacobo pastore physico.

Etsi Iacobus pastor virgis discoloribus, quas, coniunctionis tempore, canalibus aquarum circumposuit, versicolores pecoris ouilli et caprini pullos compararet numerosos, tamen hoc artificium physicam eius eruditionem neutiquam prodit. Res illa, Deo extraordinem fortunante, successit, et ex virgarum variantium aspectu concolores fetus partu editi sunt k). Oves Iacobi, ait Isidorus Hispalensis, nouellas conceperunt, quales umbras arietum desuper ascendentium in aquarum speculo contemplabantur.

h) Genes. 20. 17. Ioseph. 1. c. lib. 1. c. 12. § 1.

i) Gen. c. 27. 1. c. 32. 31. c. 50. 1. 2. c. 35. 16 – 18.

k) Gen. 30. 37 – 43.

tur 1). Alios in equabus et columbis idem praestitisse, certum est. Hominis sollertia, ita canit Oppianus, pullum equinum, in aluo matris latentem pungit stigmate, facitque, ut libitum est, versicolores equos, matris etiamnum lacteis lumbis comprehensos; siquidem equae amatorio impetu correptae, ac maritum expectanti pingunt equum variis coloribus distinctum. Generosi etiam equi visibus concipientium, quo similes eorum creent, obiiciuntur m). Nec non columbarum curatores, vel prope feminas, rostro comparis gembundo mixtas, vestimenta purpurea multa collocant, ut illae, limis ocellis eo coniectis, animo oblectatae dent purpuream prolem; vel depictas ponunt columbas pulcerrimas iis in locis, in quibus illae versantur, quo rapiente visu similes ex ovis excludant n). Apide, sancto Aegyptiorum boue, voraginibus submerso, semper alius corniger, iisdem notis insignitus, reperiebatur, facile enim erat, ostendere vac.

1) Isidor. origin. lib 12. c. 1. p. 1115. m) Oppian. Cyneget. lib. 1. v. 327 — 356. Isidor. l. c. n) Isidor. et Oppian. l. c.

vaccae concipienti, vnde libido matris attraheret, eosdem tauri colores, et decipere visum o). Quae in ipsarum mulierum grauidarum oculos incurrunt, ea nonnunquam fetui formas indelebiles imprimere solent; quare illas quidam iubent, nullos intueri turpissimos animalium vultus, vt cynocephalos et simias p). Haec est conceptionis natura, vt qualem feminae rei alicuius imaginem vel modo finxerint, vel oculis viderint contentis, talem saepius progignant sobolem. Matrona quaedam, quae aethiopem pepererat, adulterii arguebatur, verum hac conceptus indole defensa est q). E contrario mater Charicleae, Persina, Aethiopiae regina, album filiae colorem ab Andromedae pictura proficisci fabulatur r). Alia adulterii suspecta, quod infantem pulcerimum, vtrique parenti et generi dissimilem, nixibus ediderat, tali pictura in eius cubiculo inuenta, a suspicione et poena per Hippocratem liberatur s). Lacaenae praegnan-

o) Augustin. de ciuitat. Dei lib. 18. c. 5. p) Isidor. l. c. q) Calp. Flacc. declamat. 2. r) Heliodori aethiop. lib. 4. c. 10. p. 181. s) Bocharti hierozoic. P. I. lib. 2. c. 49. p. 544.

gnantes etiam tabulis, in quibus venusti iuvenes picti, animum pascebant, quorum pulcritudine ingenua obstupefactae liberos corpore egregio enixae sunt t). Deformis quidam, opibus potens, puerum facie placentem in ligno pingi curavit, quem dum vxor in mariti complexu intuetur, infantem picto similem peperit u). Iam si ea phantasiae mulierum vis, multo maior pecudum est, quae, dum in vno obtutu haerent defixae, effigiem partui imperfecto altius imprimunt. Oves coiturae, vel vario potu, colorem mutant, albae in nigrae, et nigrae in albas vertuntur, hinc Scamander dictus est Xanthus v).

§ VI.

Iosephus non fuit medicus in Aegypto.

Iosephum in Aegypto magicas artes sollerti ingenio percepisse, refert Iustinus in epitome Trogi Pompeii x), sed is in rebus Iudaeorum eodem caecatus est errore, quo horum magistri, qui Iosephum, primum a rege, in doctorem medicinae transformant, quam

t) Oppian. cyneget. lib. I. 357 — 366. u) Galen. de theriac. ad Pisonem. v) Aelian. de animal. lib. 8. c. 21. x) Iustin. lib. 36. c. 2.

quam certe non a patre pastore, non in Aegypto pressus, non postea regius, nec a Potiphare focero, viro principe quodam, didicerat. Fuerit etiam Potiphar sacerdos medicus, ob hoc gener, artem foceri callere, non est censendus. Academiae, ab eodem Iosepho institutae, solis coniectionibus fundatae sunt, nam longe ante Iosephum varia doctrinarum genera, et ars pollingendi in Aegypto floruerunt y).

§ VII.

Num Moses fuerit medicinae gnarus?

Mosen scientiam medendi, partem sapientiae Aegyptiorum praecipuam, haud ignorasse, affirmant Philo Iudaeus, Clemens Alexandrinus, Eusebius, Chrysostomus, et alii, qui Philonem sequuntur z). Huius autem fidem ipse Buddeus, licet Ebraeorum tutela sit, eleuat a), quippe Philo, omnem sapientiam solis Iudaeis vindicaturus, fabulas in

y) Genes. 50. 2. z) Philo lib. 1. c. 6. Clemens, Strom. lib. 1. p. 162. Eusebii praeparat. euang. lib. 9. c. 19. Chrysostom. homil. 6. in euangel. Marci. a) Buddei histor. philosoph. Ebraeor.

in gentis suae honorem ferit, omnesque sui
aevi disciplinas ad Mosen audacter defert,
ementiturque, hunc in musice excelluisse,
quam tamen, quasi inutilem, noxiam, et
virorum animos effeminantem, respuerunt
Nilo geniti, hodieque respuunt Arabes b).
Ipse nimirum Philo, ut Pythagoreus, musi-
cam tractavit, propterea, qui hunc exscripse-
re, veteres coetuum Christianorum antisti-
tes, hac in re non audiendi sunt. Aegyptus,
cuius in omni doctrina institutus est Moses,
tum non eas coluit artes, quas diu post
Graeci per multa saecula perpoliuerunt, sed,
praeter duo litterarum genera, geometriam,
arithmeticam, et astrologiam pueros edo-
cuit c). Moses in spem regni educatus
est et eruditus, ut valeat ingenio et corpore,
ut prudens et fortis sit, aptusque ad res
magnas; igitur eius eruditio ultra id, quo
vixit, saeculum non est euehenda. Sciuit,
quantum vitae ratio, et muneris, quo fun-
gebatur, officium postulabat. Elementa ma-
theseos

b) Diodor. Sicul. lib. 1. c. 81. Carsten Niebuhr in
descriptione Arabiae p. 27. c) Aëtior. 7. 22.
Diodor. 1. c.

theseos prima ipsi non denegamus, caue autem cogites Euclidem. Iudica iam eos, qui totius physicae fontes ex eo deriuatum eunt. Vrges, aquam amaram ligno iniecto fecisse dulcem, homines serpentibus morfos sanasse, leges ad conseruandam, et a variis morbis praecauendam, numerosi populi sanitatem posuisse, normamque de cibis vetitis et licitis praescripsisse, ideo in Hygeae fo-
ciis esse numerandum d). Poteras addere pharmaceuticen, ob sacrae vnctionis oleum, et ob sacri suffimenti genera, secundum artis regulas componenda. Verum haec omnia Moses iussu Dei, cuius minister erat, effecit, legesque illae salubres, quibus Ioua eum instruxerat, ad populum peculiari forma regendum, non sunt mentis humanae fetus. Prudens quidem et maximus erat vir, sed ad medicos non est aggregandus.

§ VIII.

An chemiam percalluerit Moses?

Neque cabbalae, longe post Mosen inuentae, neque chemiae, pro qua pugnat
Dickin-

d) Exod. 15. 25. Num. 21. 8.

Dickinson, sciens fuit, etsi particulis vituli aurei, igne colliquefacti, minutissimis aquam, ex qua Israëlitae biberunt, consperferit e). Nulla hic scientia occulta opus erat, cum auri puluerem eos potasse haud crediderim, nam massa illa rudis, in tenuissimam attrita scobem, statim torrentis ima petiit. Quoties nunc ex eo aqua hauriebatur, cultus idoli memores ad frugem redirent. Ars aurum elimandi Ebraeos non fugerit, etenim Salomonis equites scobem auream capillis suis quotidie sic inspersisse, ut capita fulgore auri, ad solem reperiussu, radiarent, dicuntur f). Verus imperator etiam suas flauentes comas, quo magis fulgerent, auri ramentis resperfit g), et Commodus erant capilli semper fucati, aurique puluisculis illuminati, seu, ut Herodianus perhibet, caesaries eius flava, quando in sole ambulabat, quasi ignis rutilauit, ut quidam scobe aurea putarent con-

e) Edm. Dickinson in phys. vet. et nov. p. 317. Exod.

32. 20. Deut. 9. 21. f) Iosephi antiq. Iud. lib. 8.

c. 7. § 3. g) Capitolin. in Vero c. 19.

consperfam h). Gallienus quoque crines suos auri scobe asperfit i). Hi vero auri particulas non ex Tagi aut Pactoli arenis, sed ramenta, de auri mole limando detracta, sumserunt. Moses eadem forsitan industria pondus illud iners ita limari iussit, ac si in pistrino esset contusum.

§ IX.

In sapientia Salomonis nulla inest ratio medendi.

Inter omnes aevi sui sapientes eminet vnus Salomo, qui infinita ingenii vbertate Arabibus, Aegyptiis, omnibusque aliis mortalibus, sapientiae gloria antecelluit, disseruitque de arboribus a cedro Libani vsque ad hyssopum, de quadrupedibus, de volucribus, de serpentibus et de piscibus k). Sunt, qui praeconio huic adiungere pergunt, Pythagoram, Platonem et Stoicos, Salomonis fontibus hortulos suos irrigasse, ex iis Hippo-
cra-

h) Lampridius in Commodio c. 17. Herodian. lib. I.

c. 7. i) Trebellius in Gallieno c. 16. k) I Reg.

4. 29 - 34.

cratem hausisse medicam artem, Aristotelem historiam animalium, Theophrastum plantarum l). Aethiopem lauaret, qui hos refutare conaretur. Sirachi filius omnem huius regis sapientiam recte ita depingit: in iuuentute tua, fluminis instar, prudentia plenus, totum orbem referisti sententiarum ambagibus, tuaque pace carum te in carminibus et prouerbiis, et sententiis, et interpretationibus admiratae sunt nationes m). Regum sapientissimus habuit utique multarum rerum intelligentiam, sed Orientis, non Graeciae, nec Latii, nec nostro more; cum primis regiae virtutes, prudentia regnandi, iustitia, aequitas, pacis amor, et mens docilis ad bonum a malo diiudicandum, in eo fulserunt n). Excelluit doctrina morum, pictore rectius descriptorum, stiloque ornato inculcatorum; excelluit serpis, argutiis, structis aenigmatibus et solutis, singularis olim sapientiae testibus; enituit potissimum genere dicendi figuris pleno, similia sumsit ab arboribus et

B 2

plan-

l) Toftat. T. 2. disput. 19. Sect. 5. Salianus T. 3. p. 446.

m) Sirach. 47. 16 - 18. n) 1 Reg. 3. 9 - 11.

plantis, et ab omnibus animantibus, translationesque ex omni natura petitas ad moralia concinne applicauit.

§ X.

Salomo non scripsit ad medicam rem pertinentia.

Salomo tot translationes a Libano, cedrorum ferace, et Carmelo, vitibus, oleis aliisque arboribus frequente, et ab arboribus et herbis repetiit, quod Palaestina his abundabat. Hinc illae a pascuis, ouibus, et pabulo, ductae comparationes in canticis Dauidis prope omnibus, ut quidam Ebraeorum poësin dixerit herbosam. Ergo Iosephus et auctor libri sapientiae, alique multi, qui Salomonem tota volumina arboribus, plantis, animantium genere omnium, rebusque medicis impleuisse, falso sibi persuaferunt, tempora nostra non morentur o). Hos libros abstulisse Ezechiam, quia populus in herbarum viribus magis, quam in Deo confideret, garrat auctor libri Zeror Hammor. Salomonem

o) Ioseph. Antiq. lib. 8. c. 2, lib. sapient. c. 7. 17-21.

nem fuisse physiologiae summum quasi architectum, fabulat Eusebius p). Auicenna loquitur de electuario Almutagnachil ad Salomonem quendam relato, et Serapio memorat Salomonem quempiam medicum q). Suidas autem narrat, Salomonem regem de cuiusvis morbi remediis volumen conscripsisse, eiusque praecipuas enuntiationes, Hierosolymitani fani vestibulo incisas, Ezechiam deleuisse r). Sileo de Salomonis herbario, clauiculis, idea, annulo, magia, necromantia, neomenia, somniis, contradictionibus, mysterio omnium mysteriorum, exhortatione ad Rehabeamum, throno, testamento, aliisque in eius locum suppositis. Apage has nugas bullatas.

§ XI.

Incisionis inuentiones Salomoni fuerunt ignotae.

Allegoriarum, seu plurium translationum continuarum, quibus Salomoni par

B 3

erat

p) Euseb. praeparat. euang. lib. 11. c. 5. q) Serapio antidot. c. 20. c. 33. r) Suidas in Ezechia et Salomone.

erat nemo, exemplar habes in senectutis pictura, ex qua medicae peritiae argumenta tantum non omnes interpretes eliciunt, nam in argenteo fune intelligunt ductum thoracicum Pecquetianum, guttum aureum explicant pia cerebri matre, urnam ad fontem fractam interpretantur cor esse, ex cisterna chyli sanguinem hauriens, et rotam putei esse tradunt sanguinis in orbem fluxum s). Haec inuenta anatomes recentiora ob solam allegoriam regum sapientissimo, qui non solum sua ratione, verum etiam extraordinaria luce diuina, vere illustratus erat, tribuuntur. Unde autem illa sciuit? Diuinitus et per sacrificia quotidiana. Illud nullo argumento firmabis, et hoc est falsum, quia rex ad sacrificiorum mactatum non est admissus. Si sanguinis in orbem motus, ceteras ut taceam inuentiones, tum non latuit, miror, eius memoriam ita fuisse oblitteratam, ut tandem aliquando ab Haruaeo primum explicatus sit. Salomonem non fuisse incisionis peritum reor, siquidem describit corpus humanum

s) Ecclesiast, c. 12. 2 — 7.

num, non anatomicorum diligentia et subtilitate, sed pinguiori, ut in proverbio est, Minerua; comparat illud in genere cum puteo, quo bene utimur, quamdiu rota, hydria et funes fortes sunt ac integri. In allegoria non morose omnes eius partes examinandae sunt, verum ad translationis fluentis scopum praecipue est attendendum. Satis erit, si maneat rei imago. Saepe hic peccatur, in sacris praesertim, ubi singulas partes dum ad rem significatam applicare volunt homines, et similitudinem nimis extendere, non evitant nugae. Apposite Maimonides: Sensus parabolae interior sub litterae externae cortice latet, ubi tota parabola rem significatam totam exhibet, multa quidem adsunt verba, sed non singula pondus habent, inseruiunt tantum elegantiae t).

§ XII.

De sacerdotibus in medicos relatis.

Ebraeorum sacerdotes poterant victimarum structuram et usum, motum cordis et

B 4

inte-

t) Maimonid. praefat. ad More Nevoch.

intestinorum, aliaque obseruare, num vero obseruarint, minimarumque partium intimarum recessus, naturam, et finem inspexerint, non liquet. Si quaedam vsu et obseruatione edocti detexissent, non video, qui posteritatis memoria ita potuerint excidere, vt post multa demum saecula primo reperta fuerint. Illos, pharmacopolarum ad instar, multa tractasse non repugnarim, nam ex stacte, croco, galbano odorato, et ture, sacrum suffimen ad leges praeparatum, et arte vnguentariorum temperatum, concinnabant, nec non ex aromatibus, cinnamo, myrrha, calamo aromatico, atque oleo, sacrae vnctionis vnguentum componebant u). Praeterea de menstruis, de gonorrhoea, de impetigine, aliisque impuritatibus iudicabant, quas, quoniam Iudaei validissime auxerant, bene nosse et scire, difficillimum sui muneris habebatur v).

§ XIII.

Iidem de lepra iudicium faciebant.

Sacerdotum iudicio subiecta erat lepra, qua nil im-

u) Exod. 30. 7 — 35. v) Exod. 15. 26. Leuit. c. 15. c. 13. c. 14.

nigra,

x) Leuit. 13. 46. 2 Reg. 15. 5. y) Arnobius de
miracul. Iesu p. 26. Seneca natur. quæst. 3. 25.
Tacit. histor. 5. 3. Iustin. 36. 2. z) Celsus lib. 3.
c. 25.

nigra, vmbrae similis, cetera sunt eadem; tertia est candens, in eaque pili fiunt albi, et lanugini similes. Prima et secunda species in quibusdam vario tempore oriuntur et occidunt, admittuntque curationem haud difficillimam; tertia vero, quem occupauit, non facile dimittit, nec, si quid ei vitio fuerit demtum, sanus ex toto color redditur, neque, si humor albidus loco sanguinis exit, potest sanari a). Hanc speciem Petrus Roqui-
us leprae Ebraeorum conuenire autumat b). Impetigo, quam Hippocrates Latinus describit, est foeditas cutis, cum pruritu serpens, quam nonnulli scabiem siccam, asperam, prominentem, et candentem intelligunt, cuius genera leprae generibus non repugnare statuit Gorraeus c). Spencer opinatur, lepram Ebraeorum similem esse leprae Graecorum, quam Hippocrates Cous turpitudinem magis, quam morbum fuisse
affir-

a) Celsus lib. 5. c. 28. § 17. 19. b) Commentarior. Saurini in V. T. T. 2. p. 354. c) Gorraei definit. medic. in lepra.

affirmat d). Alii cum Luthero censent, lepram, cuius sacer codex meminit, non multum a scabie mala differre; et Cunaeus putat, illam complexam esse vitiliginis, pso-
ras, tetra ulcera, similesque morbos, quibus Syri et Aegyptii, ceu propriis pestibus, fuerint obnoxii, additque, Iudaeos, quod metuerint, ne ex porci esu, contactuue ad corporum prauam affectionem contagio accederet, paullo superstitiosius, quam forsit lex iusserat, suam, in qua scabies et impuritas natura est, auersatos esse e). Eandem opinionem fouent Tacitus, Lampridius apud Plutarchum, ipsique Iudaei, hanc legi diuinae rationem physicam, quod porcum comedenti periculum sit a lepra, subesse diuinant f). Bechai in libris quibusdam medicis se legere meminit: infantem, si lac suillum fugat, lepra oppleri g). Ob hoc etiam Aegy-

d) Spencer de legib. Ebraeor. rit. p. 186. e) Lutherus ad Leuit. 13. 4. Cunaeus de rep. Ebraeor. lib. 2. c. 24. p. 368. f) Tacit. hist. lib. 5. c. 4. Plutarch. sympos. lib. 4. quaest. 5. p. 175. Tractat. Talmud. de Sabbat. fol. 129. g) R. Bechai in legem.

Aegyptios lacte suis abstinuisse, testantur Plutarchus et Aelianus h). At si ratio haec sola vera esset, Gadarenenses, Iudaeorum vicini, nunquam aluissent greges porcorum i), nec Graeci et Romani veteres porcum et aprum, seu delicias, mensis apposuisent k).

§ XIV.

Quaestio de lepra continuatur.

Turnefortius asseuerat, lepram in Oriente speciem esse luis Venereae. In eadem sententia est senator Seruestanus, Fridricus Carolus Koenig, chirurgiae scientissimus, per quinque annos Bataviae et in insula Ceylone nosocomiiis Belgarum quondam praefectus. Hic testis religiosus et praefens per decem annos multorum hominum mores et morbos in America, in promontorio Africae, et in India Orientis, prouidus inspexit, latumque

h) Plutarch. in Isid. et Osirid. p. 119. Aelian. de animalibus lib. 10. c. 16. i) Luc. 8. 26. 32. Matth. 8. 30. Marc. 5. 11. k) Varro de re rust. lib. 2. c. 4. Cicero de natur. Deor. lib. 2. 64. Horat. Satir. lib. 2. 8. vs. 6. Satir. 2. vs. 89.

que per oceani aequor aspera pertulit multa, tandem vero, immerfabilis aduersis rerum vndis, patrios lares reuifit. Carften Niebuhr docet, Ebraeorum lepram fuiſſe Arabum elephantiaſis ſpeciem quandam. Hodierni Arabes vexantur leprae ſpecie Bohak l), quae non latius ſerpit, hinc periculofa non eſt, interim in corpore nigro albi paſſim tumores apparent; anguntur ſpecie Barras, cui curatio haberi poſſe dicitur, quam diu pili in albis maculis nigri manent, ſimul ac contra pili albescunt, omnis medendi ratio ceſſat; vruntur ſpecie Dsüddam, vulgo Madsjürdam, lepra articulorum, periculoſiſſima, quando totum corpus foedant maculae albae m). Haecce confer cum incifis ſacris n), et annota inſuper, in toto codice ſacro non legi, vllum hominem lepra corroſum, vel medicamine quodam, vel corporis vi reualuiſſe. Sed omnes iſtae, quas recenſuimus, ſpecies non accurate quadrant in lepram Ebraeorum, nam

l) Leuit. 13. 39. eadem vox occurrit. m) Niebuhr deſcriptio Arabiae p. 135 — 138. n) Leuit. 13. 10. 11. 13. Exod. 4. 6. Num. 12. 19. 2 Reg. 5. 27.

nam haec alba, si se diffudisset in omnes corporis partes, signum erat non sanitatis quidem, at munditiei declarandae o). Purificato leproso, lepra non est sanata, verum veneno morbi iam efflato per vapores, periculoque contagionis depulso, redditus ille est coetui publico. Gehazi, puer Elisaei, sempiternae leprae adiudicatus, versatur cum rege mundus, non sanatus p). Lepra plenum, a capite ad pedem, mundum pronuntiabis q). Sane nemo mundus ante, quam totum corpus lepra infectum erat et coopertum. Hoc quoque leprae huic proprium et singulare fuit, vt, si in candente eo modo corpore inciperet caro esse colore natiuo, quali solet esse caro hominis sani, is lepra correptus haberetur, quasi lepra tantum esset sita in vario cutis colore. Mirum etiam, quod, cum haec lepra serpentis esset contagionis, sacerdos eam diiudicans et distinguens, ea non contaminatus fuerit. Reperi, qui dicerent, morbum hunc fuisse solis

o) Lundii iudische Heiligth. p. 758. 759. P) 2 Reg. 8. 5.

q) Leuit. 13. 12. 13.

solis Ebraeis priuum, quem Deus arbiter miserit, expuleritque, nec medicis licuisse tam audacibus esse, vt remedia illi tollendo afferant, verum solis sacerdotibus a Deo ad hoc munus vocatis r). Ego vero contendere ausim, fuisse speciem leprae adhuc nobis ignotam.

§ XV.

Morbi oriuntur, occiduntque.

Morbi sub eodem etiam caelo variant, iuuenum fere ritu florent modo nati, vigentque, mutantur vt filuae, quarum prima folia cadunt. Saeculis XI et XII multa millia hominum lepra peresorum in Europa fuere, et saeculo XIV perquam multi, eadem dira corporis illuie scabri, ob varias criminationes in Gallia flebiliter combusti sunt s). Tetrerrima haec spurcicies afflixit olim insulas Glessarias et Islandiam, eneruauit saeculo praeterito longe plures Christianos, quam Iudaeos, cuius rei causas inquiric

r) Hammond in Matth. 8. 4. s) Calmet, diff. de lepra. Mezeray abregé chronol. ad a. 1321.

rit Buxtorf t). Satis diu mali huius aetas interiit. Plinius refert, lichenas seu mentagram, carbunculum, et elephantiasin, ignotos antea morbos, in Italiam irrepsisse; et elephantiam celeriter restinctam, gemurfaeque nomen oblitteratum esse u). Lues Veneria saeculo decimo quinto demum in Europa innotescere, et de variolis primi Arabes medici scribere coeperunt. Tarda podagra, qua Siculi tyranni non inuenere maius tormentum, pueros et mulieres post Hippocratem exercere occepit, eamque antiquissimi Romanorum ignorarunt v). Hydrophobia, quae Aristotelem et antiquiores latuit, se primum ostendit viuentem Pompeio et Asclepiade. Fuerunt morbi, qui nonnullorum siderum instar orti, certo post tempore extincti; sunt, quos ortos non ita pridem nouimus, quorum finem nondum videmus. Quam ob rem lepra Mosaica suum habuit ortum, suumque occasum.

§ XVI.

- t) Th. Bartholin. de morb. biblic. c. 7. Buxtorf. synagog. Iudaic. p. 670. u) Plinius lib. 26. c. 1. c. 3. v) Plinius l. 26. c. 10.

§ XVI.

De vestium et domorum lepra.

Non habet Maimonides, quod vestium et domorum lepram mirabile signum in Israël vocet, nam scabies etiam, pestis, et lues Veneria vestes venenat, nitrumque, quod aedibus et maceriis exilit, leprae domorum assimulat Angelus Mead x). In Aegypto est nitrum fuscum et rufum a terrae colore, quod olera facit viridiora, et Lydium est colore paene purpureo y). Lepra facillime potuit inficere tentoria Ebraeorum in locis desertis, pellibus et vestimentis tecta, et postea aedes, lapidibus, calce, aliaque materia exstructae, maculas virides aut rufas contrahere, quarum vel exhalationes, vel vermiculi, domos et vestimenta iugiter corrodescentes, homini etiam nocere potuerunt. Hominum quoque leprae causa proxima apud Calmetum, virum apprime doctum, et testem locupletissimum, est innumerabilis

x) Maimonid. de lepra c. 16. § 9. Mead. in medica f.

y) Plinius lib. 31. c. 10. Salmasii Plinian. exercitat. p. 778. a F.

lis vermium copia, oculo, non nisi armato detectorum, qui, pruritu vehementi producto, cutem internam et externam, carnem, musculos et nervos paullatim perderunt z).

§ XVII.

De sacerdotum morbo, eorumque medico.

Sacerdotibus in atrio et sacrario fani, dum sacra faciebant, super pavimento nudis semper pedibus, ob singularem loci sanctitatem standum erat, hinc praecipue, cum etiam ob tenues, quibus leuiter vestiti, tunicas, et ob multas, quas comedebant, carnes, et ob aquam, quam bibebant, saepissime viscerum doloribus agitabantur. Quam ob rem, inter plurimos templi praefectos, erat quoque praefectus aegrotorum, siue medicus quidam, aut talis, qui in sacerdotum sanitatem aliquid curae conferret, qui illis diceret: hoc medicamentum salutare est visceribus. Talis erat filius Achiae, qui illorum morbos perscrutaretur, medicinam iis faceret, atque hoc ugiter ageret ipse, cum illis, qui ab eo pendebant.

z) Calmeti diff. praef. commentar. in Leuit.

debant. Olim hi sacerdotes in templo nudipedes citius calefieri poterant, quippe iis, hiberno praesertim tempore, in pavimento peculiaris cuiusdam conclavis calefacto in-ambulare licebat. Post vero multi, vigore elanguescente, ex intestinorum debilitate, victu et vestitu contracta, mortui sunt. Propterea medicus in fano statutus, in eam, quae huic malo occurrat, curam incumbens, quem haud temere viscerum medicum dixeris a). Efficitur iam id, turbam sacerdotum non fuisse Hygeae alumnam.

§ XVIII.

De vatum sacrorum medica ope.

Vates sacros in manifestanda Dei voluntate, in populo instituendo, inque cultu diuino ordinando, sedulos fuisse, scimus. In scholis, quas cum academiis nostris male confert Alting, discipulos, vocabant filios, res diuinas,

C 2

nas,

a) Braun. de vestit. Sacerdot. lib. 1. c. 3. p. 33. Bynaeus de calceis Ebraeor. lib. 2. c. 3. §. 4. Carpzouii apparat. antiq. in Goodvin p. 787. Lightfoot T. 2. p. 516. Cunaeus de rep. Ebraeor. p. 295.

nas, musice adhibita, docuerunt b). Tota eruditio, cuius praeclarum specimen dant Dauidis cantica, oraculorum sacrorum expositione, doctrina morum ex sacris litteris petita, stilo dicendi sublimi, sententiis pleno, ac specie quadam poëseos tum claudebatur. An vero hi viri, quibuscum Deus multa communicabat, medica etiam tradiderint, non satis certum constat. In morbos impliciti non consulebant, nisi hos vates, etenim Iero- beamus, per reginam vxorem, de filio iacente vatem Ahiam percontatur, et Achazias, rex Samariae, per nuntios Deum muscarum Accaronensem, et exinde Eliam, diuinitus medentem, sciscitatur, an esset conualiturus c)? Elifaeus vates aquam vitiosam sale iniecto, ac siluestris cucurbitae fructum farina, correxit, Naamanem, lepra candenti contaminatum, refecit, nec non a rege Syriae, Benadado male affecto, Iouae responsum rogatus d). E contraria parte, cum Afa rex, nodosa vexatus podagra, non Iouam per vates, verum

b) Alting. T. 5. p. 240. c) 1 Reg. 14. 1 — 13. 2 Reg. 1. 1 Reg. 17 — 22. d) 2 Reg. c. 20. 20. c. 4. 40. 41. c. 3. c. 4. c. 5. c. 8. 8. 9.

rum medicos, nescio quos, adiret, hoc conamen, ut in omni memoria inauditum et nouum, carbone notatum e). Esaias vates vlceri regis Ezechiae letali massam ficorum iussit imponi, quo facto, is reualuit f). Sed hi vates non solis medicatibus, virtute potius diuina, feros pepulere dolores, quippe Deus ipse se sui populi medicum fore declarauerat g).

§ XIX.

Lecto affixi sub diuo positi sunt.

Morbis impliciti grauioribus in publicis viis exponi solebant, ut forte a transeuntibus, quos olim eadem dura valetudo tenuerat, aliquod consilium, aut aliquam curationis viam caperent. Non validus corpore toto sic morbi fugam quaerebat. Quo more antiquissimo lugubris lamentatio Ieremiae illustratur: o quicumque hac iter habetis, contemplamini et adspicite, an sit vllus dolor par meo dolori, audite, quaeso, omnes populi,

C 3

puli,

e) 2 Chron. 16. 12. f) 2 Reg. 20. 7. Esai. 38. 21.

g) Exod. 15. 26.

puli, et meum adspicite dolorem h)! Quo-
 cunque Christus foter intrabat in vicos, in
 vrbes aut pagos, incolae corpora vitiosa in
 grabatis eo afferre, per fora proponere, eum-
 que rogare, vt vel eius togae limbum tan-
 gerent. Qua sanandi virtute legati et disci-
 puli eius innotuerunt, nam cubantes in le-
 ctis et grabatis per vicos exportabantur, vt
 venientis Petri vel vmbra aliquem eorum
 inumbraret i). Assyrii, medicis carentes,
 secundum sapientem legem iubeant, non
 valentes in forum efferri, vt alios consu-
 lant eodem morbo liberatos. Accedentes
 prope ad aegrum hortabantur ad ea, quibus
 vel ipsi, vel etiam alii, effugerint simile ma-
 lum, facienda; nec fas erat, multis languo-
 ribus pressum silentio praeterire ante, quam
 exploraueris, quaenam debilitas illum vrge-
 ret k). Babylonii quoque male validos in
 compitis exponebant, quaerebantque e prae-
 tereuntibus, quisquamne morbi praesentis
 remedium norit? neque vllus eorum adeo
 erat

h) lamentat. Ierem. I. 12. 18. i) Marc. 6. 55. 56.
 Actor. 5. 15. k) Herodot. lib. 1. c. 36.

erat improbus, quin occurrens admonerat, si quid salubre nosset. Lusitani etiam debilitatos, vetere Aegyptiorum more, in viis deponabant, ut, qui eodem valetudinis genere tentati essent, hos iuvent medica ope l). Latini depositos vel desperatos appellarunt, qui ante ianuas suas collocabantur, ut posset per transeuntes, aliquando simili iactatos miseria, forte seruari m). Ex isto more peruulgato prima medicae artis origo arcescenda est, dum homines, collato inter se remedium vfu, quae debilium saluti quisque praetereuntium propinauerat, postea certam medendi rationem inierunt. Quam consuetudinem indoctam et perueterem magnum rei medicae incrementum, adiuuante experientia, attulisse, Plutarcho, qui usquequaque sapit, lectissimo rerum explicatori, credimus n).

C 4

§ XX.

- l) Strabo lib. 16. p. 1082. lib. 3. p. 234. m) Servius ad Virgil. Aen. 12. 395. Ovid. ex Ponto 2. 2. 47. n) Plutarch. in lib. an recte dictum sit: latenter esse viuendum p. 105.

§ XX.

Ebraeorum veterum medici erant chirurgi.

Medici celebres in Galaaditide, quae regio resinae, et aliarum ad opem aegris ferendam vtilium rerum, prouentu abundabat, commemorantur o). Resinae vsum in medicamentis, et vulneribus sanandis, olim fuisse frequentissimum, auctor etiam est Dioscorides, et de eadem canit Serenus Sammonicus:

Resinam misces, et saxis hordea fracta,
Simplice resina miscebimus hordea tusa p).

Verum ars Apollinea humilis est, parumque habet laudis, sine multarum naturae rerum cognitione, hinc repertus, qui diceret: Ebraeorum medicos, longe post Davidis tempora, tantum fuisse chirurgos, intestinorum morborum ignaros q). In sacris annalibus nulla omnino remediorum, internis morbis oppo-

o) Ierem. 8. 22. c. 46. 11. p) Dioscorid. iib. 2. c. 108. Sammonicus c. 38. q) Shuckford, harmon. histor. sacr. et prof. P. 2. p. 259. cfr. Histor. vniuers. ex anglic. in german. transl. P. 3. p. 182.

oppositorum; mentio mouetur; legimus tantum de medela, vulneribus externis parata. Qui alterum lapide, aut pugno, percusserat, eum, cessionis et medicinae pretio soluendo, lex Mosi obstrictum tenebat. In regum libris multi, in quibus etiam est Ioram rex, a Syris fauciat, nominantur, ad quorum vulnera medicae manus adhibendae erant r). Chirurgice autem est modo ancillula medicinae, nam haec habet quatuor famulas, coquinariam, chirurgiam, pharmaceuticam, et iatralipticam, quarum antiquissima sine dubio est coquina; cum enim alii cibi prodessent, obessent alii, prima cura fuit, quo pacto per dietam valetudo conseruari posset, vel amissa recuperari. Proximae antiquitatis est chirurgice, ad quam nonnulli Hippocratis filii praeputium circumcisum, quoniam vulneris sanguinem sistendum erat, referre non dubitant; sed illud etiam ponere potest femina, vel homo, qui chirurgices limina nunquam pulsauit s).

C 5

§ XXI.

r) Exod. c. 21. 19. 2 Reg. 8. 29. cfr. § 18.

s) Exod. 4. 25.

§ XXI.

De remediis morborum.

Medici, seu chirurgi, vulnera vino eluebant, tum vt repurgent, cum a sanie defendant, fluxusque sanguinis propter vini vim stypticam sistatur; post ea vt dolores confutent, vtque vulnus placide coalescat, istud, oleo, balsamo, et delinitionibus adhibitis, obligabant t); vomicas resina, massa ficorum, et fomento emolliebant, alleuabantque, pure excitato et extracto, oleo delinitas emplastris, superne alligatis, confouebant u). Quidam Iudaeorum doctores, vt Meir, vinum ac oleum sabbato miscendum, eosque, qui perdita erant valetudine, vngendos concesserunt v). Remedia, quibus in Canaane, et reliquis Orientis regionibus, homines utebantur, potissimum in herbis et oleis, et in humore arborum resinosarum pingui consistebant w). Arabes australes
 hodie-

t) Luc. 10. 34. Ierem. 51. 8. Lightfoot T. 2. p. 303. 304. 444. u) 2 Reg. 20. 7. Iesai. 1. 6. v) Lightfoot in Marc. 6. 13. vv) Ier. 8. 22. coll. Iacob. 5. 14.

hodierni, qui fere nudi incedunt, vñctionibus corpora reficere, solemque igneum a se solent arcere x). Iatraliptae oleo, vnguentis, et frictionibus, sanaturi, non modo digitis vñgebant aegrotos, sed lauabant etiam calido oleo, non secus, ac aqua in balneis. Ita Herodis, omnibus membris luxatis, dolore quasi aquae intercutis cruciati, totum corpus, in dolium olei plenum, demissum fouebant medici, cum antea aquis calidis iuxta Callirhoën, potui quoque commodis, vsus esset y). Atqui non legimus in diptychis sacris de sudore excitando, de potione, de vomitionis medicamine, nec de alui purgationibus; saepe autem de emplastris, de fomentis, de vñctionibus et ligaminibus. Vates sacer, Ezechiel, memorat arbores, quarum folia medicinae inseruiant z). Siracides laudat herbas, radices medenti vtilis, lignorum vires, vnguentarium, et myropolam a). Tobias filius fel piscis ignoti, quippe

x) Niebuhr l. c. p. 131. y) Iosephus de Bell. Iud. lib. 1. c. 33. § 5. z) Ezech. 47. 12. a) Siracid. 38. 4. 5. 7.

pe non est callionymus, nec filurus, nec lucius, illinit oculis patris, dein, expectata dimidia circiter hora, hic compunctas pupulas fricat, quarum ex angulis quaedam squamae decidunt, membranis oui similes, quas Tobias manu prensas reuellit, et lumina fenis Tobaei illustrata sunt a). Verum haec omnia ad pharmaceuticen, ad chirurgiam, et iatralipticen, pertinent. Iudaei contra in suis pandectis varia morborum internorum remedia, variasque alleuationes praescribunt, commemorantque, medicum imbecillo consulenti respondisse, eum vel posse, vel non posse, excitari b). Medici, siue chirurgi huius gentis, videntur simul fuisse pharmacopolae, vt Arabum medici hodieque sunt chirurgi, pharmacopolae, et veterinarii, propterea non multum proficere possunt c).

§ XXII.

De Essenis medicis.

Esseni et Therapeutae, quorum familia
sensim

a) Tobiae c. 11. 13 — 15. b) Exc. Gemar. Sanhedr. p. 280. c) Niebuhr l. c. p. 130.

ſenſim circiter 150 annos ante Chriſtum enata, tandemque conatu ſecta inualuit, nomen habent a ſanando, empiricisque ſolent adſcribi. Licet Eſſeni, quibus femina prima Chafidæi ſparſerunt, præcipue ſacris litteris et moribus puris ſe darent, ſe tamen etiam ad medicinae ſtudium applicauere, hinc certant grammatici, vtrum a cura corporis, an animæ ita fuerint dicti. Philo ad animum cum primis refert. Iosephus e contrario, qui tres annos cum iis vixit, teſtis eſt locuples, eos mirabile ſtudium collocasse in veterum ſcriptis peruolutandis, atque ex his ea maxime delegiſſe, quæ animæ ac corpori conducant; teſtatur, diligenter inueſtigasse et radices remediis afferendis idoneas, et lapidum, quibus medicinam morbis facerent, proprietates d). Eſſeni in Iudæa, et Therapeutæ in Aegypto, communes magiſtros ab initio habuiſſe, poſt vero in diuerſa abiſſe, ac duæ vnius Iudaicæ hæreſis familie, videntur. Eſſenorum, quorum
ratio

d) Philo de vita contemplat. p. 688. Ioseph. de Bell. Iud. lib. 2. c. 7. & 8. § 6.

ratio ab ipsis Iudaeis vix habita, nulla in nouo foedere fit mentio, cum, a celebritate remoti, nec alios ad suum institutum allicerent, nec Christianorum circulos turbarent. Silentium istud ne mireris, siquidem multa ipsius Christi facta diuina litteris consignari, studio omissa sunt e).

§ XXIII.

Imperiti erant Iudaeorum medici, praecipue ob magiam.

Innumerabilia sunt, ex quibus conflari et cogi possit, omnes, qui medendi artem tum exercebant, non optimos, nec bene peritos, fuisse. Accedit, quod multorum morborum ne nomina quidem inuenta erant, et quod mulier quaedam, fluxione sanguinis per duodecim annos fracta et afflicta, consumptis in medicos omnibus suis facultatibus, a nullo restituta, potius aegrior facta mendendo f). Non semper quidem in medico est, aeger vt releuetur, quippe malum nunquam docta arte plus valet, attamen Verpos,

e) Ioann. euangel. c. 20. 30. 31. c. 21. 25. f) Luc. 8. 43. Marc. 5. 26.

pos, neque in doctrina salutari, neque in usu, magnos progressus fecisse putem, maxime ex quo inualuerant magicae artes, et nimia superstitio. Haec stupendum illud monstrum, cui lumen ademtum, Cabbalam, peperit, qua vel litterarum, vel vocum, siue scriptarum, siue pronuntiatarum, nominis praecipue diuini, ope, malos spiritus pelli, seu grauiores morbos emoueri, posse sibi persuadebant. Persuasissimum est Arabibus etiamnum, scientiam nominis diuini munire contra morsus serpentium, dare caecis potestatem cernendi, et claudis utroque pede recto incedendi g). Gens Iudaica praeter modum, sub templo secundo, artibus magicis, cantaminibus, et damnosissima credulitate capiebatur, naturales causas morborum grauiorum ignorabat, hinc magia et adiuratio aucta. Sceuae pontificis filii septem, quos Lucas adiuratores vocat circumforaneos, in expellendis et abigendis daemonibus exercitati, Aetæa carmina, Haemoniasque artes Ephesi profitebantur h).

§ XXIV.

g) Niebuhr l. c. p. 121. h) Actor. 19. 13. 14.

§ XXIV.

De magia et magis medicis.

Magia artium, si modo ars est, fraudulentissima, in toto terrarum orbe plurimis saeculis valuit. Nata est primum e medicina, ac specie salutari irrepsit, velut altior, sanctiorque, quam ipsa medicina, blandis promissis addidit vires religionis, miscuit artes mathematicas, cum nullus non auidus sit, futura de se sciendi, eaque e caelo verissime peti credat. Ita, hominum sentibus hoc triplici vinculo captis, in tantum fastigii adoleuit, vt hodieque in Oriente regum regibus imperet. Quamuis irrita et inanis est, et vanissimi cuiusque ludibrium, habet tamen quasdam veri vmbras, in quibus herbae et radices pollent i). Magi medici triplices sunt, vel indagant occultas naturae proprietates, earumque effecta promouent, vel verbis et vocibus, caerimoniis, et notis scriptis, medendi vim tribuunt, vel se, aiunt, spiritus cuiusdam vti commercio, ex quo omnem medicandi rationem intelligant. Primum
magiae

i) plinii lib. 30. c. 1. c. 2. Curtii lib. 7. c. 4. 8.

magiae genus natura nititur; atque huc pertinent amuleta, vel radiculæ collo morbidorum appensæ, quarum ratio liquet; contra, quorundam amuletorum effecta non prorsus constant. Multa id genus sunt in physicis, quæ per assumptiones bene explicantur, ut magnes, collo pendulus, cohibet spasmus, et emplastris adhibitus valet ad ferrum fagittæ e vulneribus extrahendum, omnemque saburram inde eieciendam k). Quare aliqua habent vim, qua de collo pendentia, ubi corpore nostro incaluerunt, quasdam exhalationes cuti nostræ, vel ori, vel naribus, infundunt, eoque pacto profunt infirmis l). De Arabum hodiernorum magia naturali, et de eorum amuletis salutaribus, Niebuhr dignus est, qui legatur m). Secundum magiæ genus, quod mederi fertur per voces et carmina, per notas et susurrus, medicinæ nomine indignum est, etsi antiquis-

k) Vossii T. 5. p. 704. Anselm. Boet. de Boot hist. gemmar. et lapid. lib. 2. c. 253. p. 459. l) Vossii T. 3. p. 245. m) Niebuhr l. c. p. 122 — 128.

quissimum sit, et Homeri aetate, immo temporibus obtinuerit Troianis n). Tertium magiae medicae genus, quod cum spiritibus sociis fieri putatur, plane nefarium est. Ergo magiam albam, seu theurgiam, quae conjunctione cum bonis geniis esse, et nigram, seu goëtiam, quae malorum daemonum conspiratione fieri, dicitur, suis auctoribus vanis relinquamus o). Arabes commercio cum geniis permulta hodieque concedunt p). Tanta fuit superioribus saeculis caecitas, ut Salamanticae et theurgia et goëtia publice docerentur q). Daemonum ope auxiliantes, vel sola manuum agilitate, vel ingenioso dolo, offucias faciunt, vel phantasiam excitant auxiliantem, vel res agunt virium naturae gnari, quarum vero inscii, sola hominis opera, praestari posse negant. Multa vere non fiunt, quae fieri credas, visui modo illuditur; multa fiunt, et ob haec etiam alia, quae non fiunt, fieri videntur.

§ XXV.

- n) Plinii lib. 28. c. 1. o) Augustin. de ciuitat. Dei lib. 10. c. 9. Iamblich. de myster. Aegypt. Moshem ad Origen. contra Cels. p. 26. p) Niebuhr. l. c. p. 121. q) Georg. Raguscius de diuinat. lib. 2. ep. 6.

§ XXV.

Iudaei erant magiae studiosissimi.

Iudaei erant magiae studiosissimi, praeter quos vix inueneris, quibus amuleta, carmina, infusurrandi, adiurandi et cantandi studia magis in usu et deliciis essent r). Amuleta erant vel radices, collo imbecilliorum appensae, vel, quod frequentius, schedulae literis quibusdam notatae, quae valetudinis incommoda auertere, aut curare credebantur. Elymas ille magus omni erat refertus fraude s), et Simon Samaritanus gente, aut Iudaeus, magiam in Aegypto didicerat, persuaseratque plebi, accepisse se a Deo facultatem malis geniis, a quibus humanum genus excrucietur, imperitandi, seque cum scorto Helena venisse, ut miseris opem contra daemones ferret t). Iosephus, cuius aetate Palaestina fallacium magorum plena erat, tribuit Salomoni artem contra malos daemones ad hominum curationem, tribuit carmina

r) Lightfoot ad Matth. c. 24. 24. s) Actor. 13. 8. 10.

t) Actor. 8. 9. Moshem. institut. histor. christ. antiq.

T. I. p. 123. 125.

mina contra morbos, tribuit etiam formas adiurandi, quibus vincta daemones ita eiecerentur, ut nunquam redeant. Hoc sanationis genus, ita pergit Flavius, etiamnum apud nos plurimum valet, vidi enim ex popularibus meis quendam Eleazarum coram Vespasiano, et filiis eius, et tribunis, reliquisque militibus, daemones obseffos liberantem. Is nempe naso daemones admouit annulum, cuius palae vni radices, quas Salomo indicauerat, inclusae erant, paullo post naribus odorantis extraxit daemonem, quem, homine tum statim collapsio, adiuravit, ne in hunc reuerteretur, Salomonis interim mentionem faciens, eiusque carmina, recitans. Porro daemones imperabat, ut, homine egrediens, poculum aqua plenum, non longe inde collocatum, euertat, quod re vera factum u). O he iam satis est! Totam narrationem credat Iudaeus Apella. Cunaeus existimat: Iosephum, quo die haec scripserit, aliquod purgamentum calcasse, et van Dale suspicatur: Flavius haec, mente Christo eiusque lega-

u) Ioseph. Antiq. Iud. lib. 8. c. 2. § 5.

legatis maligna, confinxisse, quod et placet Roquio v). Ego vero hominem illum valetudine difficili, ob vires radicum et materiem annuli, emerxisse reor; cetera vero, quae multitudinem concitant, sensibusque sola fallacia blandiuntur, sunt vana et fucosa.

§ XXVI.

De magicis auxiliis Iudaeorum, aliorumque populorum.

Iudaei recitabant et canticum aliquod contra infaustum occursum, habebant verba et Thessalas voces contra rabidum canem et contra daemona caecitatis, mussabant etiam, et cantabant nomine Iesu x). Magiae proprium est, verba ignota, quasi istis magna vis inesset, demurmurare. Circe obscurum carmen, verborum ambage nouorum, ternouies magico demurmurat ore, et Medea, dum artibus suis Iasoni animum inspirat, carmina voluit, et figit, per totos Aesonidae

D 3

artus,

v) Cūnaeus l. c. lib. I. c. 12. van Dale de orig. et progress. idololatr. p. 519. Roquius T. 2. Saurini commentar. in V. T. p. 1180. x) Lightfoot ad Matth. 24. 24.

artus, totumque per clipeum, septeno murmure fertur x). Sagam Pamphilen, in bubonem mutandam, fingit Apuleius multum cum lucerna secreto collocutam. De carminum vi canit Horatius, et Maro, Theocritum imitatus y), sed Venusinus, non infirmior, pungit et mordet Canidiam cum Saggana ululantem z). Hippocrates, at quanti vir! asseuerat, magos suo aevo claros fuisse hebetes et fraudulentos a). Dementia et stupor, anilis superstitio et fraudis studium, cura peculii et pauperies compulerunt magos ad mentiendum b). Huic vanitati maxime studebant Ephesii, quorum Diana, Tatiano teste, maga erat, quippe eius in pedibus, zonaque et corona, litterae seu notae scriptae erant et intextae, quibus superstiosi ad profligandos daemones, ad morbos tollendos, ad fascina pellenda, aliaque effecta mira et felicissima utebantur. Verbis hisce sacris, obscuris, priscis, non cohaerentibus, vete-

x) Ouid. Metam. lib. 14. vs. 57. 58. Valer. Flacc. Argonaut. lib. 7. 463 — 465. y) Horat. epod. 17. Virgil. eclog. 8. z) Horat. Serm. 1. 8. 25. a) Hippocrat. T. 2. p. 325. b) Lucian, in philopseud.

veteratores multas alias addiderant notas, quas stolidi, vt in omni negotio victores euaderent, in pelliculis confutis gestabant c). Noui, qui hodie huiusmodi recula bardis imponunt. Isti doli, machinae, fallaciae, praestigiaequae, aeuo Christi et eius legatorum, habebant quandam viriditatem d).

§ XXVII.

Fons superstitionis morbos carmine pellendi.

Multa huius moris, daemones certis sonis, aliisque eiusmodi crepundiis, exterminandi, exempla collegerunt Keuchenius, Spencer et van Dale e), fontem vero huius sollicitudinis dirae non aperuerunt, aperit autem Moshemius; nempe superstitiosi ritus nascuntur ex certis vulgi opinionibus, hisce, procedente tempore, deletis, earum effecta, ritus scilicet et consuetudines, manent. Atqui persuasum erat antiquioribus barbaris gentibus,

D 4

bus,

e) Plutarch. sympos. lib. 7. quaeft. 5. ad fin. Erasmi adag. p. 566. d) Matth. c. 7. 22. c. 12. 27. Luc. 9. 49. Act. 19. 13-19. c) Robert Keuchen obseru. ad Seren. Sammonic. p. 54. Ant. Guil. Spencer ad Origenem contra Celsum p. 17. v. Dale de diuinat. idololat. sub V. T. p. 508.

bus, potissimum in Oriente, esse homines aut natura, aut a numine supremo, facultate quadam instructos, daemones abigendi, esse certos sonos, plerumque horridiores, vehementer gratos daemonibus, alios e contrario iisdem mirifice displicere, nec non quorundam vocabulorum pronuntiatione placari et allici, quorundam vero in fugam verti. Inde adiurandi, cantandi, et excantandi artes, similesque natae sunt ineptiae, nam, qui propitios sibi esse cupiebant daemones, ex vocabulis, quae grata iis esse iudicabantur, carmen contexebant, qui vero eos a se et aliis propulsatum ibant, talia occinebant verba, quae terribilia iis esse didicerant. Igitur, qui morbos diuinis nominibus, verbisque barbaris, exturbari posse, monstruose cogitabant, talia vel in gemmis insculpta, vel chartis illita, aegrotorum collis iuebant alligari, quod de daemone, morbi auctore, spem bonam habebant, eum, audito vel viso nomine odioso et graui, statim abiturum e).

§ XXVIII.

De medicis mussantibus, et astrologis.

Iudaeis nonnunquam mussitandi, gesticulandi,

e) Moshem ad Cudvorth, p. 854.

di, et infusurrandi studio, et aliis puerilibus, ineptisque actionibus, curationes fieri videbantur. Tales medici, occlusa bucca murmurantes, quorum multa exempla in utroque Talmude exstant, dicebantur mussitare super vulnus et morbum. Doctores eorum, quemuis iudicem magiae, magos ut queat iudicare, non rudem esse iubent, voluntque, pulcre calleat praestigias amoliri et naenias Marfas, edicunt, ut omnis magister percipiat scientiam medendi, et magiam, et astrologiam e). An astrologia, qua naturae et morbi conflictus secundum astrorum rationem observantur, medico sit necessaria, olim magna contentione est decertatum. Fugerint nondum saecula duo, cum Petrus Haschardus praeciperet, ut vel tonsurae tempus magnopere attendatur, isque memorat Bruggensium senatus decretum, quo omnes tonsores ad Petri Bruhezii Almanachum sese componant. Hoc edictum riserat Franciscus

D 5.

Rapar.

e) Maimonid. de idololatr. c. 11. et in Sanhedr. c. 2. Goodvin Moses et Aaron lib. 5. c. 5. § 2. Mos. Mikotzi in praecept. 97.

Rapardus, Brugenſis medicus f). Noſtrum non eſt, tantas dirimere lites. Astrologi non tam caeli rationem habebant, quam caelati argenti, aures alienas verbis diuitabant, vt domos ſuas auro locupletarent g). Interim nullo non tempore reperti, qui animos diſciplinis fallaciſſimis eruditos contumaciter repudiarent. Maimonides omni iure diuinantium et astrologorum vanitatem contemnit, ſpernitque cantantium ſtolidam linguam, quod verbis vtuntur nulli genti vſitatis, et nihil ſignificantibus, et hac ſtultitia eunt aliis perſuaſum, verba iſta prodeſſe.

§ XXIX.

De curatione ſerpentium morſus.

Idem Maimonides, qui inter Iudaeos primus deſiit nugari, reprehendit et ſubaccuſat, qui cantu Marſo, ſeu magicis verbis, ſcorpionum aut ſerpentium morſibus medelam ſtudent afferre; permittit, adhibeant parti
cor-

f) Haſchard, in clipeo astrolog. Rapardus in flagello prognostic. g) Gellius lib. 14. 1. cfr. Rappolt, in Horatium p. 1170.

corporis laesae istam cantilenam, ut animus in ea, licet nil iuuet, conquiescat g). Sed ceteri magistri impunitè garriunt, esse, qui carminibus, et herbis cura conquisitis, animalia noxia, ad noxam vel inferendam, vel auertendam, congregare, angues venenatos sistere, sibi sociare, constringere, vimque nocendi iis adimere valerent. Quin magi etiam licia torquebant, e quibus vincula nexa, hinc gentiles crepant vincla Deorum h), blaterant Psyllos, et Marfos, ob ingenitum virus, saeuo serpentum morfu non laesos. Illud ingenitum virus, solam fiduciam, non aliquod odoratum, serpentibus exitiale, fuisse coniicio, licet hos multarum rerum odore fugari concedam. Marmaridae Psylli ore, solaque manu imposita, traxerunt venenum. Credo, non herbis operosis, nec salua, potius habilitate corporis, audaciaque usu longo firmata, praeclarum sibi hoc remedium comparasse, nam, Celso teste, venenum serpentis non gustu, sed in vulnere nocet, ideo colu-

g) Maimonid. de idololatr. c. 11. § 6. 10. 11. 13. h) Carpzou, apparat. antiquit. p. 544.

colubra tuto estur, cuius quidem ictus occidit. Ergo quisquis tale vulnus exfluxerit, ipse tutus erit, hominemque praestabit tutum. Forsan etiam Psylli, velut Hirpiae per ignem ambulaturae plantas quodam tangebant medicamento, remedia non adeo vulgaria a teneris edocti, quae alienigenas, lucri et admirationis causa, celarunt, ubi enim locorum angues abundant, iisdem quoque remedia veneni praesentia tellus produxit i). Hasselquistius memorat rusticos praestigiatores, qui Cahirae anguibus venenum adimebant, qui viperas maxime venenatas et pestiferas manibus contrectabant, cum iis ludabant, easque in sinum abdebant. Serpentum captatores in Aegypto colubrum abscondito artificio domant, eumque viuum, vegetum, dentibus magnis adhuc insignem, nudis manibus ex sacco protrahunt, tractant, tandemque necant. Id quod suis oculis pluries Cahirae vidit idem locuples testis k).

§ XXX.

- i) Plinii lib. 28. c. 3. lib. 7. c. 2. c. 1. lib. 21. c. 13. Celsus lib. 5. c. 26. c. 27. Lucan. 9. 612 – 616. 891. seq. Sucton. August. c. 17. k) Fridr. Hasselquist iter in Palaestinam p. 76. p. 365.

§ XXX.

Medici summo honore culti sunt.

Licet non apprime docti fuerint Iudaeorum medici, honore tamen affecti sunt amplissimo, personis eorum digno, nam medicus est animi consolatio, eiusque artificium est difficillimum, quippe scit, quid homines intra praecordia sua habeant. Valetudinis prosperitas, quam curant medentes, est pretiosissimum, aliisque omnibus in hac vita bonis antecellit, quare quod apud multitudinem et principes fauore valent et gratia, gratiosi dicuntur. Forsitan hoc cognomen ex Aristotele, in latinum conuerso, ductum, qui hoc titulo dogmaticos, usu et cognitione medentes, ab inuisa empiricorum turba separat, quique gratiosos et sapientes opponit multis, seu circumforaneis. Hodieque in academiis collegia medicorum gratiosa salutantur. Gentis Ebraeae primores studium hoc, cui operam aliquando ipse Raphaël angelus nauasse traditur, non despexisse, colligo ex sacri oraculi incisuris et membris k). Me-

k) Iesai. 3. 6. 7. Hose. 5. 13. Zachar. 11. 16. Tobiae 6. 12, 3. 4. 6. 11. 4. 8. 14. 15.

dentes, quos extollebat scientia, regibus accepti, et proceribus admirationi erant l), inque ipsis synedriis locum occupabant. Qui in arte sua multum versatus, erat peritus, et qui extrema agentes haud deserebat, eandemque pauperi et diuiti curam praestabat sollertem, erat fidelis, cui magna merces promittitur. Honora medicum, erat iis in prouerbio, ante, quam eius indiges m). Hominem singulari prudentia vocitarunt medicum. In hoc optime quadrat adagium: afflicta est ciuitas, cuius medicus est podagrosus, seu cuius gubernator consilio caret n). Persae veteres etiam, prouerbiu loco, sapientiae consultos, medicorum instar, esse dicebant o). Sirachi filius praecipit: medici suis praemiis afficiantur, additque, accipere hos a rege stipendium p). Quo circa honore et insuper mercede sat splendida ornati sunt. At erant quoque horum osores, nam Talmudici medicos inter operas numerare, et effari non erubescunt: optimum eorum ad gehennam; noli habitare in vrbe, cuius caput

l) Siracid. 38. 1 - 3. m) Maimonid. Iad. Chas. Sanhedr. c. 2. § 1. in Ioma. c. 8. § 5. in Sanhedr. c. 11.

n) Vajikr. Rabb. Sect. 5. o) ap. Warner, p. 25.

p) Siracid. 38. 1. 2.

caput est medicus q). Tum forma medentium admodum impolita et plane rudis fuit. Quaeuis ars non habet osorem, nisi ignarum. Contra scienter ab aliis est dictum: sanitatis auctorem esse Deum, Dei instrumentum esse naturam, sed vtriusque ministrum esse medicum.

§ XXXI.

Dignitas medicinae a Deo arcessenda.

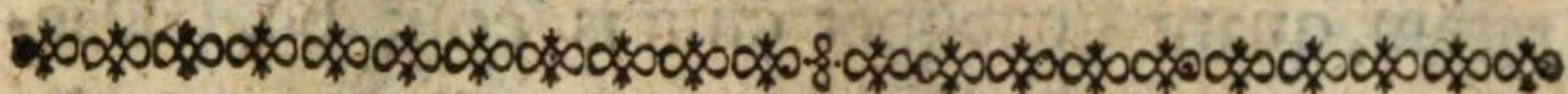
Hac disciplina, quae aegros ex praecipiti leuat, quid melius potuit inueniri? Ceterae artes praesertim aliis profunt, haec autem et aliis, et ipsi eius cultori inferuit, nam in periculis versantes materno gremio fouet, contra dolores inortiferos confligit, et caput defendere nititur, vbi nullae diuitiae, nullaque dignitas subuenire possunt r). Si ventri est bene, si lateri, pedibusque, nil maius addere poterunt diuitiae regales. Metrodorus perfecte putat beatum, cui corpus bene constitutum sit, et exploratum, semper ita fore. Est sane illa ars multis scientiis praeclarior, hinc ea summo numini, et Deo cuidam, adscripta s). In Pyrrhi, lienosos dextro pede pressos curantis, maiore pedis vngue vim diuinam esse, et Vespasiano,

q) Schickardi ius reg. Ebr. p. 55. r) Quinctilian, declamat. 268. s) Siracid. 38. 2. Basilii Quaest. 55. Augustin. de ciuitat. Dei lib. 3. 12. 37. Cassiodor. variar. epistol. lib. 6. Quinctilian, l. c. p. 446.

fiano, debilitatem manus cuiusdam, pede, caecitatemque sputo, superanti, numina fauere, existimatum t). Reges Franco - Galliae, et Archiduces Austriae verbis et sola manu, strumis, et reges Angliae, vi quadam diuina, elephantiae mederi, regesque Hispaniae daemonia eiicere, tradunt rerum pronuntiatores. Deus, se medicum nominare, dignatur u). Seruator noster, qui animi et corporis vulnera sanat, foter et lumen dicitur, quae nomina medentibus olim, praecipue Aesculapio et Apollini, imposita fuere v). In Messiae, seu solis veri, radiis promittitur certa sanatio, opposita falsae gentilium fidei de Apollinis, seu solis, conuenientia cum medica arte x). Christus se medicum vocat, quo non nisi cubantes egent y). Decumana porta aperiretur, si omnes, a quibus sua virtute morbos depulit, adducere mihi sumerem, legatis quoque et discipulis suis dedit potestatem, quae libet valetudinis incommoda pellendi, extraordinariam z).

DE

- e) Plutarch. in Pyrrho. Tacitus histor. lib 4. c. 81. Sueton. Vespasian. c. 7. Dio Cassius lib. 6.6. u) Exod. 15. 26. c. 23. 25. Psalm. 103. 3. v) Iesai. c. 61. 1. c. 53. 4. 5. coll. Matth. 8. 17. Evvaldi emblemata. P. 3. p. 115. x) Malach. 4. 2. y) Matth. c. 9. 12. c. 27. 42. Luc. 4. 23. z) Marc. c. 6. 13. c. 16. 18. Luc. c. 9. 2. 6. c. 10. 9. I Cor. 12. 9.

DE
DAEMONE ET DAEMONIACIS.

P. II.

§ I.

*Daemon et daemonion significant Deum, Deos,
Deas, mentemque humanam.*

Daemon apud dubium Orpheum, apud
Timaeum Locrum, et Callimachum,
est Iupiter, summus Deorum a).
Plato omnium gubernatorem nominat maxi-
mum daemona, et Herodotus in Thalia, si,
inquit, daemon, seu Deus voluerit. Dae-
monion apud Aristotelem significat Deum,
aut Dei opus, et apud Xenophontem non-
nunquam summum Deum, eamque diuini-
tatem

a) Orphei votum ad Musaeum vs. 12. hymn. 72. vs. 1.2.
Timaeus in Gale opusc. p. 566. Fragm. Callimach.
p. 372.

tatem, quam quaelibet ciuitas colit b). Daemonion cum Deum, tum res diuinas, declarare, patet ex Thucydide, et Xenophonte c). In Orphei, aut si mauis, Onomacriti, hymnis, Lucina, caelum, Dea natura, Pan, Neptunus, Typhon, Nereus, Terra, Dionysius, Minerva, Apollo, Diana, Salii, Ceres, Sabazius, Lyfius Lenaeus, Adonis, Nemesis, Mars, Leucothea, daemones salutantur d). Daemon et daemonion audiunt Deus et Dii, Mars, amor, Bacchus, Venus et Dea fortuna e).
Eu-

- b) Pollux p. 4. Aristotel. rhetor. lib. 2. c. 23. Xenophon. de dict. et fact. Socratis p. 573. Isocratis orat. ad Daemonic. p. 9. c) Thucydid lib. 2. c. 64. Xenophont. memorabil. lib. 1. p. 561. lib. 4. p. 634. d) Orphei hymn. I. 1. III. 8. IX. 2. 20. X. 10. XVI. 8. XVII. 11. XXI. 3. XXV. 7. XXIX. 7. XXXI. 13. XXXIII. 5. XXXV. 8. XXXVII. 14. XXXIX. 1. XLVII. 1. XLIX. 2. LV. 1. LX. 9. LXIV. 1. LXXIII. 1. et in voto ad Musæum vs. 31. e) Aelian. V. H. lib. 3. c. 9. lib. 6. c. 13. lib. 13. c. 24. lib. 3. c. 42. Euripid. in Bacchis vs. 497. coll. Horat. lib. 1. epist. 16. 78. Eustath. ad Dionys. Perieget. vs. 508. Hesiod. op. et dies. vs. 125. Aelian. V. H. lib. 1. c. 30. lib. 2. c. 34. lib. 1. c. 20.

Eudaemon est felix, et poculum boni daem-
 onis est fortunae, Bacchi, genii etiam
 cuiusque boni f). Homerus Hectorem ti-
 tulo daemonis, seu fortunati et egregii viri,
 ornat, et Plato felicitatem verbis: bonum
 daemonem habere, definit. Deos compel-
 lare daemones, Homero placuit, quos iuxta
 aestimat vsus loquendi. Alii coniungere
 solent, vt, Deus nouerit, et daemonion g).
 Vlpianus tacite innuit, ista nomina differre,
 quod philosophi docebant, esse Deum, et
 Deos, hos excipere daemonia, heroasque
 claudere agmen h). Verum haec distinctio
 in vsu non constans fuit, nam Plato, quam-
 quam daemones in Deorum numero mini-
 me collocet, hos tamen illa voce nonnun-
 quam signat, quod et facit Plutarchus i).
 Dii sunt daemones, id est, scientes futuri,
 aut, vt Posidonius scribit, quia ex aethere

E 2

par-

f) Erasm. adagior. p. 212. 555. g) Homer. Iliad.
 lib. 17. 98. Pollux p. 4. Iliad. 1. 222. Demosthen.
 de fals. legation. h) Vlpian. ad Demosth Olynth.
 2. i) Plato in Timaeo. Proclus in theol. Pla-
 ton. c. 25. Plutarch. de defect. oraculor.

parta ac diuifa qualitas illis est k). Daemones, vtpote opum datores secundum Hesiodum, in ipsos Deos relati sunt, vnde legimus apud Alexandrinos V. T. interpretes, omnes ceterarum nationum Deos daemones esse, a quibus magno discrimine Deum separat Paulus l). Plerumque daemones sunt naturae DIs dignitate ac gradu inferiores, ministri Deorum, et eustodes hominum, ad quos, latiore sensu, heroës quoque pertinent, tamen modo cum Diis miscentur, modo ab iis separantur, nam Plato amorem non Deum, sed daemonem modo, esse, concludit m). Contra ea Athenienses Socratem de nouis daemoniis, seu DIs, absque publico scito introductis, accusant, Paullumque sanctum, qui peregrinos daemones, seu Deos, sine Areopagi auctoritate, iis nuntiare videbatur, ferre nolunt n). Titanes, quos Hesychius caeli filios, et Homerus Deos tartareos, interpretantur,

k) Macrobi. Saturnal. lib. I. c. 23. l) Psalm. 96. 5. I Cor. 10. 20. 21. m) Cudworth. syst. intell. p. 301. n) Xenophon in apolog. Socratis P. 555. Laertius in Socrat. Actor. c. 17. 18.

tantur, exponunt Suidas et auctor Etymologici M. daemonibus subterraneis o). Ipse Pluto dicitur daemonum maximus. Corybantes daemones sunt ministri matris Deum p). Daemon, secundum Proclum, alius est essentia, ut Saturnus apud Orpheum, alius comparatione, sicut Dii, a Platone sic nuncupati, alius habitu, velut animus, qui pulcherrima, basilica, daemonumque similia facinora fecit. Qua ratione Socrates, in re publica Platonis, animos, vita bene transacta, daemones appellat; animum vero hominis in ipso corpore fragili daemonem dicunt Proclus et Apuleius; unde Virgilius canit: an sua cuique Deus fit dira cupido? ergo et bona cupido Deus est, inde eudaemonas dictos puto beatos, quorum daemon bonus, seu animus virtute perfectus q). Plato in Cratylo quemuis, scientia et virtute praeditum, et viuentem et mortuum, vocat dae-

E 3

mo-

o) Homer. Iliad 14. vs. 179. p) Servius ad Virgil. Aen. lib. 3. vs. 111. q) Apuleius de Deo Socratis p. 49. seq. Censorin. de die nat. c. 2. 3. Virgil. Aen. lib. 9. 185.

monem q). Daemonii, seu viri diuini, cognomentum adhæsit Aristoteli, Platoni, Homero, aliis r). Daemonion Socratis est eius genius, et Antoninus affirmat, daemonem, siue Deum, siue genium cuiusque, esse mentem et rationem s).

§ II.

Daemonis nomine sæpe notatur spiritus malus.

Daemon notat bonam et malam inter Deos et homines naturam, hoc præterit neminem, qui vel vnum Platonem legit; at in noui foederis codice, si Origenem, Eusebium, Augustinum, multosque rei Christianæ doctores hodiernos, sequare, semper significat naturam malignam. Hoc autem temere dicitur, quippe daemones isti noui, quos Paullus Athenis nuntiare ferebatur, sunt boni, et daemonia illa, quorum in epistola ad Corinthios meminit, non sunt simplici-

q) Apuleius l. c. Alex. ab Alexandr. lib. 6. c. 4. p. 437.

r) Auctor. allegoriar. Hesiod. Plutarch. de pueror. educat.

s) Xenophon. memorabil. lib. 4. p. 645.

Aelian V. H. lib. 8. c. 1. Antonin lib. 3. § 6. § 12.

§ 16. lib. 5. § 10. § 27.

pliciter mala t). Istis vocibus Christianorum primi, et ipsi fere gentiles, deteriore induunt notionem, nam Plutarchus, ubi Deo daemonem opponit, hunc pingit pessimum, et Chalcidius, saeculi quarti scriptor, voce daemonis in bonam et malam partem usus, se prius lectori purgat u). Augustinus, paganorum, inquit, nullus fere litteratus audet in laude vel seruo suo dicere: daemonem habes, etenim unusquisque hoc non aliter, ac conuicium, acciperet; hinc Apuleius librum: de Deo Socratis, non de daemone Socratis, inscripsit, maluit daemonem in ipsa commentatione, quam in titulo libelli ponere, cum omnes, vel paene omnes, nomen daemonum horreant v). Ego vero dubito haec dicere, siquidem, quod praeter-eundum mihi non est, ex contrario multa conferre possem in Augustinum; sufficiant Iulianus, qui Platonem daemonii, seu diuini,

E 4

laude

t) Actor. 17. 18. I Cor. 10. 20. u) Origenes cont. Cels. lib. 5. p. 497. 807. 838. 844. edit. Moshem. Plutarch. in conuiuio 7. sapient. p. 162. Chalcidius in Timaeum Platonis p. 329. v) Augustin. de ciuit. Dei lib. 9. c. 19. c. 14.

laude cohonestat, et Hierocles Alexandrinus philosophus, Augustino aequalis, secundum quem improbis et ignaris non convenit daemonum nomen, sed solis virtute et sapientia imbutis w). Taceo de Antonino.

§ III.

Daemon aperte indicat morbum.

Daemon etiam indicat morbum, praecipue grauiorem, quoniam hic a daemone malo immissus putabatur, certe Homerus et Sophoclis interpretes ita intellexerunt x). Hoc fugit neminem, nisi Graeciae prorsus ignarum. Pestilentes morbi, et mortes sponte accidentes, Apollini ac Dianae solebant imputari y). Daemone obsessos et vexatos esse mentem concussos, furore correptos, siue agitados bile atra, id planum faciunt Isocrates, Heliodorus, Lucianus, Plutarchus, Galenus et Xenophon z). Aristophan-

vv) Iulian. aduers. Cynic. orat. 6. p. 188. Hierocles in aurea carmina p. 39. x) Homer. Odyss. 5. 395 — 397. Scholiast Sophocl. in Aiace vs. 277. y) Strabo lib. 14. p. 942. z) Isocrat. orat. Areopag. p. 301. Heliodor. lib. 4. c. 10. p. 178. 179. Lucian. philo-

phanes insaniam cum cacodaemonia, seu extremo furore, coniungit a). Chaldaei vetustissimi iam opinati sunt, daemones irrepere in ilia, creare furorem, et morbum sacrum b). Varia sunt vesanorum genera, pro causarum, quae producere videbantur, varietate, nam Cerriti, a Cereris ira, laruati a laruis incurfantibus, lymphati ab imagine Nymphae in fonte visa, lunatici a luna crescente, furiosi a Furiarum agitatione, dicti sunt. Porphyrius consulit abactu daemones, sustentet corpus tenui et duro victu, fame istos compellat ad emigrandum, caelibem agat vitam, a daemonum insidiis tutiorem c). Clementinorum, circa saeculi tertii exordium scriptorum, auctor, ex Iudaeo Alexandrino Christianus, scriptitat, daemo-

E 5

nes

Philopseud. p. 337. Plutarch. sympos. qu aest. 5. p. 217. Galeni fragm. § 5. Vines ad Augustin. de civitat. Dei lib. 8. c. 14. Xenophon. memorabil. lib. 1. init. p. 560. a) Aristophan. Plut. Act. 2. Sc. 3. vs. 30. 32. 38. 53. et Sc. 4. vs. 2. Sc. 5. 15. coll. Ioannis euangel. 10. 20. b) Stanlei hist. philos. lib. 15. c. 16. e) Porphy. de abstin. lib. 2. p. 204. 417. 418.

nes fuisse suasores et impulsores carnis edendae, istosque spiritus gestire, in hominum corpora intrare, cibos appetere ac libidinem, ob defectum autem membrorum, cibaria per dentes hominis, et libidinem, per partes huius genitales, capere, unde ieiunium et afflictationem ad illos fugandos auxilium esse aptissimum d). Ieiunia scilicet releuant aestum morbi, et nutriunt sanitatem. Pestes et morbos in genera Deorum descriptos fuisse, testatur Plinius e). Vegetius suffimenta, et Apuleius herbas, Artemisiam et Aristolochiam, commendat, quibus iumentorum daemones fugentur f). Daemones illi, qui homines et iumenta infestabant, nil nisi morbi fuere, quorum causas et remedia ignorabat rudis antiquitas, vim autem et effectum videbat. Coelius Aurelianus aegrotos passim dicit obsessos, et poëtae morbis in ipso tartaro habitacula assignant g). Nulli dubi-

d) Clementinor. homil. 8. p. 684. homil. 9. p. 688.

e) Plinius lib. 2. c. 7. f) Veget. Mulomedic. 1.

20. 3. & 4. 12. 1. Apuleius de virtut. herbar. c. 10.

g) Aurelian. de morb. chron. 1. 4. Virgil. Aen.

6. 275. Senecæ Oedip. vs. 593.

dubitant plerique veterum, maxime Pythagoras et Plato, quin morbos excitent daemones mali; quod multitudinis placitum perstringit Hippocrates h). Antiquos, ad Deorum iram omnes morbos retulisse, dudum monuit Celsus. Ex hac vulgari persuasione fluxit eorum superstitio, qui divinos honores elementis, morbis, et animi affectionibus, decreverunt, nam his cunctis inesse spiritus, qui istis, si libitum fuerit, ad comoda aut perniciem mortalium abuti possent, opinabantur i). Opinionum commenta delet dies.

§ IV.

De ortu et natura daemonum.

Prudens praetereo, quae de ortu daemonum ex Lilith, Naome, aliisque sexcentis, perhibent Menasse, Elieser, ceterique Iudaeorum doctores, qui hac opinione nondum contenti, fabulas aniles, figmenta lepida et male

h) Porphyr. de abstin. p. 85. Hippocrat. de morb. virgin. & de morb. sacro. i) Chalcidius in Timæum Platonis c. 119. c. 134. Moshem ad Cudworth, p. 618.

male sana, quibus animos permulcere student, annectunt, fiducia, nescio qua, mendaciis suis inuicem credunt. Clementinorum auctor, daemones ex angelorum cum feminis consuetudine natos, tradit k). Caesar Bulenger dat risus, iocosque, dum persuadere cupit, loquela statuarum nil posse fingi efficacius ad probandum, daemones esse l). Festiue et breuiter. Idolorum cultores, qui Deum summum, tanquam regem Orientis, spiritibus, quasi administris in regenda rerum vniuersitate, egentem, more humano concipiebant, caelum supremum, vt nobilissimam partem, Deo, caelum inferius, siue solem, lunam et stellas, Diis, terram hominibus, aërem medium, ne sit sine incolis, daemonibus habitatum assignabant. Populis antiquioribus, Aegyptiis praecipue et Chaldaeis, persuasum erat, tales daemones esse, quosue nonnunquam ad homines legaret numen supremum. Cuius rei, vel minutissimae, herbis etiam, arboribus, animantiumque generi certa

k) Homil. 8 p. 683. l) Bulenger de pictur. & statuar. lib. 1. c. 21.

certa numina praefidebant, etenim scientia naturalis horum populorum nil, nisi doctrina, erat de variis daemonum virtutibus. Vnum corpus humanum triginta sex daemonibus, particulis quasi ex anima mundi decerptis, curandum tradunt Aegyptii m). Plato, qui, Deum inuenire, negotium credidit, daemona sine negotio narrat, quibus, inter Deos ac homines mediis, mundum inter se deuincit, quippe Deus, ut ille iudicat, nulum cum humano genere vili commercium habere potest, vsus enim quotidianus parit familiaritatem, familiaritas contemptum, hinc debent esse legati, et interpretes, qui Diis preces et sacrificia hominum, hominibus autem Deorum imperia, suppeticas, admonitiones et praemia referant n). Plutarchus mendose argumentatur, multa, sublati daemonibus, nullo pacto explanari posse, quo refert

m) Moshem. ad Cudvorth. p. 254. 854. Origenes contra Cels. lib. 8. 416. Brucker hist. philos. T. 1. p. 133. 134. 288. n) Apuleius de Deo Socratis p. 45. 23. Plato in Epinom. p. 46. et in conuiuio. Plutarch. de defect. oraculor. & de Iside & Osir. p. 361. Porphy. de abstin. lib. 2.

refert diuinationem, fascina, vexationes corporum, aegritudines, beluarum naturam, et potestatis improbae signa, quae omnia nec in Deum optimum, nec in spiritus bonos, cadere possint, quaeque vires humanas superent o). Max. Tyrius acute colligit: Deus mori et pati nequit, contra homo est mortalis et patibilis, ergo, ut aliqua inter hos intercedat communio, sit oportet natura media, cum vtrisque aliquid commune habens, immortale cum Deo, et patibile cum homine. Idem credit, animas post mortem fieri daemones, sed eius praeceptor, Plato in Epinomide, hos cum toto mundo creatos ab animabus longe separat, nam si animae a corpore seiunctae in daemones transferantur, tum nulli ante proborum discessum e vita fuissent daemones, nec non aër aliquamdiu suis animantibus, et bona pars hominum suis custodibus, caruisset, cum tamen ille daemones nobis ita praeficit, sicut nos capris et bobus non capras et boues praeficimus, verum homines, genus aliud et melius.

o) Plutarch. de defect. oraculor. & de Isid. p. 380.

lius p). Idem philosophus Tyrius daemonum immortalitatem, quae Plutarcho dubia res est, eo euincit, quod anima corpus, dum huic iuncta, a corruptione tutum praestet, adeoque eius natura sit incorrupta. Proclus, ne daemonum vitam cum Diis adaequet, gradus immortalitatis illorum constituit. Barbari, et vetustissimi Graeci, non plus inter genium et hominem differentiae voluerunt interesse, quam inter corpus leue et crassum, quia vero corporeum potest dissolui, igitur multi censuerunt, daemones tandem mori posse. Licet Platonici longe subtilius de geniis hisce, tanquam ipsius diuinae naturae particulis, differerent, tamen non omnes antiquam illam opinionem aspernati sunt, quippe popularia dogmata reuerabantur; quare eorum quidam, nec omnes daemones mori, nec tamen omnes immortales esse, docebant q). Antiquorum plurimis

p) Max. Tyrius dissert. 27. Plato de legibus lib. 4.

q) Max. Tyrius l. c. Plutarch. de defect. oraculor. Proclus in theol. Platon. c. 25. Plato in Epinom. Moshem ad Cudworth p. 1154.

rimis persuasum erat, daemones aut omnes, aut plurimos, esse animas virorum praeclarorum corpore solutas, aëre septas, custodes mortalium, observantes iusta et prava r). Apuleius daemones definit esse animalia ratione praedita, humanis obnoxia perturbationibus, corpore aëria, tempore aeterna s). Adstruunt Platonici, daemones pati, malum odisse, ira incitari, misericordia flecti, donis allici, precibus leniri, honoribus mulceri, contumelia fieri asperos, hocque ipso a Diis differre. Mirum, quam inter se discrepent, qui sunt eiusdem haeresis, alia sentit Apuleius, quam Plato, alia Plotinus, quam Apuleius, alia longe Porphyrius, nec cum Iamblichō, aut quoquam alio, concordat Proclus. Philo, etiam Platonici, non differre, ait, hos daemones angelis Iudaeorum, sed multum interest inter daemones Philonis et naturas, quas Moses angelos dicit t).

§ V.

r) Moshem. l. c. 731. 1080. Hesiod. oper. et dier. vs. 122. s) Apuleius de Deo Socratis p. 49. t) Philo de somniis p. 586.

§ V.

De loco et corpore daemonum.

Platonici hos daemones non solum ex natura, verum etiam ex loco, iis assignato, deducunt, quippe statio horum et sedes est aër, ut nimirum Dii in stellis cum hominibus commercium possint habere. Ne autem vlla regio, ut canit Sulmonensis, foret suis animantibus orba, praeter aërem, terra etiam et tartarus, vel inferi, daemonibus assignantur. Daemones aërios, terrestres, aqueos, et inferos, canit Orpheus in voto ad Musaeum, a quo non abludit Chalcidius. Ipsa Furia Erinnys, quam Hesychius et auctor Etymologici M. daemonem dicunt infernum, apud Homerum et Hesychium aërem discurret u). Hesiodus commemorat daemones, aëre vestitos, passim oberrantes in terra v). Hostanes etiam daemonas prodidit terrenos et vagos w). Terreni daemones apud Hieroclem, Pytha-

u) Homer. Iliad. 9. 367. lib. 19. 87. coll. Ephes. 2. 2.

v) Hesiod. oper. & dier. 125. vv) Minucius Felix c. 26. 10.

Pythagoreorum interpretem, sunt hominum mortuorum, virtute et scientia clarorum, animi, quos exinde segregat ab iis, qui natura daemones sunt; terreni nempe in terris possunt versari, terrenaque corpora subire, natura homines, habitu daemones. Substantiales potestates apud Ammianum haud dubie sunt daemones, qui soli consistunt, ac libere vagantur, nec cuidam terrae parti, tanquam Caucaso, alligati, contra, qui terrae et fontibus inesse existimabantur, potestates sunt non substantiales, quia non propriam habebant substantiam, verum quasi alienam x). Tartara seu inferi saepe notant habitabilem daemonum regionem. Ipsum Christum rogant daemones, ne ante tempus in profundum protrudat y). Corpora daemonum ex liquido aëris purissimo concreta esse, oculosque nostros non ferire, docuit Oriens et Graecia z). Ipse Origenes, etiam Platonius, angelis dat corpora instar aurae.

x) Hierocles in aurf. carm. p. 39. Ammian. Marcell. lib. 21. c. 1. y) Virgil. Aen. lib. 6. Luc. 8. 31. Matth. 8. 29. z) Moshem ad Cudworth p. 1154.

rae. Hoc enuntiatum est sine firmitate assensionis.

§ VI.

Daemones et heroës inter se distant.

Deos caelestes excipiunt daemones, hos sequuntur heroës, semidei, seu medioxumi, partim Dis, partim hominibus generati, ob eximias belli pacisque artes, in Diuorum coetum, a morte asciti a). Thales, Pythagoras, Plato et Stoici docebant, daemones spiritus esse, heroës autem animas corpore solutas b). Thales et Plato Deos, daemones, et heroës, suo quosque loco collocant c). Posidonius scripsit de daemonibus et heroibus libros, ergo secreuit d). Heroës, qui vel a facundia, vel virtute, vel ab amore, quo geniti, vel quo ipsi pleni sunt, vel ab Hera lunone, vel, quod nobis placet, ab Hera terra, matre hominum primorum, no-

F 2

mi-

a) Alex. ab Alexandr. p. 440. Heins. ad Hesiod. op. & dies vs. 125. Lucian. dialog. mortuor. p. 267.

b) Plutarch. de placit. philosoph. c. 8. c) Athenagor. apolog. Plato de legib. lib. 4. d) Macrobius. saturn. lib. 1. c. 23.

minati, semidei quidem sunt, attamen ab homine plus habent e). Saeculi aurei homines facti sunt daemones boni in terra, aëre vestiti, obseruantes bonas et malas mortalium actiones, opumque datores sunt, seu fructuum telluris; homines argentei saeculi in manes, vel spiritus felices et mortales sub terra, mutati; homines ferrei aevi in tartara descendisse, denique heroum genus insulas beatas, vel campos Elysios, ad extremum orbem sitos, habitasse feruntur f). Lucanus heroibus aetherem imum, vel aërem inter terras et lunae meatus, et Capella medium aërem, usque ad terrae montium confinia, sedem assignat g). Aliter Deo cuiquam, aliter daemoni, aliter heroi, sacra fiebant h). Poculum etiam, quod in honorem heroum bibebatur, est aliud, quam poculum boni daemonis,

- e) Plato in Cratylo. Augustin. de ciuit. Dei lib. 10. c. 21. Capella p. 40. Seruius ad Virgil. Eclog. 4. 35. & ad Aen. 1. 200. Didym. ad Homer. Iliad. 1. 4. f) Hesiod. l. c. vs. 107 — 173. Heins. ad eund. p. 216. g) Lucan. 9. 6. 7. Martian. l. c. h) Iamblich. de vit. Pythagor. lib. 1. c. 21. c. 11. c. 28. c. 6. Cuper obseruat. p. 829.

monis, seu Bacchi, vini repertoris i). Heroës, quod humana in iis natura praeualebat, erant minima dignitate, ergo viui homines, virtutis exempla, heroës, feminae etiam, communem humanitatis sortem, forma vel moribus, supergressae, heroides dicuntur k). Interim illud discrimen saepe obscurum est, nam daemonibus tribuitur non raro natura heroum, et hi ad daemones et ad ipsos, in stellis habitantes, Deos, poterant euehi l).

§ VII.

De geniis singulorum.

Barbari, potissimum Aegyptii et Chaldaei, ducebant, in corpore viri, potentia, virtute, aut ingenio excellentis, genium inclusum esse, corpore post mortem relicto, ad suum quidem ordinem reuerti, populares tamen olim suos curare; hinc sacra regibus, aliisque, facta, qui si fuerant benefici, e meliorum daemonum, sin crudeles, ex dete-

F 3

rio

i) Küster ad Suidam in bon. daemon. Athenæus p 692. 675. k) Seruius l. c. Iamblich. l. c. c. 8. l) Aelian. V. H. lib. 3. c. 18.

riorum classe videbantur m). Philosophi, praecipue Stoici, docebant, mundum hunc, quia animal non animato praestantius, animal esse mente praeditum, stellas esse oculos, solem cor, terram ventriculum, mare vesicam, Deum esse mundi huius animum talem, qualis genius cuiusque est, mundumque hunc ex animo et corpore constantem, ab animo tantum, non a corpore, Deum dici n). Cum igitur animalis quaedam intelligentia omnia permearet, effectum, ut cuique homini particula huius diuinae auras, seu daemon peculiaris, datus sit, hinc singuli ex semet ipsis totidem Deos faciebant, viri genios sibi adoptabant, feminae Iunones o). Hos genios, vna geni nobiscum, nos gigni curare, genitos suscipere atque tueri, antiquitas narrat, unde Cebes genium senem depingit, mox ianuae adstantem, qui, potissimum die natali, mero,

ture,

m) Moshem. ad Cudworth p. 254. 854. n) Augustin. 1. c. lib. 7. c. 13. c. 6. Plato in Timaeo. Laertius in Zenone. Virgil. Aen. lib. 6. 724. seq. Plutarch. de fac. in orbe lunae. o) Plinius 2, 7. Senec. ep. 3. & 110.

ture, floribus, fertis, choreis, porco bimestri, et agno, cultus est p). Genium hunc vocat Deum natalem Tibullus, Deum naturae humanae Flaccus, Deum de plebe et notae inferioris, et sacrum intra nos spiritum, custodem et paedagogum Seneca, Deorum filium et hominum parentem Aufustius, praestitem et angelum Martianus Capella, custodem Apuleius, praestitem et ducem Antoninus, ministrum Deorum Plutarchus, exploratorem Arrianus q). Pausanias tradit, ex Ioue somniantem, et terra, genium Agdisten ambiguo sexu in lucem produsse r). Plato ex daemonum genere sublimi animis, in hanc vitam prodeuntibus, contribuit aliquem, qui actiones inspiciat, cogitationes exploret, corpore solutis assistat, ad iudicem raptet, singula testimonio approbet, vel diluat; quod ex Platonis fanatici Phaedone re-

F 4

petit

p) Cebet. tabula p. 168. Wonna de geniis p. 143-148.

q) Tibull. 4. 5. Horat. epist. 2. 2. 188. Senec. ep. 110. 41. Festus in genius. Capella de nupt. Mercur. lib. 2. Apuleius de Deo Socratis. Antonin. lib. 3. 19. Plutarch. de def. oraculor. Arrian. in Epictet. 1. 14. r) Pausan. lib. 7.

petit Proclus. Ipsi Ioui, Iunoni, et Plutoni, tribuuntur genii, qui licet Dii non sint, attamen nonnunquam Deorum, quibus adiuncti, et a quibus vim ac honorem adepti, nominibus appellantur. Homines iurabant etiam per Iouis et Iunonis genium, et serui per genium heri, ancillae per Iunonem dominae. Caligula multos punit, quod nunquam per genium suum deierassent, nam fuit tum tutius per Deos, quam per genium Caesaris, peierare, quippe per genium principis perierans, fustibus, militum more, caesus est s). Homerus heroibus suis adiungit daemones, quos, ceu vitae rectores in lucem editis statim sociant Menander, Theocritus in Pharmaceutria, et Ammianus t). Socrates, qui daemonio suo semper paruit, nunquam impellenti, saepe reuocanti, non explanauit, quis ille daemon celeberrimus esset, nec ausus Simmias, qui de eo magistrum, sine responso accepto, interrogauerat, interrogationem

s) Wonna l. c. p. 149. Sueton. Caligul. c. 27. t) Cicero de natur. Deor. lib. 2. c. 66. Alex. ab Alexandr. lib. 6. c. 4. p. 437. Menander, p. 260. Ammian, lib. 21. c. 14.

tionem repetere. Licet ipsi Socratici in hoc a se dissentiant, tamen, praeter naturalem Socratis perspicaciam, usu multo auctam, facultatem praesentiendi et diuinandi eximiam fuisse, coniecto u). Multa de his geniiis, quorum immortalium numerum, in terra esse ter decies mille, definit Hesiodus, narrat Porphyrius, quocum disputat eius discipulus, Iamblichus v). Aegyptii, inter quatuor Deos praestites hominis nascentis, memorant daemonem siue solem, fortunam, siue lunam, amorem et necessitatem w). Plato et Iamblichus vni homini vnum dant genium, et Max. Tyrius et Stoici solis probis hominibus vnum tribuunt, in tenebris etiam, vt hortatur Epictetus, verendum; sed alii cuius duo, bonum seu larem, malum seu laruam, apponunt. Lar, secundum quosdam, est ratio, ad meliora hortans, larua est libido, sequens deteriora x). Phocylides

F 5

iam

-) Brucker l. c. T. I. p. 549. v) Hesiod. op. & dier. vs. 252. Arrian. in Epictet. lib. 2. c. 29. Augustin. l. c. lib. 19. c. 11. vv) Macrobi. Saturnal. 1. 19. x) Augustin. l. c. Max. Tyr. diss. 26. Senec. epist. 41. 32. Epictet. p. 64. Apuleius de Deo Socratis p. 78. Capell. lib. 2. p. 40.

iam cuius nato indit bonum et malum genium y). Flaccus canit etiam genium comitem album et atrum, seu felicem et infelicem, nam albus color erat caelestium, adeoque faustus, ater contra erat funestus, et dirus, utpote lemurum proprius, inde homines, vel eudaemones, vel cacodaemones, dicti z). Servius Virgilio illud assentitur, nascentem duo fortiri genios, hortantem ad bona, et depravantem; id ipsum voluit Euclides Socraticus et Lucilius; eiusque persuasionis princeps Empedocles fertur a). Bonus genius Traianum ex Antiochia, terrae motu conquassata, eripuit, sinister contra ea, vel alter, vel malus, Bruto et Cassio Parmensi visus, omen mortis erat b). Opinione hac corrupti sentiebant, genium genio esse valentiolem, hunc metuere illum, ut Antonii genius metuit genium Augusti; puta.

y) Clement. Alexandr. Strom. 5. z) Horat. lib. 2. epist. 2. 187 — 189. a) Servius ad Virgil. Aen. 6. 743. Censorin. de die nat. c. 3. p. 11. Plutarch. de animi tranquill. p. 474. b) Plutarch. in Cæsare. Flori lib. 4. c. 7. Valer. Max. lib. 1. c. 7.

putabant, animam interdum a corporis compagibus genium laxare, ut circumcurset, forisque audita ac visa intro annuntiet; credebant, genium, propinqua morte, hominem linquere, ut deseruit Constantium, et post mortem cum alio genio posse communicari, velut Lyfidis Pythagorei genius communicatus fuit cum Epaminonda c). Post ipse hic genius, religiose cultus, mire iuuare somniis et signis, mala auertere, bona augere, humilia surrigere, nutantia fulcire, obscura illustrare, inque locum beatum restituere, Platonice videbatur.

Praeter genios regionum, urbium, locorum, domuum, agrorum, montium, arborum, statuarum, fontium, fluuiorum, et ignium, erat etiam genus daemonum augustius, a corporum vinculis et compedibus semper liberum, corporum amore nunquam tactum, nec idcirco in ea descendens. O he! iam manibus ad caelum sublatis, dixerim. Errorum aestus absorbet etiam philosophorum Homeros.

Iudaei

c) Plutarch, in Antonio, & de Romanor. fortuna & de genio Socratis. Ammian. lib. 21. c. 15.

Iudaei, qui etiam viris sanctis bonum, ceteris hominibus bonum et malum daemone, donant, censent, virum cum Iacobo luctantem fuisse genium Esau d). Multi veterum Christianorum cuilibet suum dant tutanum, Iam, qui in Mariae aedibus erant, respondent Rhodae, Petri angelum adesse, et discipuli Christi, cum Iesus in eorum medio staret, se spiritum cernere existimarent. Visum, quod noctu Paulo occurrit, interpretatur non nemo genium, Macedoniae tutelam e).

§ VIII.

De daemonibus bonis, praecipue de malis, eorumque cultu.

Plutarchus distinguit daemones virtutis et malitiae, hos Pindarus et Euripides per figuram, qua durum dictu gratius profertur, vocant alteros. Aegyptii ad bonos genios desistunt.

d) Wonna l. c. p. 125 — 133. Eisenmenger entd.

Iud. P. 2. c. 7. 376. Genes. 32. 24. e) Act. 12.

15. Luc. 24. 37. Act. 16. 9.

designandos adhibebant serpentes. Homines cum alia appetant, alia vero, ut sibi inimica, auerfentur, euenit, ut et bonis et malis rebus numina adiungerent, nam fanum, pietati dicatum, spectauit Deum, pietatis auctorem, et febris consecratio placare uoluit febris depulsores. Typhon Aegyptiorum vel est anima quaedam, mali causa, vel spiritus quidam malignus, quem forte a Persis, irruptione horum in Aegyptum facta, acceperunt. Omne nocens in natura considerauit Aegyptus uelut membrum Typhonis, vel eius effectum, cui, Dei hominumque osori, corpora quaedam in mundo, eorumque euenta tristiora, puta, morbos substituit f).

Daemones, qui diris liberant, sunt maiorum depulsores, et auersores, qui autem mala inferunt, exitiales, pestiferi, malitiosi et hominum occisores g). Antiphon memorat daemonem, vindicem hominis caesi, et

f) Spanhem. de usu & praestant. numism. p. 188.

Iablonski Panth. Aegypt. P. 3. p. 40, 66. 69.

75-77. g) Pellux p. 546.

et affricantem aliis iram daemonum malorum h). Daemones Cobalos, seu immites, lusu assimulato fallere, meminit Philochorus, scribunt Harpocraton, et Porphyrius i). Empedoclem nouisse, daemones a Deo fugatos, significat Plutarchus k). Platonici pingunt Hyperboreorum daemones, malos, et Iudaeorum astrologi Martios seu noxios in septentrionibus, louios autem seu propitios daemones in meridie locant. Iamblichus, qui, imaginum fictores a daemonibus malis saepe falli, perhibet, apponit trygodaemones apud Aristophanem, seu poëtas, faciem faece litos, probrisque violantes. Quidam, potissimum Platonici, defendunt, Deos uti malis geniis, vice carnificum, in puniendis hominibus flagitiosis, terrenosque daemones esse tantum intentos nocendi studio, horrendisque modis torquendi, esse humanitati inimicos, turbare vitam, inquietare, irrepere in corpora occulte, fingere morbos, distorquere membra, terrere mentes, ut
ad

h) Antiphon orat. II. i) Rhodigin. lection. antiq.

P. 54 — 78. k) Plutarch. de foenore.

ad sui cultum cogant, et ut nidore altarium, vel pecudum hostiis, faginati, remissis, quae constrinxerant, curasse videantur l). Caco-daemones aere pulsato pelli, existimatum, ne animam mortui in tartara auferrent m). Plato in Epinomide statuit daemones aërios esse, et internuntios, a summo Deo rebus humanis praefectos, successuum causa prosperorum, precibus colendos, hinc cultus eorum pius ortum duxit, et mali quoque spiritus, ne noceant, se oggesserunt. Porphyrius testis est, spiritus, Dls oppositos, omnem maleficam artem conflare et perficere, iisque philtia, opum spem et gloriae, et mendacia, propria esse, Aegyptiosque sacerdotes non dubitare de hoc genere fraudulentiae pleno, multiformi, mala et bona immittente opinata, pleno fastus, impediēte virtutis studiosos, gaudente victimis. Quo circa,

l) Clem. Alexandrin. l. c. Strom. p. 444. Plutarch. de oraculor. defect. p. 458. Minuc. c. 26. c. 27. Augustin, c. 9. 3. Spencer. de legib. Ebraeor. p. 603. m) Scholiast. Theocrit. ad Idyll. 2. vs. 36. Macrobi. Saturnal. 5. 19. Virg. Aen. 6. 540.

circa annectit idem discipulus Plotini, et Iamblichus, omnes, qui praua moliuntur, malos spiritus, quasi Deos, eorumque praesidem, quasi Deum, in primis reuereri n). Malos spiritus fuisse adoratos, probant ludæi spurcitiae pleni, hominumque sanguis, in illorum honorem effusus, demonstrantque pueri Maniae, larum matri, compitaliciis diebus pro familiarum salute mactati; quod sacrificium Iun. Brutus saliter constituit celebrandum o). Faunum, quem Porphyryon inferum et pestilentem Deum appellat, noxium fuisse, ex Plinio, et Flacco perlucet p). Graeci cacodaemonas, Latini Veioues, Persae Arimanium, seu materiam, Sataniani Satanam, ut desinant nocere, venerati sunt. Mexicani daemmoni supplicant, ne inferat damnum, et Saxones ante Carolum M. praeter cultum Finni Dei, et Sibae Deae, bonorum geniorum, atrum daemonem Tybilenum, ne quo oneret

n) Porphyr. de abstinentia, lib. 2. Iamblich. de myster. Aegypt. lib. 3. c. 32. lib. 4. c. 17. Euseb. praeparatio evangelii, lib. 4. c. 22. Iul. Firmic. de error. prof. relig. p. 15. 34. o) Macrobius, Saturnalia, lib. 1. c. 7. p) Plinius, lib. 25. c. 4, 10. Horatius, lib. 3. od. 18. 1—4.

oneret malo, victimis placarunt. Slaui quoque Zerneboch, seu nigrum Deum, ne affligat, coluerunt. Celtas daemones bonos a malis, seu albos a nigris, distinxisse, ex Snorronis Edda colligitur. Galli etiam daemonem habebant, meridie infestum q). Non solum daemones malos, verum etiam horum effecta, crepitum ventris, febrem, tussim, scabiem, morbos, et mortem, Deorum cultores honoribus amplissimis decorarunt. Constantinus autem, qui primus imperium pietate ornavit, ne daemonibus sacrificaretur, interdixit r).

§ IX.

De daemonibus visis.

Sacerdotes vaferrimi, quo rebus suis commenticiis fidem acquirerent maiorem, daemones, quando omnia silent, visos, excogitasse videntur, quibus gentilium infirmiores fidem habebant, quippe, daemones diem fugere, noctu lasciuire, atque sub

q) Wolf de Manichaeism. p. 100. Keysler. antiq. septentrion. p. 498. r) Theodoret. histor. lib. 5. c. 21.

sub galli cantum sedes inferas repetere, iis persuasum erat s). Nota sunt, quae de Curtio Rufo et Athenodoro philosopho, Plinius, quaeque de Arignoto Pythagorico Lucianus in Philopseude narrant t). Platonici decretum est, animas vita defunctorum subinde reuerti, viuos homines terrore percellere et discruciar, quod Plato in Phaedone et Apuleius liquido confirmant. Quo circa Romani festos dies, lemuribus sacros, instituerunt. Animos mortuorum libenter versari in iis, quae viui coluerant, locis, atque in nemorum virectis, credebant antiquissimi Graeci; cum poëtae nondum inferos, vel animas infra terram detrusas, finxerant, vnde nata opinio de Nymphis, per totam terram vagantibus u). Postea quisque in sua domo sepultus est, hinc lemures nocturni sunt animi demortuorum, atque

s) Philostrat. in vit. Apollon. Tyan. lib. 4. c. 5. c. 6.
 Apulei. metamorph. lib. 6. Propertius 4. 7. 89-92.
 Delrio in Senec. Hercul. furent. vs. 123. p. 223.
 r) Plinius lib. 7. epist. 27. u) Clericus ad Hesiod.
 theogon. vs. 215.

atque ex his adiuti honestate vitae prioris, lares seu praesides domuum, vrbi-
umque, corpore autem deprauati, laruae ac
maniae perhibentur v). Meridie quoque,
quando sol igneus est, et omnis campus si-
let, manes vagari creditum. Caprarius Theo-
criti non audet meridie tibia canere, nam
metuit Pana acerbum, et Tiresias apud Calli-
machum, per Heliconem meridiano tempore
oberrans, Dea lauante conspecta, caecus fa-
ctus et mutus, stetit mentis inops, dolores-
que genua conglutinarunt. Similiter Galli-
lucum propter Massiliam non frequenta-
bant, cum Phoebus erat in medio axe, pa-
uebat ipse sacerdos, dominumque luci de-
prendere timebat w). Inuenti contra, qui
visa haec impugnarent, quod nemo vnquam
vir fortis imaginem genii viderit, et quod
pueri, mulierculae, aliique metu concussi,

G 2

vel

v) Seruius ad Virgil. Aen. lib. 6. vs. 152. Isidor.
Hispal. origin. lib. 15. c. 11. Apuleius de Deo
Socratis p. 50. Marrian. Capella lib. 2. p. 40.
Alex. ab Alexand lib 6. c. 4. p. 439. vv) Theo-
crit. idyll. 1. 15 — 18. Callimach. in lauacr. Pallad.
71 — 84. Lucan. 3. 422 — 425.

vel aegrotantes corporis et animi vitio, idola inania et horribilia dictu, superstitione ac aniliter conceperint. Brutus et Dio tali specie ita commoti, ut aliis etiam exponerent, feruntur, nam antiqui, auctore Plutarcho, absurde dicebant, malos genios infensos esse praeclaris viris, hos impedire, terriculis mouere et illudere, ut ne, si in honesto proposito tenaces persistant, meliori post mortem, quam ipsi, sint vitae colore x). Horatius deridet nocturnos lemures, simulat, Quirinum post mediam noctem visum, atque Tiresiam, die aduentante, ab imperiosa Proserpina tractum y). Spectra Catiana, quae spreuit Cicero, huc non pertinent, nam sunt idola, imagines, exuviae, vel membranae, quae, ut placet Epicuro, de corporibus defluunt continuo, et sensus hominum pulsant z). Tyrannus, sacerdos Alexandriae, Saturnum ementiendo fingit, ut mulierum amplexibus liceat potiri, et
Decius

x) Plutarch. in Dione p. 649. y) Horat. epist. 2. 2. 209. Serm. 1. 10. 33. Serm. 2. 5. 110. z) Cicero Famil. 15. 16. 19.

Decius Mundus, eques iuuenis, vt Paullina fruatur, Anubidem simulat a). Multa de his idolis Iudaei libero corde fabulant, nam Heliodoro equus cum terribili equite visus, ac impetu incitatus, priores ungulas inflixit, duoque iuuenes multas plagas incusserunt, nec non Iudae Machabaeo, aliisque, visus est eques alba veste, quatiens aurea arma b). Tantum opinio praeiudicata poterat, vt ipsius Christi alumni, magistrum, in lactu mane multo ambulantem, conspicati, nocturnam speciem esse rati sint. Prudentius etiam canit vagantes daemones, laetos tenebris noctium, galli cantu exterritos c). Ficta haec atque vana opinio prope modum extabuit diuturnitate. Rarius hodie species horum caelestium, extremos in Garamantes relegatorum, oblatae, visionesque eorum, narrantur. Credat Paphlago, habitans in munimento Aboni.

G 3

§ X.

- a) Rufin. hist. eccles. lib. 2. c. 25. Ioseph. antiq. Iud. lib. 18. c. 3. § 4. b) 2 Machab. c. 3. 25. c. 11. 8. 9. Eisenmenger l. c. P. 2. p. 552. 419. 420. c) Matth. 14. 26. Marc. 6. 49. Prudent. Cathemerin. 1. 37 — 41.

§ X.

De daemone oracula fundente, et de diuinis.

Daemones, ob eximiam cognitionem, et experientiam longissimam, venturorum praescii multorum habiti sunt, propterea ab iis, rectius a sacerdotibus, petebantur in dubiis fida responsa. Porphyrius ab Hecate et Serapide, similibusque malis daemonibus, nec ab ullis bonis, oracula proficisci contendit, sed Heracleo a geniis partim bonis, partim malis, alii a Dis ipsis et heroibus, alii ab animabus humanis, corpore seiunctis, alii a terrae exhalationibus, edita esse, censent. Responsa haec, vel per Deos ipsos, viua voce, somniis, sortibus, vel per interpretes, vel per pisces mutos, in locis fraudi aptis, enuntiabantur, et ipse Iamblichus gentilis non negat, daemones ibi fallere, mentiri, turpia consulere et peragere d). Graecos in Italia oraculo deceptos, deceptum Dodonaeo Alexandrum Molossium, testis est Strabo e).
De

d) Isidor l. c. lib. 8. c. 11. Euseb. praep. euang. lib. 4. c. 21. Leisner ad Bos antiq. gr. p. 44. 45. Banier mythol. T. 1. 667-748. e) Strabo p. 388. 393.

Ennium de Pyrrho responsa Pythii confinxisse, ex eo elucet, quod Apollo nunquam latine locutus sit, Pyrrhique temporibus versus facere desierit. Ipse Cicero Apollinis opertis non credidit, partim aperte falsis et temere effutitis, partim casu veris, partim flexiloquis et obscuris, nam saepius interpretes interprete eguit, fors forte, Pythius Pythio; sed, quod caput est, alio modo aetate Ciceronis, et iam diu, Delphis prolata sunt f). Nonnunquam oracula verum tetigisse, non miror, quia, inter multa mendacia, casus videri possit industriam imitatus. Quod si quid certo et definite ab his vatibus praedictum, id vel animo providere, et ex causis naturalibus, sicut medici venturos morbos praedicunt, praesentire poterant, vel argute ex eo, quod plerumque euenit, conicere, quod et a rerum ciuiliū peritis saepe factum, etenim prudentia quodam modo est diuination. Tullius, quae viuo se acciderunt, futura, quaeque

G 4

postea

f) Cic. de diuinat. lib. 2. c. 53 – 57. Pausan. Lacon.

4. p. 212. Plutarch. de defect. oraculor.

postea usu venerunt, cecinit, ut vates. Solon vaticinatus est, a Munychia fore Athenis maxima mala, et Thales, forum aliquando Milesiorum in vico tunc despectissimo futurum. Animi, si quando vaticinando vera viderunt, usi sunt fortuna, atque casu; quid vero habet auctoritatis furor iste diuinus, ut, quae sapiens non videat, videat insanus, et qui humanos sensus amiserit, diuinos sit affectus? Callide enim, qui talia composuit, perfecit, ut, quodcunque accidisset, praedictum videretur, adhibita obscuritatis latebra, ut idem responsum alias in aliam rem possit accommodari. Ita Cicero, qui talia, quae non sunt credenda, non credidit g). Apollo ille' magnus, qui donat diuinare, Flacco est ludibrio, et Lucianus prodit fraudes oraculorum h). Haec principes fere et opulenti, donis et sacrificiis, thesauris argenti

g) Nepos in Attico c. 16. Cicero ad Attic. lib. 8. ep. 11. ep. 3. ep. 12. lib. 10. ep. 8. lib. 6. ep. 6. Plutarch. in Solon. & defect. oraculor. Cicero de diuinat. lib. 2. c. 53 — 57. h) Horat. Serm. 2. 5. 59. 60. in Pseudomant. p. 752. seq. in astrolog. 854. de Syria Dea p. 659. seq.

genti et auri, operibusque artificum praestantissimorum oblatis, adire solebant, quare Pythii templum ditissimum erat, unde et prouerbum: Aphetoris opes i). Demosthenes querebatur, Pythiam cum Philippo facere, seu ab eo corruptam esse, quo licet existimare, in aliis quoque oraculis aliquid non sinceri fuisse. Lysander Delphos, Dodonam, et Iouis Hammonis antistites corrumpere conatus est k). Etsi Plato et Plutarchus, omnem vaticinationem ex daemonum vi procedere, contendunt, tamen oracula sensim defecerunt. Quid istuc tam mirum est, si deficiunt alia multa? Fanum Delphicum, quondam maximo opere cultum, et Hammonis oraculum, olim clarum, Strabonis aevo, neglectum et fere desertum erat. Antiquitus, ita differit Strabo, oracula sane magis diuina habita sunt, quorum de fide non disputo, equidem firme iis

G 5

credi-

i) Herodot. 1. 50. Iustin. 24. 6. Strabo p. 641. Plutarch. de def. oracul. p. 437. Perizon ad Aelian. V. H. 6. 9. k) Cicer. de diuinat. 2. 57. Nepos in Lysand. 3.

creditum, et diuini maximo honore, vel imperio, digni videbantur l). Quid? iam Tullii aetate nil oraculis erat contemptius, vel quod politiores homines et minus creduli esse coeperunt, vel quod reges timuere futura, et superos vetuere loqui, vel quod omnia temporibus suis clauduntur m). Adde carmina, ex tripode dicta, saepe Apolline, Deo poëseos, indignissima, quae risus dederunt Epicureis, Cynicis, et Peripateticis, adiunge tandem orationem Pythii rudis solutam n). Origenes, et Nicephorus, dubitant de fide oraculorum, et van Dale demonstrat, patres ecclesiae nostrae, ob praeiudicatam vulgi opinionem, ista quidem daemonibus adscripsisse, sed cum doctis gentilibus non ignorasse, modo illusiones, maxime antistitum, fuisse. Eusebius refert, Aesculapii fano Aegis in Cilicia diruto, nullum Deum, sed fallacem, pulsum esse o).

Iudaei

- l) Strabo 641. 1168. 1105. m) Cic. l. c. c. 53. Iuuenal. 6. 555. Lucan. 5. 112. n) Plutarch, de Pyth. oracul. p. 396. & def. oracul. o) Origen. cont. Cels lib. 7. Nicephor. hist. lib. 5. v. Dale de oracul. Euseb. praep. euang. lib. 4. init. in Constantin. viz.

Iudaei de summo suo sacerdote, tanquam Pythio quodam Deo, gloriantur. Iosephus, honori gentis suae nimium indulgens, meminisse Iaddi pontificis, diuinitus moniti, laudat Hyrcanum, ita cum Deo versantem, ut venturorum nil ignoraret, memorat Essenos, Iudam et Manaëinum, quorum ille in praedictionibus a vero nunquam, aut valde raro, aberrarit, hic autem Herodi, in scholam comitanti, praenuntiauerit; regem fore; postea dubitantis pueri nates subridens manu verberarit, verbis iteratis: atqui regnabis. Porro Flavius Sameae Phariseo concedit, praesignificasse, Herodem aliquando esse omnium ultimum, confertque in Phariseos, qui diuini existimabantur, praesensionem, ex decreto Dei, et notationem fortunae Herodis, suorumque aduersae p). Non diffiteor, ea omnia contigisse, sed nego instinctum, quem nugatur, diuinum, quippe

p) Ioseph. Antiq. lib. 11. c. 8. § 4. lib. 13. c. 10. § 3. de B. I. lib. 1. c. 2. § 8. Antiq. lib. 13. c. 11. § 2. B. Iud. lib. 2. c. 8. § 12. Antiq. lib. 15. c. 10. § 5. c. 1. § 1. lib. 17. c. 2. § 4.

pe tum responsa veri Dei ex Vrim et Thümmim, per sacerdotum principem in rebus grauissimis elicienda, iam diu multum conticuerant. Omnis illa ficta diuinationo nascitur ex daemone viri, amplitudine florentis, praescio, qui etiam, si modo valentior, incendi daemonem line aqua erat restincturus. Facultas resciscendi futura non solis insidebat Iudaeis, verum erat Strabonis aetate, et est prope modum hodie, catholica, nam Americani, Seres, Gymnosophistae, Mohammedani, Afri, et Lappones, daemonibus refertissimi, vaticinantur q). Voluspae Danorum veterum, et Samnitae Gallorum, et Druidae Celtarum, vates erant r). Feminis Germanorum inerat aliquid olim diuinum et futura praelentens, ideo numinum instar obseruatae sunt; eadem cum daemoniis lucorum, et montium, consuescere dicebantur. Inde et ex cultu lunae, Deae montium, amorum, magiae, et venationis, conciliabula
faga-

q) Strabo p. 168. Lafitau hist. Amer. 1. 72. 155. 450. 61. Banier Götterl. 1. 258. 267. Sale koran 155. Schefferi Lapponia 119. r) Keysler antiq. Celt. 473.

sagarum, hoc erat, diuinarum, in Atlante nostro fabuloso, monte Bructerorum, ad Francos olim pertinentium, nocte ante calendas Maii, obeunda, arcessimus. Tandem, hisce gentilibus Christo adductis, venit rumor, ex Walburgis, virginum solitariarum Aichstadiensium principis, cista sepulcrali argentea, die Maii primo, oleum, omnium morborum remedium, stillare. Forsan haec, Benedicto consecratarum antistes, scripserat quoque litteras amatorias ad daemone[m], quales Wierus, in Gertrudis solitariae cistella inuentas, tradit s). Germanos veteres, solis et lunae lucos, in quibus homines etiam per legatos immolati sunt, Deorum nominibus appellasse, constat; et Ptolemaeus meminit siluae Hercyniae, ferrariae, et siluae lunae. Haec est magica Dea; hodieque, in monte Bructerorum, quidam lacus et fons magicus dicitur t). Gallorum,

s) de Bünau hist. imp. 1. 66. 349. 53. 359. Keysler

l. c. 457. 498. Schedius de Dis germ. 174. 32.

Dresser de fest. dieb. 89. t) Iul. Caesar B. G. 6.

21. Tacit. de mor. Germ. 10. 39. 9. Ptolem. geogr.

lib. 2. c. 11. Becmann hist. Anhalt. P. 5. 388.

lorum, eandem venationis Deam colentium, matronae etiam noctu talia concilia, aërio quasi volatu, primo Ianuarii, habebant u). Lacaenae virgines, die annuo Dianae festo, ad fanum lunae Caryatidis choreas duxisse, et in monte Taygeto orgia celebrasse, commemorantur v). Luna etiam in Latmo Cariae monte, Endymionis consopiti amans, amata ab amantibus feminis w). Sed Flaccus, e schola politus, omnem superstitionem deridet, veneficas, crepitu ventris exterritas, repellit, inque diuinam anus urnam iocatur, et Cicero Tiresiam, cui scire futura Iupiter dederat, contumeliosissime laedit x).

§ XI.

De Pythagorae et Platonis daemonibus.

Vetustissimus ille opinatus de daemoniis, a Chaldaeis ad reliquas gentes manasse fertur. Antiquissimos Graeciae incolas eadem opinione fuisse, eamque a populo ad ipsos

u) Banier l. c. 2. 697. v) Pausan. Messen. c. 16. Lacon. c. 10. Virgil. Georg. 2. 487. vv) Delrio in Senec. trag. 91. 94. 307. 404. 162. x) Horat. Serm. l. 8. 46 — 50. l. 9. 30. Cic. divin. 2. 3.

iplos sapientes, ex quo Pythagorae et Platoni placuit, fuisse propagatam, certum est. Thales iam mundum animatum, ac daemonibus plenum, e fontibus Aegypti hauserat y). Pythagoras summo Deo, quem animam mundi, ignem diuinum, et rationem nominat, tres adiungit intelligentiarum species, Deos, daemones, et heroës, naturae et dignitatis gradu distinctos; dum vero eius schola Deos vocat spiritus primi ordinis, palam, ob philosophiae Italicae decretum, indicatur, ex Deo emanasse, vnde, si tribus illis animam hominis addas, habebis omnes, qui ex Deo effluunt, riuos. Iam quo magis effluens a fonte suo distat, eo et impurius, hinc illi naturarum gradus cogitando, inuenti, et daemonum corpus subtilissimum z). Pythagoras, nimis propensus ad daemonum imperium amplificandum, in primis rationes rei obscurae ad istos retulit; interrogatus, vnde acutus aeris purgati sonus oriretur? vocem daemonis, respondet, esse in ipso aëre

y) Dale de idolol. p. 64. Laertius p. 18. z) Brucker l. c. I. 1081. Marcil. in aur. carm. 331. seq.

aëre inclusam. Quis tale responsum a geometra expectasset, quidue facilius ad omnes nodos expediendos, si semper daemon aliquis ex machina praesto est? Idem Samius barbatus totum aëra sine impensis implet daemonibus, qui hominum generi atque iumentis somnia, signa morbi, et sanitatis immittant a). Hoc decretum, quod ex anima mundi fluit ubique diffusa, ab illo ad alios philosophos dimanavit, qui morbos, si non omnes, certe multos, ex daemonum quasi arcula, depromendos esse, per somnum viderunt, quod in Iamblichio, Porphyrioque, et in iis elucet, quae de Apollonio Tyanaeo, simio Pythagorae, refert Philostratus b). Hisce daemonibus supplicationes, irae Deum auerruncandae causa, decretae sunt. Renatus iste philosophus in Aegypto didicerat, morbos, praecipue difficiliore, daemonum filios esse, quos etiam scienter excantavit. Minime curo, quo cadant somnia Pythagorea c).

Plato,

- a) Porphyr. in Pythagor. p. 42. Laertius p. 514. b) Iamblich. Pythag. § 164. § 243. Porphyr. l. c. § 30. Philostrat. in Apollon. lib. 10. c. 20. lib. 4. c. 10. c) Brucker l. c. 1982.

Plato, quod ad ea, quae ad intelligentiam pertinent, in Pythagora acquieuit, et, innumeros daemones esse, affirmavit d). Socratis, malacuta sublato, exemplo is cautior factus, philosophiam sacris Atheniensium propius admouit, quae fauebant animae mundi, omnia permeanti, matri daemonum. Publice tum recepta Graecorum persuasio erat: plena esse Deorum omnia; ideo monitus cauit, ne forte negotii quid sibi incutiat incertitia legum sanctarum, quippe, si daemonum copias imminuisset, ius erat, iudiciumque. Si foret in nostrum hoc aeuum fato delatus, recideret omne daemonum genus, neque, ut miretur turba, laboraret. Plato occultus et astutus, qui multa videt in umbris, quae alii non vident, et in quo mens Socratis raro spirat, aliorum mentem penicillo suo ita pingere perdidicit, ut pictor procerum, quos nunquam vidit, formas in tabulis solet repraesentare e). Nosti morem dialo-

d) Laertius 169. 213. e) Laert. p. 78. Athenaeus p. 505. 507. 218.

dialogorum. In rebus philosophicis oratorem non raro agit audacem. Is, quasi Deus quidam philosophorum, quicum errare malebant multi, quam cum aliis bene sentire, numeris et daemonibus Pythagoricis obscurat philosophiam, ac veluti nebulas quasdam rebus offundit. Multis ea potissimum probatur philosophia, quae lucem eriperet. In sententia de Deo inconstans est, modo corporeum facit, modo corpore carentem. Docet, Deum suam essentiam et simul materiam participasse cum anima, in mundi ortu producta, mundoque, seu filio Dei, indita, omnesque eius partes, maxime illustiores, solem, lunam, sidera, Deos esse, cum anima mundi ortos; contra ea, Deos aeternos esse ideas aeternas, in mundo intelligentiarum conclusas. Duplicem vniuersitati rerum animam dedit, benignam, et maleficam, siluae, seu inateriae, priuam. Praefecit mundi huius, qui sentitur, administrationi, innumeras daemonum legiones, quibus sublati, maxima eius philosophiae pars collaberetur. Tanto daemonum agmine vastum illud, quo Deus a materia disiunctus est, spatium explere flu-
duit,

duit, scalasque effingere, quibus, ad summum numen peruenire, homini liceret f). De daemonum ortu et natura fassus est, transilire hominis ingenium, priscisque hac in re esse credendum viris, qui, Dls geniti, parentes suos optime norint. At haec tendunt modo ad popelli inuidiam propulsandam. Apage hoc animal bipes. Nihil tam absurde dici potest, quod non dicatur ab aliquo philosophorum.

§ XII.

Multi reiecerunt sermunculos de daemonibus.

Socrates, Platonis praeceptor, fabula de daemoniis spreta, praeter Deum creatorem et rectorem, et numina quaedam minora, parum de naturis aetheriis, quod non negat ipse Xenophon, sollicitus, tenuit superstitionis patriae nugas, philosophiam laruis et fabulis, et superstitioso daemoniorum cultu plenam, adeoque lymphaticam, ad rectam rerum intelligentiam reduxit, cuncta sanae rationis trutina, missis, quae naturam superant, exa-

H 2

mina-

f) Brucker l. c. p. 701 - 708. Plato in Conuiuiis & Epinom. & Timæo. Max. Tyrius diss. 26. Plotin. Ennead. 3. lib. 5. c. 6.

minauit, dixitque, superiora latere, et eos furerere, qui de his differere norint g). Is, in omni oratione simulator, rerum causas exposuit naturales, quare Aristophanes in nebulis iactat, eum negare Iouem et Deos, iurare per chaos, nebulas, aëra, linguam, canem, et anserem, quasi natura ipsa ipsi esset Deus. Quam ob rem, parens philosophiae, Anyti reus, hausto cicutae poculo, ad mortem trusus est h). Parmenides, Democritus, Aristoteles, Pyrrho, Epicurus, Celsus, Auerroës negabant daemonia. Non omnes Deorum cultores tam obesae naris erant, ut architectos rumorum, de istis daemonibus sparforum, non olfecerint. Flaccus, non vnus multorum, traducit supersticiosos, ridet sagas, terrores magicos, portentaque Thèssala, nec credit, si quid miri faciat natura, Deos id tristes ex alto caeli tecto demittere i). Tullius, qui pro nihilo putat Furias, sua, inquit, quemque

g) Brucker l. c. p. 537. 549. Plutarch. de genio Socrat. p. 482. Xenophont. memorabil. 560. h) Max. Tyrius diss. 26. & 27. Laertius in Socrate. Aelian. V. H. lib. 2. c. 13. p. 83. i) Horat. Serm. 1. 8. epist. 2. 2. 208. Serm. 1. 5. 97 — 103.

que fraus, et suus terror, suumque scelus, agit, amentiaque afficit; suae malae cogitationes, conscientiaeque animi terrent, hae sunt impiis assidue, domesticaeque, furiae, quae, dies noctesque, poenas a sceleratis repetant k). Vim diuinam, effectricem morborum, multi superstitionem imbecilli animi atque anilis, putare. Hippocrates, solus hoc in loco audiendus, asseuerat, magorum similes, morbi sacri causam, dixisse diuinam, cum nihil haberent, quod prodesset, istamque corporis affectionem infirmam, ut ne appareat eorum inscitia, sacram pronuntiasse. Si caducus qua ope reualescat, cadit in gloriam circumforaneorum, sin moriatur, hi sese aliis de morbo, diuinitus immisso, possunt excusare. Cibus et potus, ita pergit, laedunt et sanant, non Deus, nam numinis vis dissipatur, quare Deus non est auctor. Illi homunciones amplius quid se scire simulant, aliosque decipiunt expiatione, et verbis, daemonio recitatis, piis quasi, potius autem impiis; et prout mali huius euenta

H 3

vari.

k) Cicero pro Roscio Amerin. 67. 24.

variant, eius causam modo matrem Deorum, modo Neptunum, modo Hecaten, modo Apollinem Nomium, modo heroës, modo Martem, auctores esse volunt. Hic vero morbus morbis reliquis non est diuiniore, quippe potest tempore suo sanari, eiusque auctor est cerebrum, praecipue in pituitosis, Oves etiam et caprae frequenter in hunc morbum cadunt, quarum in capite secto est cerebrum male olens. Ergo Deus purissimus impurissima corpora non affligit. Ita comparata quoque natura hominum, morbo comitiali laborantium, quem si praesentiant miseri, in loca fugiunt deserta, seque velant prae pudore conquassationis, non prae metu daemonii 1). Posidonius etiam insanias hominum qualescunque non daemonum impulsui, vlla ex parte, adscribit, sed humorum vitio naturalium m). Antoninus philosophus, imperator sapientissimus, didicisse se a Diogneto gratus agnoscit, commenta ista spernere, nihilque eorum credere, quae de epodis,

1) Hippocrat. de morb. sacr. T. 2. p. 325 — 345.

m) Philostorg. lib. 8. 9.

dis, de magis, de daemonibus auerruncandis, aliisque eiusmodi, ferrentur n). Dionysius quidam, Aegyptius Musicus, familiaris Celsi, dixerat: prudentes viros a noxiis magis tutos esse, malosque spiritus tantum in stupidos, et vitiis deditos, potestatem habere. Verum hoc est generale dogma albae magiae, quod magi nigri viris prudentibus, et piis, nequeant nocere o). Ratio in promptu est mihi, nam magia, quam Flaccus dente mordet, est fraudulentissima, et nobiles magi, aëuo Hippocratis, erant stupidi et bardidi p). Daemones hi, a magis eiectioni, minus apti sunt acutis naribus Luciani, qui artem, daemones lectis suis excutiendi, inter insana plebis mendacia numerat, nihilque se mirari facete addit, quod Platonici daemones fumidos et nigros, corporibus exeuntes, conspiciant, cum illorum oculi tam acuti sint, ut videant ipsas ideas q). Sadducaei, vel Baithosaei, qui in Iudaeis auctoritate magna pollebant,

H 4

lon-

n) Antoninus lib. 1. § 6. o) Origenes contra Celsum p. 669. 670. p) Horat. epod. 5. & 17. Hippocrat. l. c. q) Lucian. philopseud. T. 2. p. 337. 338. 327.

longius progressi, angelos et spiritus negare ausi, et confirmare, animas hominum post mortem non permanere r). David Ioris, homo christianus, omnes daemones audacissime pernegat, eorumque coryphaeum, quantus quantus sit, ad certamen et pugnam minimo prouocat, acturus, perditurus, prostraturusque.

§ XIII.

Iudaei quaedam cum Deorum cultoribus communia habuere.

Profano cultui deditos spiritum quendam malum sub hirci, seu Mendetis forma, quem, Aegypti Deum, Graeci et Romani Pane capripede, eiusque comitibus, Satiris ac Faunis explicant, coluisse, certum est s). Satiros quidem delirantium poetarum et pictorum figmenta dicit Casaubonus, at Syllae oblatus est Satir, et alius ad Constantium ab Indorum rege missus. Pausanias mentionem

r) Aetor. 23. 8. Iosephus de Bell. Iud. lib. 2. c. 8.

s) Iablonski panth. Aegypt. p. 279. Propert. 3. 15. 34. Lucret. 4. 589. Horat. lib. 2. od. 19. 4. Bochart. hieroz. 640.

nem facit insulae occupatae a Satiris rufis, et caudas, vix minores equinis, infra clunes habentibus. Solinus Atlantis saltus Satiris replet. Hi lascivi daemones, vel Faunificarii, frequentant vrbes, multumque nocturnis choreis et cantibus delectantur t). Supra Gangem et Mauritaniam, Ptolemaeo et Mela auctoribus, sunt insulae, hisce beluis frequentes. Hoc Mela didicerat ex periplo Hannonis, testis idonei et praesentis. Senator noster Koenig easdem bestias hirsutas, etiam homini simillimas, saepius vidit u). De homine nocturno et siluestri in Aethiopia, in Iauae, Amboinae, Ternateae speluncis, de Satiro in Africa et Asia, et de Siluano, cachinno blandiente, et, Caffrorum more, salutante, nec non de Sileno, Fauno, et Panisco, consule Linnaeum v). Rudiores cum haecce animantia ex genere simio-

H 5

rum

t) Casaubon. de satir. poes. p. 38. Plutarrh. in Sylla 488. Philostorg. hist. eccl. lib. 3. 11. Pausan. in Attic. 41. Solin. c. 37. Aelian. V. H. lib. 3. c. 40. Virgil. ecl. 5. 73. u) Ptolem. geogr. lib. 7. 141. Mela lib. 3. c. 10, 11. v) Linnaei syst. nat. 1. p. 21 — 26.

rum in desertis et inhospitis Libyae locis, et in Indorum montibus, viderent, eaque, ob lasciviam, pernicitatem, et externam formam, autumarent, modum et naturam pro-norum animalium excedere, sibi persuaserunt, daemones esse monstrosos, hominibus hac specie, praesertim in locis, a commercio hominum remotis, illudentes w). Ebraeos etiam hircis, in quibus Maimonides et Kimchi daemones malos intelligunt, sacrificasse, testis est Moses x). Alexandrini V. T. interpretes vertunt Sehirim, Schedim, Gad, et Tsijim, in daemonia, scilicet malefica, ex gentilium persuasione y). Chaldaei quoque non raro paraphrasi suae cacodaemones immiscent, hoc est, hircos. Mira et impia in hoc loco, praeter Abrahamum magistrum, ceteri Iudaeorum doctores nugantur, traduntque,

vv) Plin. lib. 7. c. 2. lib. 8. c. 30. c. 54. lib. 5. c. 8. Salmas. in Solin. p. 293. Aelian. hist. anim. 16. 21. Spanhem. de usu num. 5. 243. x) Maimonid. more Neuoch. lib. 3. c. 47. Kimchi lib. radic. Deut. 32. 17. Levit. 17. 7. y) Ies. 13. 21. c. 34. 14. Deut. 32. 17. Psalm. 106. 37. Ies. 65. 11. c. 13. 21.

que, idolum Asima formam hircinam habuisse z). Quia induerant animo persuasionem, daemones in locis desertis non modo habitare, verum etiam loqui, et videri, ideo spiritus Tobiae impurus Aegypti superna petit, seu loca arenosa, sicca, humano cultu deserta, qualia semiferi Aegipanes, Siluani, et Fauni tenebant a). Ethnici, qui commercia cum daemonibus affectabant, vel confederunt in antris, vel februationibus animas vita defunctorum apud sepulcra purgarunt. Ritus hunc a Numa introductum ex Graecia et Oriente petimus, unde omnis fere cultus religiosus ad Romanos transiit. Canidia et Sagana maior scalpunt unguibus terram, ut scrobs fiat magica, unde manes ex orco euocent, siquidem terra, secundum veteres credulos, e tenui crusta constat. Ebraei quoque, qui daemones sibi socios adscitum ibant, in solitudines secedebant, manebantque apud sepulcra, et ad tumulos, seu in speluncis et lucis pernoctabant, ut vel manes

z) Camerar. hor. subl. 319. 2 Reg. 17. 30. a) Tobiae 8. 3. Lucret. 4. 584.

nes placarent, vel animas elicerent, responsa daturas b). Gentiles, meridie manes faeuire, credebant; ad hunc opinatum respicit daemonion illud, quod in Alexandrinis interpretibus legitur, meridianum c). Nos ibi hodie grauem pestilentiam intelligimus, praefertim in acuto sole grassantem. Rumor quoque olim per Europam manabat de exercitu circa meridiem furente, et de familia Hellequina d). Papae. Multi gentilium, daemones esse animas hominum corpore solutas, sibi opinionis errore finxerant; eadem commento accedere Iudaei e). Gentiles credebant, helleboro medicandos, obsessos daemone esse; eadem formula Verpos tenet, ac Iosephus eadem dictione utitur f). Superstitioni Niliacorum adhaeserunt Israëlitae in Aegypto g). Magia, iam Iosephi et

b) Horat. Serm. I. 8. 26. Vitranga ad Iesai. 65. 4. c) cfr. § 9. Psalm. 91. 6. d) Rappolt. in Horat. 1289. e) Hesiod. op. & d. 121 — 126. Plutarch. de placit. philosoph. 1. 8. Ioseph. B. I. 7. 6. Menasse ben Israel de resurr. lib. 2. c. 6. f) cfr. § 3. Lightf. ad Matth. 17. 15. Ioseph. 1. c. lib. 2. c. 13. § 4. g) Iosua 24. 14. Ezech. 20. 5. 6. c. 23. 2. 3.

et Mosis aetate, in Aegypto vixit, nam Iannes et Iambres viro diuino obsistere ausi sunt h). Si Iamblichus, quicum Porphyrius et Psellus conferendi, fides est habenda, theurgia Chaldaeorum in auerruncandis spiritibus malis, et commercio cum bonis, conficit. Chaldaeis auctor magiae praecipuus erat Zoroaster, qui Iudaeorum magistris vel Chamus, vel Mizraim, habetur. Orpheus etiam conditor tabularum magicarum, daemonum domitor, expulsor, et victor, perhibetur i). Magia, quam Hippocrates damnat, licet duodecim tabularum legibus, et multis patrum conscriptorum decreta, vetita esset, attamen, ad principum et populi Romani sensum, nihil ea erat vulgarius, quam et ipse Tiberius didicerat k). Triballi et Illyrii oculis fascinare, et, quos diutius intuiti, pupulis iratis interimere, existimabantur l). Antoninus Caracalla, magiae deditissimus, metu insidiarum, daemonum arcana

h) Genes. 41. 8. Exod. 7. 11. 2 Tim. 3. 8. i) Scholia. Euripid. ad Alcest. 968. k) Tacit. Annal. 2. 17. lib. 6. c. 5. Iuuenal. Satir. 9. l) Gallius 9. 4. Plin. 7. 2.

cana rimari studens, vndique magos acciuit, nil veri loquentes, eruditos modo ad assentationem m). Olim quidem magus erat sapiens, post praestigiator euasit. Zabios et Iudaeos eadem linguae magicae potentia habuit addictos, deditos et obstrictos, quam plerumque homines e schola non politici, velut Zingari vagantes, amant. Iudaea, aevo Iosephi, magorum plenissima erat, plebeculae miserrimae imponentium, quorum permultos, quotidie deprensos, Felix supplicio affecit, vt tandem latronibus essent ibi contemtiores n). Quantam vim habeant verba contra febres, et quascunque molestias itinerum, et aquarum, contra incendii, hostium, daemonum, et armorum pericula, dilucide Hama, Iudaeorum doctor, in libro speculationis explicat. Vana superstitio credat, tremulaeque parentes. Adhuc Iudaei schedulas magicas, serico vestitas, nudo in pectore, velut auerruncum gestant, bonorumque datorem. Erant et
ritus

m) Herodian. 4. 12. n) Salom. Isaacid. ad Sota f. 22. col. 1. Maius de Zabiis § 11. Ioseph. A. 1. 20. 8. B. I. 2. 12.

ritus Iudaici, ex Graecorum orgiis arcessendi, ut nocturna sollemnitas in atrio feminarum, libamen aquae, gesti et concussi ramorum, Lulaf, fasciculi, usus tibiae in templo, et comissiones, quae omnia Graecis, Bacchanalia agentibus, congruunt, conueniuntque. Iudaei cornua victimae inaurarunt, fertisque coronarunt; idem a Graecis est factum. Iudaei, sacris operantes, caput velabant, sicut Romani, a quibus etiam flagrorum poenam, moremque accumbendi, accepisse videntur o). Aristaeus, forte Graecus, clam sacris Iudaeorum initiatus, horum causam ita defendit, ut Graecorum Iupiter a Iudaeorum Deo, nec non Iudaica religio a ceterorum populorum doctrina, vix differre videatur, qua in re omnem saepe modum excedit Iosephus p). Quo arctius gentes caelo iunctae, eo sibi similia solent quidem animo effingere; at tamen imaginum conceptarum similes formas apud populos quoque, longissima regione remotos, inuenimus. Sunt in his non-

o) Lakenmacher P. I. 17 — 88. P. 3. 209 — 235.

p) Ioseph. A. I. p. 586.

nonnulla, totius generis humani communia, quae sua sponte ex quacunque terra nasci potuerunt. Superstitiosae sollicitudinis, caerimoniarum, moris, rituumque sacrorum, in gentibus diuersissimis, convenientiam defines mirari, si originem priscae credulitatis, tantarumque fabellarum, non ab Aegyptiis vel Chaldaeis, potius ab ipsa hominis anima, ducere studeas. Superstitio, fusa per gentes, oppressit omnium fere animos, atque hominum imbecillitatem occupauit; velut in siluis, vbi error passim palantes de tramite certo pellit, ille abit sinistrorsum, hic dextrorsum, vnus vtrique error.

§ XIV.

De Iudaeorum daemoniis.

Habeo, qui dicerent, Iudaeos, maxime reduces ex exilio Babylonico, daemoniis ita refertos fuisse, vti ante Thomassium in Europaeis omnia veneficarum, magiae albae, et nigrae, plena erant, sed ego scio admodum incerto, an Iudaei istam praedam ex Persia ceperint, vt Grotius et Basnagius colligunt, et per frequentia in Aegyptum itinera, vt Mos-

Moshemius addit, mirifice auxerint a). Mihi vllum vix est dubium, placitum hoc Iudaeis domesticum fuisse. Num vero Barbari illam disciplinam his suffurati, suae theologiae inferferint, ignoro. Philo vbique Platonis, quibus fauebat, decreta in Mose quaerit, et eius tribules de Mose, tanquam omnis sapientiae Graecorum fonte, gloriantur. Idem Alexandrinus Philo, Pythagorae et Platonis aemulus et imitator, totum aërem implet animabus, a corpore secretis. Menasse Ben Israël etiam ex libro Zoar antiquissimo explicat, animas vita defunctorum, per duodecim menses, a corporis morte, vi spirituum aëriorum, subinde reuerti, ductasque amore domicilii sui crebro descendere et ascendere, corpusque in suum a spiritibus illis, in aëre habitantibus, per istum annum, retrahi b). Tobias daemonem, quasi vexantem naturam, sine verisimilitudine secum fabulatur, nam Asmodi ille potens, qui virgi-

a) Grotius ad Matth. 18. 10. Basnage hist. Iud. T. 4. c. 9. Moshem. ad Cudvorth. p. 854. 856. b) Menasse de resurrect. lib. 2. c. 6. p. 167.

virginem pulcoram deperit, sponfosque septem necat, per suffimen pellitur, cui Raphaël effectum naturale adscribit, docetque, cordis et hepatis fumum daemonia auerruncare c). Lappones firmant, si postules, iureiurando, puellae menstruis daemonia pelli; et veteres Galli de Apolline habebant opinionem, eum morbos depellere d). Tobias ille multas species vanas, velut aegri somnia, fingit, gryphesque iungit equis. Haec singula enarrare piger, pudetque. Iudaei, helleboro medicandi, cum magno blaterant clamore, Hillelem didicisse loquelam ferarum, iumentorum, montium, vallium, lignorum et daemonum, et in Cabbalis, aliisque chartis apocryphis, ordines geniorum per quam multos, ceu ranae Rauennates, canunt, et murmurant, insciteque garriunt. Septuaginta daemones malos lepide praeficiunt totidem populis regendis, illosque, quasi multorum malorum, etiam leprae, auctores, more Asiatico depin-

c) Tobiae, 6. 6-9. 15. 20. d) Schefferi Lappoon.

c. 11. coll. Plinio 28. 7. Caesar. B. Gall. 6. 17.

depingunt e). Cuius fere rei, velut aëri, aquae, igni, quatuor horis anni, singulis mensibus, cuique diei, conceptioni, matrimonio, studiis, fortunae, bello, somniis, sanitati, morbis, pesti, et morti, certos praefides atque rectores destinant. Tedacus Levi ex tempore effutit innumerabiles aëri, ventis, et elementis, praefectos bonos et malos, et Menasse spiritus generatos, comedentes et morituros, incolas aëris et ignis. Philo daemones, mulierum amantes, apponit, quos et Mohammed, qui gentilium, iudaeorum, et Christianorum, scrinia compilavit, adoptat. Huius aeternae, Harutum et Marutum, caelestes quondam, in terram missos, formosam Zoharam, in Veneris stellam postea reducem, arsisse, fabulantur f). Iudaei, qui eadem chorda oberrant, genios ex filiorum Dei, rectius potentissimorum, quorum Mo-

1 2

fes

e) Gaulmin. vit. Moïsis p. 187. Eisenmenger l. c. P. 1. p. 18. p. 816. P. 2. 408—468. f) Wagenfeil ad Sota. Selden. iur. natur. p. 527. Eisenmenger l. c. P. 2. 376. Reuchlin de cabbala 767. Menasse de creation. Problem 22. Philo de gigant, 248. Koran, Arnold. edit. p. 19. b)

ses meminit, hominum, cum filiabus pulcris consuetudine et nuptiis, natos et multiplicatos arcessunt, inde foedera, vesticontubernium, mediosque daemonum amplexus et venustarum, illorumque muliebrementiam, crepant g). A daemonibus fecerunt angelos, nec corpore, nec materia constantes, Iosephus, Aben Esra, et Maimonides h). Asiaticus homo, iudice Linnaeo, regitur opinionibus.

§ XV.

De Iudaeorum morbis, daemonum filiis.

Nuptiae, in mystica vanto, sunt rerum et causarum naturalium concursus, et socia actio, parens est causa, filius est effectum. Iosepho persuasum erat, malorum hominum spiritus, seu daemonia, viuos intrare, occidere, solaque radice Baara, aegrotantibus admota, abigi posse. Sed de his Flauii, a superstitione non prorsus liberi, verbis fere suspi-

g) Bereschit Rabba in Genes. 6. 2. 4. h) Ioseph. hist. 1. 4. Aben Esra in Exod. 26. Maimonid. de fundam. leg. 1. c. 1. c. 2.

suspicio, in orationem a librario quodam intrusa fuisse, nam alibi ille, Phariseos docere, scribit: malorum hominum animos, post discessum a corpore, in carcere perpetuo detineri, solas autem proborum mentes in alia posse corpora commeari; nec iste Matthiae filius, ipse Phariseus, qui quidem multa sibi propria habet, monet, ita sentire omnes Phariseos. Atqui inter nos constat, hos longe aliud genus daemonum, ciuitatem quandam constituentium, tuitos esse; accusant enim Sotera nostrum integerrimum de malignis daemonibus, virtute principis daemonum, expulsis. Ergo schola haec, licet de multis inter se digladiaretur, defendit alios quoque, praeter mentes impiorum, daemones, qui corpora hominum ingredi possint. Si Boerhauus, vel Hofmannus, daemoniacum illum, cuius liberationem Iosephus enarrat, inuestigassent, sane nullam animantem feram, naturae lineas transilientem, in isto inualido deprehendissent i). Iudaeis vsitatissimum erat, morbos quosdam, praesertim, quibus

I 3

vel

i) Ioseph. B. I. p. 417. 166. Antiq. Iud. 871. 420.

vel corpus distortum, vel mens turbata erat, malis spiritibus attribuere, eorumque magistri edunt et exponunt, spiritum malum esse incommodam valetudinem; declarant, cordicum esse vel morbum sacrum, vel daemone, in vini potoribus nimii dominantem. Ecce eundem daemona et morbum, cui adjurationes et diaetam aptant Gemaristae. Consuetudinis tum erat dicere, pocula duplicata ebibentem a diabolo plecti, spiritum malum Shibta prehendere infantum ceruices, contrahere et exsiccare neruos. Omnes melancholiae species, et omne damnum, quod non erat a manu hominis, sed alia quacunque causa, nuncupabant daemonem malum, huncque sufflare dicebant calamitates, afflare, cum morbos immundos, ut lepram et profluuium sanguinis tetri, tum mundos, qualis erat plaga feminae in euangelio, prorsus incuruse. Prout variabant morbi, varia quoque erant spirituum nomina, modo impuri, modo caeci, modo infirmi, modo spiritus muti. Eminent iam et apparet, ea daemonibus esse imputata, quorum causae et remedia latebant. Ergo

Ergo domitores illi daemonum fuerunt vel nebulones circumforanei, vel medici, qui prudentes visui calentium morbo, vt remedium vis maior esset, blandiebantur k). Porro ebrietatem ex musto, et mentis vitia, omnemque prauam animi affectionem, vocitare satanam et daemonion l). Quid istuc miraris, siquidem, secundum Iapones, daemones callida in vulpibus sedem suam, ac domicilium collocant, et Platonici et Pythagorici non solum docent, daemones esse libidinis, tristitiae, furoris, omniumque animi morborum, seu vitiorum, parentes, verum etiam rhythmis, et carminibus, et musica, sedandos, suadent. Pythagorici nil dubitarunt multum virtutis in arte musica ad daemones in fugam vertendos ponere, numeris quippe et modis inest quaedam tacita vis, quae animum et corpus leuat. Iidem, somnum petitori, prius ad lyram mentes
 I 4 lenire,

k) Lightfoot in Matth. c. 17. 15. c. 8. 28. Maimonid, in Sabb. 11. 3. in Erubbin. 3. 4. Lightfoot in Luc. 13. 11. l) Gloss. in Iom. f. 67. 2. Gitin. fol. 77. 2.

lenire, vt, si quid cogitationum turbidiorum fuisset, componerent m).

§ XVI.

Satan non semper in oraculo diuino notat spirituum malorum principem.

Saulus spiritu malo, seu melancholia, quam satanae balneum non nemo apposite dixit, percitus, cithara Daudis recreatur. Musices vim in aegritudine demulcenda, et in tristibus corporum morbis euincendis, praedicat Martianus Capella, aliique de eius effectis multa, quae historica fide constant, testimonia collegerunt. Neque infitias ibis, animum nostrum musices blandis et dulcibus, qui aures complent, sonis, mire affici. Ergo inualetudo Sauli, isto remedio imminuta, est dolor naturalis, cithara imbelli confutatus. Daud excussit malos spiritus, hoc est, Saulo restituit animi tranquillitatem. Ita Iosephus explicat, quamuis

m) Kämpfer Iapon. relig. lib. I. c. 10. Lud. Vives ad Augustin. de ciuit. lib. 9. c. 2. Porphy. in Pythagor. § 33. Quinctilian. instit. orat. p. 459.

uis etiam scribit, Saulum peruasisse, eique infesse perturbationes et spiritus maleficos suffocantes et strangulantes n). Multum diu ante hunc regem, liene laborantem, lobi elephantia satani tribuitur. Ipsum Dauidem satan, siue superbia vana, impulit ad populum numerandum, et Iudas proditor, in quem satan intrauit, auaritia stimulatus est o). Spiritus etiam modo dicitur fiducia fortis, modo aemulatio vitiosa, rivalitati similis, modo instinctus naturae impudicus p), nunc notat timorem, nunc animum torpentem, et veternum, nunc mansuetudinem q). Satan et diabolus saepe significant aduersarium; hominem inimicum et hostem r), etiam calumniatorem, et maledicam.

I 5

dicam.

- n) 1 Sam. 16. 14 — 16. 23. Capella de nupt. p. 165 — 198. Bochart. Hieroz. p. 461. Saurin. commentar. in S. S. T. I. 1511 — 1515. Ioseph. Antiq. lib. 6. c. 11. § 2. c. 8. § 2. o) Iob. c. 2. 6. 7. 1 Chron. 21. 1. 2 Sam. 24. 10. Luc. 22. 3. Io. 13. 27. 2. coll. c. 12. 6. Matth. 26. 15. p) Num. c. 14. 24. c. 5. 14. Osee c. 4. 12. c. 5. 4. q) 2 Tim. 1. 7. Rom. 11. 8. Esaiae 29. 10. 1 Cor. 4. 21. r) Io. 6. 70. Matth. 16. 25. c. 13. 28. Esther. 7. 4. 5. & c. 8. 1.

dicam s). Satan, seu nimia gloriae et saeculi huius cupido, voluit Petrum cribrare, ut frumentum, hoc est, dissipando perdere. Angelus satanae, Paullum tundens, est dolor cardiaci. Hymenaeus et Alexander satanae traditi, seu a re publica Christianorum exclusi sunt t). Eiusmodi res, quas protuli, notae, testatae, et manifestae sunt, satanae non semper in voluminibus diuinis notari spirituum malignorum coryphaeum,

§ XVII.

Ratio loquendi sacra, quod ad daemones, stat.

Iudaeorum plurimis, aetate Domini nostri Iesu Christi, tenacius inhaesit opinatio, morbos, sin omnes, grauiiores tamen, esse signa daemonum, in homine latentium, quam ob causam tot exstiterunt tum in ea gente magi, ac veteratores, qui, radicibus, et certis formulis, aliisque eiusmodi ineptiis, vim et potentiam sese daemonum frangere posse, clamabant. Si quid singulare corpori humano

s) 1 Tim. 3. 6. c. 3. 11. 2 Tim. 3. 3. t) Luc. 22. 32. 2 Cor. 12. 7. 1 Tim. 1. 20. 1 Cor. 5. 5.

no accideret, maxime, si quis amentia subito flagraret, id non naturalis causae erat, sed daemonis cuiusdam, corpus illud inuadentis. Propterea sacrarum rerum explicatores vulgo notas loquendi rationes adhibuere, communem scribendi usum secuti, praeiudicataeque Iudaeorum opinioni, et auribus, sermonem accommodarunt, quippe iis non integrum erat, res notare nominibus nouis, vel abdita monstrare indiciis recentibus, vel fingere cinctutis non exaudita Ebraeis. Licuit, semperque licebit, formulas praesente nota signatas, producere, sine quibus ne familiares quidem cum aliis sermones poteras conferre. Multae renascentur, quae iam cecidere, locutiones, cadentque, quae nunc sunt in honore, vocabula, si volet usus, penes quem est arbitrium, et ius, et norma loquendi. Qui verba noua, quibus sensa mentis dicendo exprimat, cupide et appetenter quaerit, qui more patrio dicere fastidit, quique rationes loquendi insolitas concioni apportat, is enecat audientium aures, is, velut vrsus, clathris caueae fractis, furit, is doctum et indoctum

doctum fugat; occiditque loquendo. Ipse Cicero, iam non hominis, sed eloquentiae, nomen, in philosophicis, ut vulgus, loquitur; popularibus verbis, ita ipse praecipit, est agendum et usitatis, cum loquimur de opinione populari, idque eodem modo fecit Panaetius. Sed quoniam, ita idem alio loco, in populari oratione omnis nostra versatur oratio, populariter interdum loqui necesse erit, et eam legem, quae scripto sancit, quod vult, aut iubendo aut vetando, ut vulgus, appellare u). Nemo sapiens olim rebus nomina posuit, quae consuetudo diuturna non triuerat, nouis rebus ponenda erant nomina noua. Venusinus poeta, nonnunquam Epicureus, qui, Deos rebus humanis intentos esse, negat, canit tamen iracundam Dianam, et errorem Fanaticum, quasi Diana furoris mater sit, et Fauni patres sint morbi comitiales v). Multa usus inuexit, qui nihil non inuehit. Res est adeo violenta, consuetudo maiorum, ut tibi non sit

u) Cicero. offic. lib. 2. c. 10. de legib. lib. 1. c. 6.

v) Horat. Serm. 1. 5. 101 – 103. Art. poet. vs. 454.

fit liberum, mutare, quod semel receptum est, immo frequenter mos, tyrannus ille omnium violentissimus, insulas obtrudit mortalibus leges. Quod, multo usu confirmatum, inueteravit, penitusque infixum est animis, subito illud, sine detrimento rei publicae magno, tolli non potest, verum ita paulatim esset submouendum, ut ille reuellet pilos caudae equinae. Igitur loci consuetudo temperet tua dicta. Si fueris Hierosolymae, Hierosolymario loquere more. Qui audierit, te peregrinum suis opinatoribus consentire, fautor utroque te pollice laudabit. Mitionem quendam age. Perfer et patere, suum vel cuique oppidulo pulcrum esse. Ingenui est, velle bene audire, praesertim a prudentibus viris, dissoluti est, negligere, quid de se isti sentiant. Ideo, quod ab aurium approbatione abhorret, fugiendum, ne aliis taedio simus. Domesticus et alienigena Iudaeorum doctor e vagina, vel eburnea, plumbeum eduxisset gladium, prudentiamque communem impugnasset, qui persuasionem de daemonibus tunc dominantem, refellere, refutare, et redarguere, sibi sumisset, eumque homin-

munculum, conuiciis et iniuriis affectum et laceratum, multitudo in bipedum nequissimum, spiritus malos, et exinde bonos, negantem, transformasset. Sadducaei quidem spiritus, et animas hominum post mortem, tollebant, sed quoniam bona pars eorum in amplissimo dignitatis gradu locata erat, plebs non tantum valuit, ut eorum honorem minuat, aut labefacteret.

§ XVIII.

Christus more iudaico locutus est.

Verus Soter, qui discipulos suos prudentiam serpentum imitari iubet, et cui Socrates sapientia cedit, quantum oliuae lenta falix, e vita vitae societatem non sustulit, sed ad iudaicam gentem in ciuilibus, modo licitis, consuevit se conformare. Cuius in sermonibus nil affectatum inest, siquidem rebus vocabula imponit, iam pridem ciuitate donata, et prudens intelligebat, qualem personam, cuius dignitas sustinenda erat, non inconcinnus ferret. Vitae communis non ignarus, nemini mouet fastidia, talemque se prae-

praebet, quicum sermonem plurimum con-
feras, communices, producasque. Quicquid
agit, id conuenit cum vita socia, loquitur
apte, locis, et temporibus congruenter; neque
luxuriantia gentis illius verba compescit, ne-
que locutionum nouarum strepitu, hoc tan-
tum proficit, vt, cum ascenderet in concio-
nem, putet se in alium terrarum orbem de-
latum, neque mellitos verborum globulos
amat, vel dicta, quasi papauere et sesamo spar-
sa, quibus corpus orationis eneruatur, et ca-
dit. Morem loquendi cum sociis seruat,
ad fortunae suae statum, quippe cuilibet
populo sua lingua, et prouerbia, quae in
consuetudinem venerunt, suauia et grata esse
solent. Liquidus, puroque simillimus amni,
opes fundit, non affectat eruditi nomen,
nemini patulas aures obturat ascitis nouis
rerum vocabulis, quae non produxerat ge-
nitor usus, nec allicit quenquam animan-
tem lenociniis vocum, vel oratione, quasi
calamistris, intorta. Nihil profert in lucem,
quod vel leuissimam praue suspicandi occa-
sionem suppeditet. Inauditum atque inso-
lens verbum, priscis Ebraeis non memoratum,
tan-

tanquam scopulum, fugit; exinde ab eorum, inter quos viuebat, neque lingua, neque victu, neque vestitu, discedit. Versatur in celebritate, facit colloquia, et ad haec euocat, cuicumque affabilis, nulli molestus, neque vllius inscientiam spernit. More, nec philosophantium nostrae aetatis, nec attingentium puluerem eruditum, potius Iudaeorum, ne quis male de se existimet, sermones ferit, nam exemplo est: Deus solem suum oriri facit. Multas similitudines, quae acuunt palatum, duxit, prout homines audire poterant, nec absque collatione verba fecit, seorsum vero discipulis suis, qui ipsi tunc multa ferre nequibant, omnia enodauit a). Seneca ex re philosophatur, parabolas, velut imbecillitatis nostrae adminicula, necessarias esse, vt discentem et audientem in rem praesentem inducant b). Vnus Sospitator, qui non venit beatum Iudaeam lingua Aristarchi, vel formatum nouas, vetustis pressis, locutiones Galeni, vel doctum naturales causas morbo-

a) Matth. 5. 45. Marc. 4. 33. 34. Matth. 13. 34. 35.

Io. 16. 12. b) Senec. epist. 59.

morborum, tulit ad tempus quosdam Iudaeorum opinatus, incremento verae doctrinae non contrarios, atque eius legati exemplum de eo ceperunt. Sapientis medici est, malis grauioribus medicinam parare, minora interdum tempori committere sananda; ac viri prudentis est, cum illis potissimum confingere erroribus, vnde maius periculum erat metuendum, leuiiores autem, ex quibus imperita multitudo pendet, tardius extorquere.

§ XIX.

Continuatio eiusdem argumenti.

Sequester Dei atque hominum ad tribules suos sese conformat, dum, fatanam, inquit, vidi, fulguris instar, lapsum de caelo, hoc est, mente perspexi, a tyrannide et gloria sua velocissime casurum esse. Sic rex Babylonius cecidit de caelo, vt Pompeius decedit ex astris, sic draco ille magnus ex caelo deiectus, vt Ate, Dea malorum. Dein salutis nostrae deprecator, Iudaeis accommodatus, septuaginta discipulis dat potestatem, serpentes, scorpionesque calcandi, id est, aduer-

K

uerfa-

uersariorum aculeos euellendi, seu eos vincendi c). Serpentes semper habiti sunt genii lucorum, vnde Persius: pingue duos angues, sacer est locus; et Maro de angue: incertus, geniumne loci, famulumne parentis d). Ideo diuinitatis erat, serpentes tractare impune, aut calcare; ob hoc Melitenses Paullum, vipera sine vilo malo correptum, dicunt Deum. Euripides in Bacchis Bacchum, vix editum, serpentibus coronat, et Flaccus canit, Bistonides sine noxa crines nodo viperino coërcuisse e). Tandem ad populares suos sese liberator hominum accommodat, dum per parabolam ait: quando spiritus malus migravit ex homine, peragrat loca aquis carentia, quietem quaerens, qua non inuenta, statuit domum suam repetere, quam vbi vacantem, versam, ornatamque nactus, vadit ascitum sibi septem alios

c) Luc. 10. 18. 19. Esai. 14. 12. coll. Cicer. ad Attic. lib. 2. epist. 21. Apocalyps. 12. 8. coll. Homer. Iliad. 19. 125. d) Isidor. orig. lib. 12. c. 4. Persius 1. 1. 13. Virgil. Aen. 5. 95. e) Aetor. 28. 6. Horat. lib. 2. od. 19. vs. 19. 20.

alios spiritus, se peiores, fitque posterior hominis illius conditio priore deterior; hoc est, Petro enucleante, si, cognitione Christi, vitae vnius auctoris, rebus humanis elapsi, iisdem rursus implicati vincuntur, fit horum posterior vita priore deterior, fatius erat, rectam viam nescire, quam, ea cognita, cedere retro f).

§ XX.

Scriptores diuini receptum loquendi morem iure seruant.

Rerum sacrarum pronuntiatores verba inuite recedentia, et Palladio cariora, quaeque cum adhuc intra penetralia versabantur, loco non mouerunt, quae virtus ex prouidendo est, nam Caiaphas vaticinatus esse, et ancillula, quae spiritum Pythonis, seu diuinationis habebat, fatidica, dicitur, cum tamen, neque ille Sadducaeus, neque haec, spiritu quodam acti et afflati sint g). Ipsi inter

K 2

nos

f) Matth. 12. 43. 2 Petr. 2. 20—22. Eisenmenger l. c. P. 2. 456. cfr. § noster 13. p. 123. g) Io. 11. 51. Calvinus, Erasmus & Beaufobrius ad Actor. 16. 16. 18. cfr. § nostr. 10. p. 107.

nos eruditi omni doctrina, quos etiam aestus consuetudinis absorbet, cum multis scribunt, et loquuntur, at cum paucis sentiunt: verbi causa: sol oritur et occidit. Galeni nostrae aetatis morbum Franco-Gallicum vocant Venerium, et phlegmonem, Antonii ignem, etsi Venerem, Deam nullam esse, Antoniique reliquiarum nihil exstare, vel, si quicquam exstet, nil proficere, sciunt. Quodsi medicus vel causam morbi et remedia eius norit, se tamen ad aegri auditum et visum scite conformat. Iudaei semper fere, ut hodieque nonnulli, daemonem, tanquam convivium, in ore habere, ubi nullus erat; quam obtrectationem malevolentissimam ipsi Iesu, quia nova eos docebat, et Ioanni, quia duram et non consonantem vitam ducebat, ingerere, Christumque, Samaritanum, licet scirent, non esse, appellare h). Paullus, Iudaeorum et Graecorum moribus conformatus, sciuit, quomodo unicuique sit respondendum. Is, gentilium doctor, sibi nullam loquendi formam finxit, sed rerum imagines, ab aliis effectas

h) Marc. 3. 22. 30. Io. 10. 20. c. 7. 20. c. 8. 48 —
52. Matth. 11. 18. Io. 8. 48.

fictas, enuntiare consultius esse putauit; quod in eius libris elucet. Studebat, ut cuius placeret, quoad cultus Christi pius id permittebat, erat Iudaeis ut Iudaeus, legi subiectis, ut legi subditus, infirmis perinde ac infirmus, ut aliquos seruaret; neque vlla in re affectabat quandam morositatem, incudi similem, quae, cedere nescia, malleum repercutit. Illi caelestes, terrestres et inferi, quorum meminit, ad illud, nosti quod, iudicium, exponendi sunt i).

§ XXI.

De formula loquendi sacra: daemonem eiicere.

Quod ad illam loquendi formulam sacram: daemonem eiicere; attinet, eadem in Iosepho, Cebete, Luciano, aliisque multis, de curatione occurrit k). Neminem hoc fugerit, nisi in hac re hospitem. Herodotus, et Arrianus etiam, verbum eiicere adiungunt inanimatorum l). At graeca hodie non

K 3

legun-

i) 1 Cor. 9. 19 — 22. c. 10. 33. Coloss. 4. 5. Philipp.

2. 9. 10. k) Ioseph. A. Iud. lib. 6. c. 11. § 2.

Cebet. tab. 199. 191. Lucian. Philops. p. 338.

l) Herodot. p. 233. Arrian. in Epictet. lib. 2. c. 17.

leguntur, ideo Latii sitientibus propino :
 excutere pectore Deum m), elidere nervis
 morbum et emouere n) depellere, expel-
 re morbum, tetros praesenti numine mor-
 bos depellere, fugare, et abigere o), ani-
 mam expellere fontem per vulnera mille p),
 ex animo eiicere amorem q), eiicere super-
 stitionis stirpes et animi molliciem r), de
 aliquo animum eiicere omnem s) abigere
 febres t), irrepsit, discessit febris, macies et
 noua febrium cohors incubuit terris, letum
 corripuit gradum u), lemures domo extra
 ianuam eiicere v).

§ XXII.

- m) Virgil. Aen. 6. 79. n) Horat. lib. 1. epist. 15. 6.
 Serm. 2. 3. 27. o) Cicer. ad familiar. lib. 7. epist.
 26. Horat. lib. 2. epist. 2. 137. Seren. Sammonic.
 proem. vs. 8. de medicina. c. 11. v. 156. c. 53.
 955. p) Ouid. met. lib. 6. vs. 618. q) Cicer.
 pro Rose. Amerin. c. 19. r) Id. de diuinat. lib. 2.
 72. Terent. Eunuch. Act. 2. Sc. 1. 16. s) Idem
 Heautontim. Act. 5. Sc. 2. vs. 2. t) Plinius 25. 9.
 u) Horat. 1. od. 3. 30. Cicer. ad Attic. 7. 2.
 v) Varro de vit. popul. Rom. lib. 1.

§ XXII.

De daemoniacis in libris diuinis.

Accuratius tenendum est, quod non facis monere possum, omnes oraculorum diuinorum explicatores non vltra sex, vel septem, daemoniacos commemorare, quos, vel omnes, vel quosdam, corporis et animi morbis extraordinariis, et atrocioribus, obnoxios fuisse, praeter Hobbesium, Beckerrum et Pomponatium, ostendunt Stoschius, Samuel et Iacobus Basnagii, Benjamin Dailionius, eiusque frater, Iosephus Mede, Anglus sine nomine, Thomas Bartholinus, Andreas Ottomarus Göliken, Bernardus Lammyus, et Ioannes Salomon Semler x).

K 4

gari

x) Hobbes *Leuiath.* c. 8. c. 45. Becker *fascin. mund.* lib. 4. c. 7. 8. 9. Pomponat. *de immortalit. animæ* p. 135. & *de incantat.* c. 10. Stosch. *in concord. ration. et fidei.* Sam. Basnag. *exercitat. contra Baronium* p. 635. 637. Iac. Basnag. *hist. iud.* lib. 5. p. 705. Beni. de Daillon *examen de l'oppression des Reformés en France.* Ei. frater *in daemonologia or a treatise of Spirits.* Mede *oper.* p. 28. Anglus anonym. *an enquiry into the Meaning*

gari Iudaeorum arbitratu, femina quaedam annos duodeuiginti sic incurua, vt se erigere non posset, ab hac vero infirmitate post soluta, dicitur habere spiritum debilitatis, et diabolo vineta esse y). Sic homo ille impurus habet spiritum impurum, et spiritus ex eo discessit, vt lepra ab alio discessit, hac illuue scabro z). Cananaea mulier, filia, inquit, mea daemone vexatur, tamen hanc consanuisse legimus a). Daemoniaci semper aegris iunguntur sanati, et nullus daemon eiectus fuit sine emoto, plerumque grauiore, morbo b). Cerritos praecipue, daemonem habere, existimatum. Iesus interrogat furibundum, non daemonem, neque daemon

ning of the Dæmoniacks in the New Testament, & a further Enquiry &c. Bartholin. de morb. biblic. p. 77. 79. Göliken in histor. med. vniuers. p. 79. Lamy harmon. euangel. p. 218. & de vnica Magdalena p. 644. Semler de dæmoniis, quorum in euangelis fit mentio.

y) Luc. 13. 11 — 14. 16. cfr. Euripid. Iphigenia in Tauris vs. 1317. z) Marc. 1. 23. 26. 42. Luc. 4. 33. c. 5. 13. Marc. 3. 11. 12. a) Matth. 15. 22. 28. b) Matth. 17. 18. Marc. 1. 34. Luc. 4. 40. 41. c. 7. 21. c. 8. 2. c. 13. 32.

daemon locutus est ex mente captis, nec laceravit, nec verberavit, sed ipse furiosus. Gadarensis ille lymphata mente furebat, ita, ut nudus in nulla domo maneret, vincula disrumperet, se a legione, seu multis millibus, daemonum putaret possessum, cui optimus animi et corporis medicus se prudentissime accommodat c). Matthaeus duo memorat daemoniacos sine pugna cum Marco et Luca, qui vnum nominant faeuiozem, vel altero nobiliozem; et hi daemones, seu daemoniaci ipsi, Christo, utpote Iudaeo, gratiam quandam facturi, venia impetrata, porcos, siue fustibus prehensis, siue manibus passis, et incondito clamore, ad mare vicinum Galilaeae magno motu adegerunt, ut totus grex praecipue voraginibus profundis submergeretur d). Matthaeus, Marcus et Lucas, liberationem a daemoniis describunt velut curationem e). Matthaeus praeterea ad daemoniacos et male affectos applicat dictum

K 5

ab

c) Luc. 8. 27 — 39. Marc. 5. 3. 8. 9. 15. 16. d) Matth. 8. vs. 28 — 32. e) Matth. 4. 23. 24. Marc. 6. 13. Act. 5. 16.

ab Esaia: infirmitates nostras et morbos nostros suscepit, tulitque, et ipse Iesus renuntiari quidem Ioanni iubet, caecos videre, claudos ambulare, surdos audire, peresos lepra purgatos, mortuosque ad vitam reuocatos esse, sed de extrusis daemonibus, quod mirum, tacet f). Ex V. T. neque vllum daemonem expulsam, neque vllam vaticinationem de daemonibus, a Messia eieciendis, commemorare possum, licet vates sacri longe minora praedixerint. Neque partium Messiae erat, populi locutiones, quasi ab Euandri matre acceptas, emendare, cum ipsi longe alia, maioris et maximi momenti, perficienda essent. Percipe porro, quod Iesus febrem, ventos, ac lacum increpauerit, velut daemonem obiurgauit g). Si Maria Magdalena, ex qua septem daemonia exierant, seu multi morbi expulsi, eadem fuerit cum impudica, quod tamen negat Deylingius, tum daemonia interpretari liceret animi vitia h). Petro

f) Iesai 53. 4. Matth. 8. 16. 17. c. 11. vs. 2 — 5.

g) Matth. 8. 26. Luc. 4. 39. Marc. 9. 25.

h) Luc. 8. 2. coll. c. 7. 37. Deyling. obseruat. sacr. P. 3 P. 227. seq.

tro etiam adductos legimus aegrotos, et ab immundis spiritibus vexatos, quorum corpora, quod animaduertendum est, omnia curabantur i).

§ XXIII.

De lunatico puero.

Puer lunaticus dicitur quidem spiritus corripitur, et spiritum mutum habere, tamen sanatus est k). Surdo huic, et muto a die natali, accreuerat morbus comitialis, a luna appellatus, vel quia certis lunae temporibus recrudescebat, vel quia interlunio concepti, atque nati, huic miseriae miserrimae subiecti putabantur. Morbus iste Herculeus, quem Artemidorus lunae acceptum ferri ait, crescente hac, aggrauescit, maxime orbe eius pleno, quod tum plenius cerebrum est humoribus. Luna male collocata, Iulii Firmici iudicio, aut spasticos facit, aut caducos l). Iuuenius canit: cursus lunae natus
tum

i) Act. 5. 16. coll. c. 19. 12. c. 10. 38. k) Matth. 17. 15. 18. c. 12. 22. Marc. 9. 17. 25. Luc. 9. 39. 42. c. 11. 14. l) Isidor. Hispalens. orig. lib. 10. c. 16. Iul. Firmic. Mathes. lib. 4.

tum mihi torquet daemonis arte; et Horatius: vrget fanaticus error et iracunda Diana m). Percussi a Faunis, seu lymphatico spiritu agitati, fanaticum errorem pati feruntur, nam Fauni et reliqui manes, excepto vno Tiresia, fatui erant. Fanaticus error est morbus sacer, quem etiam Herculi Incuboni, seu Ephialtae, tribuit stolidi veterum credulitas. Diana, siue Luna, siue Hecate, siue Proserpina, nocturna et irritabilis Dea, Mania, mater larium, esse habebatur, et vexare infantes atque adultos singulis interluniis, ac deducta suo curru, in furorem vertere, praecipue ob sacra eius neglecta n). De caduco, in primis a Proserpina repetito, liquet Hippocrati Coo, vulgi etiam arbitratum notanti, secundum quem indoles et causa huius mali erat diuina o). Galenus, aliqui, inquit, antiquorum epilepsiam nominauerunt daemonem, aliqui lunam

m) Iuuenec. lib. 3. lib. 5. vs. 243. Horat. Ars Poet. vs.

454. n) Vet. Schol. ad Horat. l. c. & Baxter ad

eund. o) Hippocrat. de aere, aquis & locis § 4.

& de morbo sacro.

nam, quia motu lunae accidere solet, et Plato huic morbo imposuit nomen daemonis, quod cerebro, loco Dei, manifeste nocet p). Syrus ille ex Palaeestina apud Lucianum multos, qui ad lunam concidunt, et oculos distorquent, spumaque os opplent, erigit, atque remittit sanos q). Antiquitas opinioni temere addixit fidem, arbores etiam fidere afflari r), et si qua pars corporis subito et celerrime naturali motu priuaretur, e caelo, vi quadam fideris, provenire putavit, quem morbum seu fiderationem, sphacelismum in equis dici ait, ac describit, et cum hominum epilepsia comparat Apfyrtus. Zoilo lingua fidere subito percussa est, siue subito obmutuit. Etsi cognationem, quae caniculae sit cum rabie canum aestiua, Seruius garrit, tamen firius nunquam sitim morbosque mortalibus aegritulit. Totum hoc Chaldaicum genus repudiat Cicero, ipsosque Deos, qui stellas mouere

p) Galen. Vol. 9. P. 2. p. 402. q) Lucian. in philopseud. p. 337. r) Plinii hist. nat. 17. 24.

uere dicti sunt, a tanto labore, studio et cura, tandem liberat Copernicus s).

§ XXIV.

Noli cum aliis concertare de istis daemonibus.

Iam tales corporis et animi morbos, quibus nulla medela, horae momento ocius, sine remediis, verbo tollere, manet semper idem signum diuinitatis, omni luce clarius, ac si spiritus quidam mali exturbati fuerint. Quodsi forsan quis hanc daemonum expulsionem, ceu maxime necessariam, in argumenta, e quibus diuina Christi missio debeat intelligi, referendam esse autumet, is perpendat velim, innumerabilia seruatoris nostri facta praeclara et gloriosa, quibus diuinitatem suam extendit, litteris consignari, studio omissa esse t). Morbos perniciosiores et inueteratos, quibus mederi nemo poterat, ea, qua dixi, ratione, neruis et cerebro,

s) Apfyr. hippiatr. 2. 109. Martial. lib. 11. 85. 1. lib. 7. 92. 9. Seruius ad Virgil. Aen. 10. 273. 274. Cic. diuinat. lib. 2. c. 42 — 47. t) Ioann. euang. c. 20. 30. c. 21. 25.

bro, elidere, vel spiritus quosdam fugare, id vtrumque excedit vires humanas, et est argumentum certissimum, vt diuinam potentiam intelligamus. Ideo nollem, viri ex omni disciplina docti, sese coram frangerent altercatione eiusmodi, ex qua licet pauca degustemus. Bona pars eorum, fuisse ea tempestate, quos malus inuaserit spiritus, inquietarit, vexaueritque, certum habet, id circo liberatos daemonibus nequaquam fuisse censeret morbosos naturales, hocque apparere aperte in iis, quae malo spiritui attribuantur, nam exemplo est: furor vesani, vincula, et catenas, rumpentis, qui mere naturalis non potuit esse. Potuit. Alia exempla non sunt inaudita. Ipse nuper in eo homine haesitabam. Cursim pergunt alii ad Christum affirmantem: nomine meo daemonia exterminabunt, aegroti, quibus manus imponent, bene habebunt; pergunt ad daemonum eiectionem separatam ab aegrotis, oleo vnctis, et sanatis u). Sed sunt morbi aduenientes, crescentesque, et deuius vel amens differt crude.

u) Marc. c, 5. 2 - 4, c, 16, 17. 18. c. 6. 13.

crudeli et furibundo. Leuiter aegrotans leuiter curandus, morbis autem grauioribus, seu daemoniis, longe aliae curationes adhibendae sunt. Impensius quidam instant, noxiam rei christianae videri explicationem eorum, qui tantum sanationes intelligunt. Quod videtur, non est. Inter malum opinatum et verum tanta est, quanta maxima potest esse, distantia. Nihil noxae hic metuimus. Vrgent, repertores rerum sacrarum multas quidem voces, gentilibus Graecis notas, adhibuisse, verum, ob additas notiones nouas, non semper cum Iudaeis, et Deorum cultoribus, esse locutos, potius nonnunquam spiritus malos, a morbis secernendos, distinxisse. Incaute omnino inconsulteque ageret, qui, verborum et formularum specie allectus et inuitatus, sacras locutiones et profanas in vnum confunderet, nam licet Graeci, Romani et Iudaei, iisdem loquendi formulis, quae in sacris voluminibus exstant, vtantur, saepe tamen aliam, si contextum verborum non dissoluas, subiectam iis esse potestatem, est manifestum. In
qua-

qualibet interpretatione sequere mentem auctoris, non eorum, qui ab illius haeresi et tempore remoti vixerunt, verbisque, alio saepe sensu positis, aliquid affingere, friuolum est. Quaelibet philosophorum etiam familia habet vocabula certa, habet sententias sibi priuas, iisdem non raro loquendi rationibus enuntiatae; quare ni ex cuiusuis scholae praescripto orationem interpreteris, fane facies, quod reprehendere possim, quin tu inde exsculpes, quae isti minime insunt.

§ XXV.

Alii quoque daemonia exturbarunt.

Ipsi Phariseorum discipuli daemonia extrusisse Christo dicuntur v). Tales erant Sceuae filii nebulones, qui, lucelli causa, adiurationibus et magia populum deludebant x). Quid? quod Theosebius, Hieroclis discipulus, theurgiae non peritus, daemonem, mansuetioribus non parentem verbis, iurando ex vxore vel sua, vel Hieroclis Alexandrini, expu-

v) Marc. 9. 38. Matth. 12. 27. Luc. 9. 49. x) Act. 19. 13. 14.

expulit, adiurans eum per solis radios et Deum Ebraeorum, quo facto, daemon emigravit, statimque exsiliit, clamans: colere se quidem Deos, hunc vero se timere y). Similiter daemonem quendam, Athenis perpetuo ridentem, minis Apollonii Tyanei, extra corpus cuiusdam eliminatum, statuam ex illis, quae porticum in vrbe regalem cingebant, deturbasse, legere memini. Idem Apollonius Cappadox urbem Ephesum, sene quodam mendico lapidibus obruto, peste liberasse fertur, hunc enim mendicissimum luem pestiferam excitasse, ac daemonem fuisse, in pilosum postea canem repente transformatum, iactabat Apollonius z). Hic homo fallax, plebis decipiendae auidus, haud dubie statuam illam in porticu regia ita, ut in tempore caderet, ante labefactavit, senemque illum innocentem, honori suo consulens, lapidibus opprimi iussit, vulgoque persuasit postea, illum canis, qui forte occur- rebat, formam induisse.

§ XXVI.

y) Brucker hist. philos. T. 2. p. 306. z) Philostrat. de vita Apollonii lib. 10, c. 20. lib. 4, c. 10.

§ XXVI.

De Gnosticorum daemoniis.

Praecipue Gnostici, vanis Aegyptiorum artibus addicti, morbos, ceu effecta daemonum, per voces barbaras, per lapides, per effigies pendulas, per radices, et alia id genus expellere se posse, gloriabantur, quod iis obiiciunt puriores Christiani. Plotinus gentilis hoc iis dat crimini, quod omnia corporum mala, daemones esse, neque tam medicamentis, quam carminibus, tolli debere ducerent, ut habeantur praestantiores, quippe consuevit rude vulgus magorum vires admirari, prudentibus tamen viris nunquam persuadebunt, humanos morbos non nasci vel ex laboribus, vel saturnitate, vel indigentia. Declarant, ita pergit, hoc nobis curationes ipsae morborum, vel remediis per aluum eductorum, vel ieiunio, vel misso sanguine, remotorum a). Recentiores Platonici, ex singulari erga Pythagoram voluntate, subtilius etiam atque ille, de

L 2

viri-

a) Origenes contra Cels. p. 668. Plotin. Ennead. 2. lib. 9. c. 14.

viribus et variis daemonum generibus, quod ex Iamblichō et aliis colligo, disflerebant. Quo magis Plotinum miror, Gnosticorum errorem, quem Porphyrius, eius discipulus, libro de abstinentia teste, non effugit, dente carpsisse. Tota Gnosticorum familia, varias licet in sectas diuisa esset, philosophiam barbaram, hoc est, nugas Chaldaeorum, Babyloniorum et Aegyptiorum sequebatur, idque vnum curabat, vt hac disciplina Christianam religionem conglutina- ret, et quadam ratione coniungeret. Hisce studiis assuetus ille Simon, princeps factionis Gnosticae falso habitus, qui cum Philippum, morborum victorem, videret, sibi profuturum ratus, si Iesu addictis sese iungeret. Haud dubie homo auuidior, quam satis est, gloriolae et dulcis lucelli, sacrum lauacrum cum barbaris lustrationibus contendit, quas malum quoduis procul arcere, et genios osores subigere, stolidi credebant, quippe tirones in magia ante lustratos fuisse, id Lucianus Necyomantia patefacit et illustrat. Dux ille Simon, et quasi signifer cohortis nouae fu-
turus,

turus, animaduertens, Petrum aliis virtutem agendi ministrare, quae super humanas vires multum excellunt, instat et flagitat, ut eandem vim sibi concederet, fibique concessam cum aliis posset communicare, argentoque sanctum legatum inuadit, confidens, eum posse perducere, ut sibi illam impertiret. At Petri reprehensio non levis improbitatem coarguit, deletque b). Mes-saliani, seu Euchetae, grex Christianorum saeculo quarto fanaticus, satanam, precibus attenuarunt, attenuatumque modo fumi, modo scrofae instar, cum porculis ex harrâ productae, ore hominis exeuntem, viderunt c).

§ XXVII.

De daemoniacis puriorum veterum Christianorum.

Neque haec opinio in iis tantum permansit, qui nefandis erroribus caelestem doctrinam corruperunt, sed in ipsis quoque

L 3

purio-

b) Act. 8. 9 — 24. c) Danaeus in August. de haeres. p. 286.

purioribus veteris coetus nostri doctoribus
 sat multos approbatores, Tatianum, Ter-
 tullianum, Minutium Felicem, Cyprianum,
 et Lactantium, inuenit d). Iustinus Mar-
 tyr ex angelorum, cibis ignotis nutritorum,
 et mulierum amplexibus, natos esse daemo-
 nes, statuit e). Antiqui Christianorum an-
 tistites et magistri multa ex Platoniorum, et
 his affinium, philosophorum praeceptis in
 sanctiorem transtulere disciplinam, quip-
 pe in illorum scriptis eadem fere de ma-
 lorum geniorum in corpora et animos ho-
 minum potestate leguntur, quae in Platoni-
 corum libris, nec morborum facile aliquid
 aut vitiorum erat, cuius causam et culpam
 non in daemonem aliquem conferrent. Le-
 ge Pastorem, quem Hermas, nescio quis,
 primo iam exarauit saeculo, et adde Ter-
 tulliani Apologeticum, et quae Potterus ad
 Cle.

d) Tertullian. apologet. c. 22. Lactant. institut. diuin.
 lib. 2. c. 15. Minut. Felix in Octauio c. 27. Cy-
 prian. de idolor. vanitate p. 226. Tatiani orat. ad-
 uersus Graecos § 30. e) Iustin. dialog. cum Try-
 phon. & Apol. 1. init.

Clementem Alexandrinum collegit f). Origenes, cum veteribus Christianis, sententiam fouet, daemones esse pestis, morborum, caritatis annonae, omnium calamitatum, bellique parentes, quibus, tanquam carnificibus, numen iustum permiserit, ut homines violent, et affligant; narratque, Christianos eiecere daemones ex hominum animis, ex animalibus, et ex locis, in quibus habitarunt g). Ex hac persuasione, quae magnam olim telluris partem peruaferat, fluxit turpis et perantiqua superstitio, morbos certis nominibus, vocabulis barbaris, carmine, gemmis, amuletis, aliisque ineptiis posse domari et expelli. Christiani, qui, recitatione nominum diuinorum, iacentes suscitare voluerunt, censuere omnino, latere in aegrotantium corporibus certos daemones, istius miseriae auctores, qui pronuntiatis terribilibus sonis, aut visis modo in charta quadam venerandis nominibus, vel sententiis, ad emigrandum

L 4

f) Tertullian. l. c. Potter ad Clement. p. 174. g) Origenes contra Cels. lib. 1. p. 23. 24. lib. 8. p. 844. lib. 7. p. 730. p. 805. & not. Mosheim.

dum compelli queant. Augustini aevo, nullum certius remedium febris esse, Christiani rebantur, quam euangelii librum ad caput ponere h). Neque aliud sibi voluisse puto, qui febres voce Abracadabra deduci corporibus posse confidebant.

§ XXVIII.

De eodem argumento.

Inter minores Christianorum ordines, saeculo tertio natos, sunt etiam Exorcistae, quos opinatio de geniis in vulgus edita, atque ad sensum politiae sanctae penetrata, pepererat. Concurrunt multa exempla, quae existimationem de daemonibus malis exaugent, non modo corpora hominum cupide appetentibus, vitiososque in peccandum instigantibus, verum etiam de iisdem voce evocatis atque emissis. Fictus ille scriptor, qui venerabili Clementis nomine Recognitiones divulgavit, cantilenam istam de geniis ex schola Alexandrina, tum eruditionis sede, sibi insusurratam canit, quem, si cum Plo-

h) Augustini Tractat. 7. in Ioannem p. 252.

Plotino, Porphyrio et Iamblichō, gentilibus, eadem cantiuncula irretitis, conferas, auscultabis, vel inuitus, tinnula voce cum illis concinentem. Docet enim, stellas esse animatas, credit, daemones vota et preces nostras audire, iisque annuere, atque sacrificiorum nido pasci; ideo monet, sacrificia animalium, quibus illi inuitati adducantur, et conuiuia, post rem diuinam celebrata, fugienda esse, carne interdicit, cibo te saepius abstineas praecipit, suadet panem et oliuas maxime rerum sublimium speculatori, tradit, aërem, aquam et ignem, vno nomine, omnia, mente quadam gaudere, nostrasque animas, ab ipso ortu, rerum formis, omniumque doctrinarum elementis, esse imbutas. Propria est ea praeceptio Platoniorum. Licet iste homo quaedam Sabinorum somnia enarret, tamen est religionis nostrae defensor et propugnator, minime nauci faciendus, quippe aliorum diligentia bene institutus, multis aequalibus antecedit ingenio et perspicuitate. Is, contra aduersariorum impetum et incurSIONem, doctrinam sanctissimam armis philosophicis in-

struit, de pactione hostium philosophorum gloriose triumphaturus. Sed, pro dolor, tantum degenerat a Christianis primaevis, ut morbum, salutaribus medicamentis victu facilem, veneno expugnare, et partes illaesas vitiatis addere, corpusque febricitans, maiore membrorum parte mutilare, atque immediate cancro afficere, audacia infelici ausus sit i). Multi faciunt multa, temeritate inconsideratissima, quae florentis aetatis esse solet, sine iudicio vel modo, potius impetu quodam, ad refellendum ducuntur. Iustinus Martyr, saeculo secundo, angelis tribuit prouidentiam, concubitus mulierum, filios, seu daemones k).

§ XXIX.

Pergo ad Christianorum veterum genios.

Saeculo tertio homines christiani abstinentiam, fugamque carnis et vini, potissimum diebus statis atque sollemnibus, nimium commendant, et corpus fame, quae dae-

i) Recognit. homil. 3. 9. 10. 11. 12. 15. 16. 17. k) Dalaeus de usu patrum p. 255.

daemones domo pellat foras, subigendum hortantur, caelibem lectum geniali praeop-
tant, tutiorem nempe a geniis, amore fe-
minarum ardentibus, praecipiunt consuetu-
dinem cum legitima coniuge vel tollendam,
vel saepius interrumpendam. Hinc vita cae-
lebs, quam nonnulli quasi caelitem dicunt,
sacrorum ministris, noxio quodam diuino
afflatu nunquam concitandis, imperata, hinc
laus Hypatiae, a marito Isidoro integrae, Cy-
rilli Alexandrini aetate, seu saeculo quinto.
Inde multi vxores suas fororum loco habere,
hocque nomine appellare, inde alii, prole
creata, a coniugibus sese abstinere. Quem
morem Pythagorei copiosissime tenuerunt.
Ab eodem daemonum capite mulieres istas
arcesso, quae subintroductae et dilectae au-
diunt. Sileo quosdam sacri lauacri ritus, ta-
ceo vetitam precum communitatem cum
initiandis, tego alia multa, quae a fonte ge-
niorum Pythagorae et Platonis deriuarem.
Synesius, saeculo quinto, vir magnae aucto-
ritatis, Hypatiae celebris Platonicae audi-
tor, post Christi aetate, multos disciplinae
nostrae

nostrae nervos falce ista philosophica incidit l), nam nobis Platonem, Demosthenem, et Pindarum, Christiano ore loquentes dedit m). Clemens Alexandrinus, saeculo tertio, qui doctrinae copia multis antecellit, plenus, teste Hieronymo, eruditionis sacrae et profanae, philosophia quoque profana libros suos magis ornare studuit, quam theologum Christianum decet n). Is angelorum praefecturas, iussu, ut loquitur, diuino et antiquo, in gentes et ciuitates distributas, recenset, singulisque hominibus, ex illis gentium angelis, quosdam destinat. Idem, doctrinae sanctae et Platonis hac in re consensionem ostensurus, non veretur declarare, animas omnes sorte quadam vitam eligere, atque singulas ad Lachesium accedere, hanc vero simul daemonem electum mittere, vitae custodem o).

§ XXX.

- l) Socrates hist. eccles. lib. 7. c. 15. Petavius ad Synes. 1. Moshem. diff. hist. eccles. Vol. I. p. 175. 212 — 215. m) Caussin. de eloquent. sacra & human p. 174. n) Caue hist. litter. p. 40. Elias du Pin. Biblioth. Auct. eccles. p. 234. o) Clem. Alex. Strom. P. 499. 505. 432.

§ XXX.

Quid ceteri Christianorum antistites de genis senserint?

Basilus M. saeculo quarto, quem chorus veneratur Christianae antiquitatis, et cui plaudit magna eruditorum corona, etiam cuius genti, singulisque hominibus, suos donat custodes angelos, unicuique praesentes, paedagogos et quasi pastores, morumque gubernatores p). Hilarius eodem saeculo multa a Graecis et Latinis mutuatus, praeter opiniones, quas aucupatur, paradoxas seu admirabiles, tinnit idem q), nam coetibus Christianorum Asianis praeficit angelos, quibus omne hoc vacuum opinatum replet, nihilque esse firmat, quod isti, utpote ministri diuini, non incolant; credit, eorum cognitione tinctum non peccare, nec furari, nec adulterari, quod illi inspiciunt actiones et voluntatem, praedicat eorum choros et plenum ministeriis caelestibus mundum r).
Nec

p) Caue hist. litter. p. 152. q) Caue l. c. p. 135.
Caufin. l. c. p. 173. r) Basil. aduers. Eunom. lib. 3.
Hilarius in Psalm. 2. 61. 129. 130. 118.

Nec discrepat Gregorius Nazianzenus, eodem saeculo, vir in quouis scientiarum genere praestantissimus, in theologia, docente Philotheo, summus, quippe angelorum praefecturas ita partitur, ut aliis alias terrae habitatae regiones assignet, aliis curam Constantinopolis urbis et coetuum Christianorum committat, quibus etiam custodibus, sede ista abiturus, dicit vale s). Iudaei eadem hauserunt ex inciso quodam libri divini t). Ambrosius, aequalis Gregorio illi, qui suppressis loliis, flores decerpisse, et immortalis, et mellifer dicitur, geniorum tutela omnes conciones Christianas beat, amoremque impurum dissuadet et dehortatur, quod omnia angelorum sunt plena u). Epiphanius, saeculo quinto, narrationibus nimis credulus, a Dionysio Petauio, dictis plurimis castigatus, regna et gentes angelis subiicit, quorum quatuor apud Euphratem in Assy-

s) Caue l. c. p. 156. Gregor. Nazianz. de theol. orat. 2. 35. t) Deut. 32. 8. u) Caue l. c. p. 166. Erasm. l. 28. ep. 3. Dallaeus de usu patrum p. 270. Ambros. in Psalm. 118.

Assyriis, Babylonis, Medis et Persis resideant. Hieronymus eius aequalis, theologorum sui aevi facile princeps, virginitatem immoderatis laudibus effert, atque de nuptiis minus honeste, ac verecunde, sentire videtur, siquidem mulieres, quae secundas nuptias repetunt, cani ad vomitum, suiue lotae ad volutabrum reuertenti, comparare non erubescit. Ratio, quam iam edisserui, in promptu est. Exinde loquitur de custode et comite proprio admirabilis feminae Paullae. Tandem Thomas Campanella, saeculo decimo sexto, certum habet, cuiusvis imperii deuicti angelum ad populum victorem transire v).

§ XXXI.

*De angelo gentilium, et de iis, qui miscent
sacra profanis.*

Casaubonus notat, vocem angelus, ab ethnicis aevi recentioris, Christiano demum sen-

v) Dallaeus l. c. p. 272, 274. Caue l. c. p. 170. Epiphani. haeres. § 1. Hieronym. ad Eustach. epitaph. Paullae. Campanell. de monarch. Hispan. c. 3.

sensu, adhibitam esse, sed huic legi intercedit Tanaquillus Faber, pugnatque, illud vocabulum eadem, qua vsurpatur a Christianis, significatione, exstare in profanis litteris, Christo etiam antiquioribus, citatque in rem suam Aristidem et Platonem x). Verum Aristides rhetor, qui Mineruam dicit, angelis omnibus maiorem esse, vixit saeculo post Christum natum secundo, et sunt, qui demonstrant, ea ipsa, quae is de Minerua disputat, ex Christianorum decretis translata esse. Plato quidem Nemesein vocitat angelum supremi numinis, sed, ubi de Diis agit, loquitur populariter, Nemesis autem, iudice vulgo, erat Dea, eamque a daemonibus ipse secernit. Dii vero isti cum angelis Christianorum nequeunt contendere. Ideo angelus ibi significat administrum.

Multi homines christiani vestigia sacra in profanis vident, ubi oculus fidelis et rectus, vel acie contenta, ne leuiter quidem pressum vestigium conspicit. Augustinus son-

x) Casaubon. ad Antonin. p. 392. Epistol. criticar. p. 214. Moshem. l. c. p. 347.

no vocis deceptus, ex chartis Platoniciis verbum illud Dei, per se subsistens, quod Iohannes explicat, eruit a). Steuchum Eugubinum, Liuium Galantem, Mucium Panisam, Pfannerum, Huetium, Bochartum, Cudworthum, aliosque, concentum quendam Christianorum et gentilium efficere, non multo successu, conatos esse, nosti. Platonici iuniores carpere passim, apum more, quaecunque placerent, proin ad suam rem a Christianis mutuari, quantum ipsis videretur.

§ XXXII.

Quid de daemonibus, virtuti et vitio praefectis, et ceteris omnibus, sit sentiendum?

Rarior geniorum, virtuti et vitio dedicatorum, memoria est in Graeciae et Latii monumentis, at Christiani veteres sibi hoc persuadebant, omne malum et bonum in homine, genii cuiusdam instinctu, exoriri, singulisque vitiis singulos daemones praesse, hosque in animos sese insinuare, in iisdemque

a) Augustin. confess. 7. 9.

demque commotiones ciere; quare Origenes loquitur de scortatus, de irae, de avaritiae et superbiae spiritu, et de aliis innumerabilibus b). Hoc scitum codici sacro repugnat, docenti, naturam nostram, primorum hominum defectione, corruptam esse. Basilii M. exorcismus iubet, recedat procul daemonion quoduis malum et impurum, libidinosum, vinolentum, impudens, ciens tumultus, contentionis plenum, mutabile, imbutum erroribus, mendax, insaniens amore; morbum inferens, vel infirmitatem c). In daemonibus ergo vitiorum origines residere suspicabantur. Has opiniones, quas ante doctrinam sanctiorem susceptam animo imbiberant, dein cum hac sociarunt, nam Graeci et Romani fana concordiae, discordiae, et libidini, ideo consecrabant, quod mortalium genus ad virtutes et vitia a certis geniiis impelli coniectura augurabantur. Ista persuas-

b) Origen. in Iosnam homil. 15. Cotelier. ad Hermæ pastor. lib. 2. T. 1. p. 85. Potter ad Clem. Alexandr. paedag. p. 174. c) Fabric. biblioth. gr. Vol. 8. p. 98.

persuasio manauit etiam ad solitarios Christianos, qui iuuenes, si forsit obdormierant, id genio somni tribuunt, certe Hilario-nem latentem statim daemon malus prodit d). Haec dum statim examino non populari, sed aurificis, vix habeo, quod illis tandem opponam, qui ficta esse contendunt, quae de tot daemonibus, a Christianis verbo exturbatis, leguntur. Voluens politiae nostrae annales, accedo iis, qui, morbos perniciosiores virtute diuina emotos fuisse, censent. Qua in sententia poteras permanere. Quod si erres, hoc est cuiusuis, in errore autem perseuerare, insipientis est. Christiani doctores autumarunt, daemones in corpora irrepere, morbos creare, in cubantibus residere, eos inquietare, mentemque percellere, debilitare et affligere. Haec non longa digressio a veritate, quae est aliena firmæ assensionis, non perrumpit scientiam rerum diuinarum. Errorem hunc leuem, qui ibat ante oculos totius generis humani, ciuitatis nostrae sancti viri cum lacte nu-

M 2

tricus

d) Moshem. ad Cudv. p. 254. Andilly vit. patr. sanct. in desert. Vol. 3. p. 262. Vol. 2. c. 15.

triciſ fuxerant, neque iſ ſanctae officit doctrinae, nam ad hanc probandam aequè validum eſt, ſi, nomine Ieſu recitato, inueterati dolores fugati, quam ſi ſpiritus eiecti, putentur. Non dubito, viros harum rerum ſcientiſſimos omni tempore in re publica Chriſtiana fuiſſe, qui perſuaſionem vulgi non veram eſſe perſpexerint, quippe primis ſaeculis fuere, qui in ipſa Chriſti ſanatione morbos duntaxat corporis intelligerent e). Poſtea multi praecipere auſi ſunt, morbos naturales temere daemonibus adſcribi, nam Pſellus medicos quosdam ita ſentire dicit, grauiusque fert, quod morbos non a daemoniis, ſed ab humoribus et articulis, creari firment, atque medicamentis et diaeta, non autem carmine, curare nitantur f).

§ XXXIII.

*Parum testimonia de genijs et alijs rebus
parum valent Dallae.*

In doctorum eccleſiae noſtrae locum
quae-

e) Origen. ad Matth. p. 311. f) Moſhem. l. c. 886.
Pſelli operat. daemon. p. 84.

quaedam supposita sunt, nam in tempore omnia fuci, et technarum, plena fuere, proque illis, ob ignorantiam veri, alieni fetus substituti. Res multi laboris esset, demonstrare, ea omnia, quae a patribus scripta feruntur, ab iis scripta, et ab omnibus credita, esse, quod nullae vnquam spongiae efficient, nullique pumices. Erasmus talem cuculum deprehendit, qui nunc in nidis Eusebii et Cyrilli, nunc Augustini et Ambrosii, nunc Damasi et Hieronymi sua oua poneret, atque ex iis pullos excluderet. Nebulones isti Musarum quoque integritati et pudicitiae insidias tetenderunt, vt inquinatae deuirgientur, optimosque auctores iugularunt, saltem membris, si qua suo palato non optima erant, mutilarunt, quasi alterum Deiphobum, lacerum crudeliter ora, et manus ambas, populataque tempora raptis auribus, et truncas inhonesto vulnere nares. Id dedecus inter fraudes pias numeratum. Proinde venerandi patres, ad gratiam iis conciliandam, ea arte curati sunt, qua molliculi senes, quibus omne hirsutum tonsum, quibus barba

pieta, et os infucatum, quibusue cutis le-
uis facta. Porro saepe tantum ex aliis de-
cerpta contexuere, quod apparet in sexcen-
tis centonibus, optime confutis, certe Hie-
ronymus varia in sermonem congeffit, ita,
vt modo Iudaeum, modo gentilem, loqui
putes, fassusque est, se et sua et aliena di-
ctasse, saepius nec verborum, nec sensuum,
nec ordinis memorem. Dormitat cum ce-
teris interdum, vt bonus Homerus. Pru-
dens praetereo eorum incuriam temporum
digerendorum, historiarum, grammatices seu
litteraturae, linguarum theologo necessaria-
rum, expositionis sacrae, ratiocinationis fa-
bularum, et notitiae orbis, nam Basilius Da-
nubii fontes in Pyrenaeorum radicibus, et
Eridani caput in Rhipaeis vltra Scythiam
montibus, et ceteri omnes, Gehon, flumen
Edenis, Nilum esse tradunt. Phison, flu-
uius paradisi, est, auctore Epiphanio, Gan-
ges. Ambrosius solem, ad sui temperiem,
nutrit aquis, inde madidum nonnunquam
et rotantem dicit videri. Chrysostomus
vult, caelum esse cameram, aquis, ceu basi,
fultam. Alii antipodas praefraete negant,
et

et sibi aduersos sempiternis cruciatibus addi-
cunt. Gregorius M. Aetnam, et alios mon-
tes igneos, putat ollas tormentorum infer-
norum eructare. Philastrius paganos a Pa-
gano quodam deriuat. Tertullianus plantas
intelligentia praeditas, et Epiphanius con-
tendit, mortuum posse sine anima reuiuifce-
re. Hilarius, volatilia caeli, quae nec ferunt,
nec in horrea condunt, explicat spiritibus
immundis, et lilia, quae neque laborant, ne-
que nent, interpretatur ex angelorum cae-
lestium claritate. Quis ignorat Chryso-
sti, Hilarii et Ambrosii hyperbolas et ora-
tionum ornamenta? Hieronymus narrat, se
protractum fuisse in tribunal Domini, acri-
terque ibi caesum, nec vero, addit, sopor
erat, quo saepe deludor, liuentes habui sca-
pulas, et plagas post somnum sensi. Atqui
ipse alibi fatetur, fuisse somnium, seu narra-
tionem, rhetorum more, ad lectores a ni-
mio gentilium studio deterrendos, inuen-
tam. Clementi Alexandrino, angelos ardere
mulieres, et Tertulliano, qui idem assumit,
placet, animas visas esse diaboli fraudes. Pa-
pae. Oecumenius per angelos leges datas

esse scribit. At in ipso grege reperti, qui pastoribus nonnunquam doctrina antecellerent, nam teste Ambrosio, sacerdotes nutarunt in multis, saepe errarunt, et grex fidem reseruauit. Quid multa? Patres ipsum ius naturae et gentium confringunt, peruertuntque, hinc multis hodie parum valent, maxime ad controuersias dirimendas, adde, quod inter se discordant, tribuuntque toti coetui, quae ipsis solis arrident. Postea innumerabiles de angelis, draconibus et mortuis visis, fabellae a societate sacris deuota impune confictae, vix vno contra dicente, e re sua disseminatae sunt. Multa narrantur bene male, ex sermonibus vulgi, non raro delirantis. Launoius filuam figmentorum, Caroli M. aeuo, ab radice pullulantem, ac longe lateque frondiferam, amputauit, excidit, euellitque. Ex eo tempore scauent septem saecula commentis tartareis, quorum auditione nunc vix parui ducuntur. Ista mendacia prodigiosa, quae non cohaerent, latent iam in gurgitibus imis. Feriati, et cessatione torpentes, monetam improbam cudebant, probamque adukerabant, veritati sci-

scilicet auctoritatem adiuncturi, inde manarunt tot visionum fermunculi, inde daemonum, seu pygmaeorum, sensus nostros fugientium, pugnae ardentes extiterunt g).

§ XXXIV.

Daemones fere submersi nonnunquam emergunt. Conclusio.

Mitto Seuennensium spiritum mendacem, qui promissis, Thomae Emesio, e mortuis excitando, datis non stetit, quique prudentium observatione inuentus est. Audaciam magiae et superbissimum dominatum superstitionis fregerunt bellatores, Franc. de Ponzibus, Io. Wierus, Petr. Abanus, Petr. Romponatius, Gabr. Naudaeus, van Dale, e quo Becker plurima hausit, et Christ. Thomasius, qui, quod rectam viam patientibus veri, et quidem non per fundum Platonis, aperuerunt, laude illustri celebrantur. Ex quo coetuum Christianorum doctores fordibus Platonicae

M 5

phi-

g) Dallæus l. c. p. 11 — 29. 60. 83. 153 — 155. 217. 237 — 252. 142. 255. 260. 261. 83. 198. 195. Barbeyrac. præfat. ad Pufendorf. ius nat. § 5. Pilati bestritt und verfocht, Wirklichk. des natürl. Gesetz. p. 72 — 78. Dallæus l. c. 203 — 212. 30 — 37.

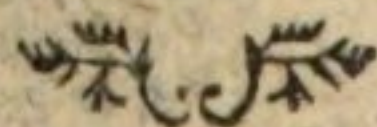
philosophiae purgati, hominesque minus creduli esse coeperunt, paucis morbi, daemonum praestigiae, videbantur. Nemo tersus et limatus metuit hodie illos tortores Samiarios, qui vitae reliquias lacerare quondam dicti. Plus erat in metuendo mali, quam in illo ipso, quod stupor cordis timebat. Nunc daemones rarescunt, timent enim serviliter, ne indicati aedibus extrudantur. Licet istae fabulae habeant metus vanos, tamen laudandi, qui servitutem hanc ciuitatibus depulere. Daemones nunc fere submersi, apparent rari, nantes in gurgite vasto. Sed nulla aetas prorsus caruit hoc errore humano; ne illa quidem lux, quae a renatis litteris arti medicae affulsit, illum exstinxit, nam superiori saeculo Valentin. Greaterick, Hibernus, omnes morbos generari a daemonibus, quosue euocare se posse, apud vulgus mentiebatur, cuius autem furores, in Britannia mente conceptos, compressit Henr. Stubbius. Hac quoque aetate habeo, qui, coeno Platonico obliti, non cuperent luto euellere plantam, quamuis daemonia iam diu, velut facis exstinctae fumus, evanuerint. Sunt homines litteris quidem tincti,

tingi, sed non toti, quorum ars indotata verborum dote locupletatur. Quae iurgia puellulae quaedam, amore aduena torfae, in vicinis oppidis pepererint, sciunt omnes a furno, lacuque redeunt. Quo pacto vnus multorum mordacem vltus sit, omnibus lip-
pis et tonsoribus notum. Si annosa vetu-
stas ipsam naturam paullatim exedendo per-
imit, quid mirum, si daemones, ad facinora
nati, computrescunt, si in telluris gremium,
vbi diu in terra, velut vertigines secti lum-
brici, turpiter iacuerunt, pedetentim de-
fodiuntur.

En orationis exitum. Ego omnes illo-
rum excerpam numero, quibus tu dederis,
esse daemone afflatos, neque enim, lethargo
opprimi, feбри calere, liene laborare, super-
stitione regi, paralyssi tentari, amore vri, vel
ab vtero strangulari, dixeris esse satis, neque,
si quis simulationem ob lucellum induat, vel
amentia flagret, vel atra bili tumeat, vel furo-
re corripiatur, putes hunc esse daemoniacum.
Ipsas locutiones: a daemone possideri, vel eo
obsideri, horreo, horrent capilli, horretque ani-
mus meminisse. Miror, principes viros, qui
olim

olim in puppi sedebant, nocente isto afflatu non motos fuisse, sed tunicato tantum popello, cui in sentina locus erat, iubatos dracones afflasse, peiores serpentibus Afris. Sadducaum vero, aut porcum de grege Epicuri, cui furiae istae aliquid mali faucibus afflare, quem ore attingere, dentibus infecare, vel lingua aspergere potuerint, inuenio neminem. Miror, illas species diras, quae sese transformabant in miracula rerum, per mediam Sadducaeorum concionem, hostili agmine non ingressas, nec in pilatas horum cohortes incidisse, easque exanimasse, nec coëgisse quidem, ut in suam turbam concederent, quippe illi iubebant, daemones plorare inter cathedras muliercularum. Tandem non isto agunt spiritus mali, quo tu rere, modo, quosue vis humana non expugnat. Contra velit Tisstotus tantum, quae eius est virtus, multam daemonum manum arte Apollinea vincet. Omnes daemonum legiones in terris Austrinis, larua sacra exuta, aspectu perillustis L. B. de Swieten obmutuerunt, eiusque acerrimis telis ceciderunt.

leg. p. 112. l. 14. Tyaneo

Prostant in officina Zimmermanni.

Baumeisteri, *Frid. Chr.* Institutiones metaphy-
sicae, 8. 762.

Bergeri, *Io. Henr.* Resolutiones legum obstan-
tium ex Comp. Lauterbach. ed. 4ta. 8. 747.

Brunnemanni, *Io.* Comm. ad Pandectas, fol. 731.

Clementis, *Alexandr.* Opera graeca et latina, ex
editione Heinsii et Syllburgi, fol. 687.

Haferungii, *Io. Casp.* Collegium theticum in
Koenigii Theologiam positivam, 8. 737.

Hanaccii, *Io.* Ius iudiciarium saxonie, 8. 730.

Hechtii, *God.* Germania sacra et litter. 8. 717.

Hilleri, *Io. Fr.* Curriculum Philosophiae, eius-
que pars Ima Logicam complexa, 8. 760.

— do — P. II. Ontologiam complexa, 8. 761.

— do — P. III. Cosmologiam complexa et
Psychologiam empiricam, 8. 767.

Hommeli, *D. Chr. Gottl.* Principia Iuris ec-
clesiastici Protestantium, ex iure inprimis
saxonico electorali deprompta, et ad Theo-
logiae pariter atque iuris studiosorum usum
accommodata, 8. 770.

Hornii, *Casp.* Iurisprudentia feudalis, 4. 741.

Hunnii, *Aeg.* Thesaurus evangelicus, seu Com-
ment. in Euangel. et acta Apostol. fol. 706.

— — Thesaurus apostolicus, seu Comment. in
omnes epistol. N. T. et apocalypsin, fol. 705.

Hutteri, *Leonb.* Comp. locor. theologic. latino-
german. cum praefat. Io. Meisneri, 8. 751.

— do — latinum, cum praefat. Schutzii, 8. 772.
Iusti.

- Iustini *Philosophi et Martyris* Opera graeca et latina, fol. 686.
- Koenigii, *Io. Frid.* Theologia positiua acroamatica, succinctis annotat. explicata, 8. 755.
- Lyseri, *Guil.* Systema theoretico-exegeticum, editum a Neumanno, 4. 699.
- Naevii, *Io. Car.* Tractat. de iuramentis, 4. 710.
- Opiniani, *Aristob.* Dialogus de numero apocalyptico 666. noua eaque facili methodo expediendo, 8. *Agathopoli* 769.
- Reichelii, *D. Chr. Car.* Diatribe de vegetabilibus petrefactis, 4. 750.
- Schurzfleischii, *Conr. Sam.* Opera historico-politica, 4. 690.
- Seldenus, *Io.* de iure naturali et gentium, iuxta disciplinam Ebraeorum, c. fig. 4. 770.
- de Titulis honorum, 4. 696.
- de Vxore hebraica, seu de nuptiis et diuortiis, 4. 712.
- Stryckii, *Sam.* Tractatus de actionibus forens. editio noua auctior et emendatior per *D. Chr. Gottl. Hommelium*, 4. 769.
- Introductio ad praxin forensensem, cum collegio practico, 4. 741.
- Waltheri, *Mich.* Officina biblica, fol. 703.
- Dissertationes theologicae, editae a *D. Car. Gottl. Hofmanno*, 4. 753.
- Weidleri, *D. Io. Frid.* Institutiones astronomiae, cum tab. aeneis, 4. 754.
- Bibliographia astronomica, 8. 755.

Lindinger, Johann Simon

Io. Simeon Lindinger D. Et Prof. Theol. De Ebraeorum Veterum Arte Medica,
De daemone, Et Daemoniacis

Servestae et Levcoreae 1774

Med.g. 286 h

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10085608-7

VD18 14673835-001